ПОКРАЩЕННЯ РІВНЯ НАВИКІВ СПІЛКУВАННЯ ТА РОБОТИ ПРАЦІВНИКІВ СУДУ ІЗ ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Практично-методичний посібник викладача

Київ 2016

Це видання здійснено за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Проекту «Справедливе правосуддя».

Погляди авторів, викладені у цьому виданні, не обов'язково відображають думку Агентства США з міжнародного розвитку або уряду Сполучених Штатів Америки.

Вступ

Даний посібник підготовлено громадськими експертами в рамках партнерської діяльності громадських організацій по реалізації проекту "Розробка та впровадження навчальної програми для працівників судів щодо покращення рівня навиків спілкування та роботи з особами з особливими потребами", який здійснює РГБФ «Право і Демократія» за підтримки американського народу, наданого через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Проекту «Справедливе правосуддя».

Мета проекту – підвищення професійного рівня працівників судів, сприяння залученню представників громадянського суспільства до участі у процесі покращення функціонування судів та доступу людей з інвалідністю до приміщень суду та судових послуг.

У цьому посібнику представлені матеріали навчальної програми для працівників судів щодо покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю. Запровадження навчальної програми з цієї тематики сприятимуть належному забезпеченню людей з інвалідністю до правосуддя. Працівники апарату суду та судді, Територіальні управління Державної судової адміністрації України зможуть використати цей посібник для розробки та впровадження власних програм з покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю.

Посібник складається із шести частин:

- Частина 1 **«Розробка навчальної програми для працівників суддів»** стосується процесу планування програми, зокрема принципів навчання дорослих, мети навчальної програми, необхідності колективного планування та обговорення програми, визначення цілей програми та викладачів, а також використання цього посібника.
- Частина 2 **«Графік занять»** пропонує восьмигодинний розклади навчання.
- Частина 3 **«Конспект заняття»** включає виклад змістовної частини навчання та інструкції щодо методики представлення матеріалу учасникам.
- Частина 4 **«Матеріали»** включає навчальні матеріали для учасників.
- Частина 5 **«Слайди»** пропонує зміст наочних матеріалів.
- Частина 6 **«Оцінка навчання»** містить форму оцінки якості навчальної програми, матеріалів та викладачів.

Посібник підготовлений за ініціативою Проекту USAID «Справедливе правосуддя», РГБФ «Право і Демократія», Львівського обласного відділення Українського фонду «Реабілітація інвалідів», Національної Асамблеї інвалідів України, Вінницької міської організації соціального розвитку та становлення окремих малозахищених категорій молоді «Паросток», Громадської організації «Гармонія» (м. Вінниця), та з використанням матеріалів, наданих Національною школою суддів України.

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 1. Розробка навчальної програми для працівників суду 6
I. Принципи навчання дорослих 7
II. Процес планування 11
III. Використання навчально-методичного посібника 13
ЧАСТИНА 2. Порядок денний навчання 14
Вступ 14
Навчання тривалістю 8 годин 15
ЧАСТИНА 3. Конспект заняття 16
Вступ 17
I. Привітання та загальний огляд 18
II. Мета навчальної программи «Покращення рівня навиків спілкування та роботи працівників суду із людьми з інвалідністю” 20
III. Загальні поняття про людей з інвалідністю та інвалідність. 21
IV. Правовий статус людей з інвалідністю 23
V. Люди з інвалідністю – особливості спілкування. 25
VI. Комунікативно-психологічні особливості взаємодії з людьми з інвалідністю. 34
VII. Фізична доступність будівель і приміщень суду для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення 43
VIII. Висновки 56
ЧАСТИНА 4. Матеріали 58
Вступ 59
РОЗДІЛ I. Привітання та загальний огляд. Цілі. 60
РОЗДІЛ II. Мета навчальної програми покращення рівня навиків спілкування та роботи працівників суду із людьми з інвалідністю». 60
РОЗДІЛ III. Загальні поняття про людей з інвалідністю та інвалідність 61
РОЗДІЛ IV. Правовий статус людей з інвалідністю. 61
Конвенція про права інвалідів (витяг) 61
Конституція України (витяг) 67
Закон України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні (витяг) 68
Будівельні та архітектурні норми України 71

Громадські будинки та споруди (витяг) ДБН В.2.2-9-2009 на заміну ДБН В.2.2-9-99 71
Будинки і споруди ДБН В.2.2-17:2006 Доступність будинків і споруд для маломобільних груп (витяг) на заміну ВСН 62-91 77
Будинки і споруди. СУДИ - ДБН В.2.2-26:2010 (витяг) 83
РОЗДІЛ V. Люди з інвалідністю – особливості спілкування. 87
Рекомендаційні правила етики спілкування із людьми з інвалідністю 87
РОЗДІЛ VI. Комунікативно-психологічні особливості взаємодії із людьми з інвалідністю. 90
РОЗДІЛ VII. Фізична доступність будівель і приміщень суду для людей з інвалідіністю та маломобільних груп населення. 90
Спостережна картка визначення доступності людей з інвалідністю (осіб з вадами зору, слуху, руху) та маломобільних груп населення (мгн) до будівель та приміщень. 90
РОЗДІЛ VIII. Висновки..... 97
ЧАСТИНА 5. Слайди..... 98
ЧАСТИНА 6. Оцінка навчання..... 111
Оціночна форма..... 112

ЧАСТИНА 1

РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ СУДІВ

I. Принципи навчання дорослих

II. Процес планування

III. Використання навчально-методичного посібника

Дана частина навчально-методичного посібника представлена у трьох аспектах, які доцільно брати до уваги при розробці навчальної програми для працівників суду. По-перше, оскільки навчання працівників судів є різновидом навчання дорослих осіб, ця частина починається зі стислого огляду принципів навчання дорослих, що становлять підґрунтя для планування програми. Далі представлено процес планування моделі курсу. Цей розділ закінчується рекомендаціями щодо використання навчально-методичного посібника при розробці програми для працівників судів щодо покращення рівня навиків спілкування та роботи з особами з особливими потребами.

I Принципи навчання дорослих

Чотири види принципів навчання дорослих є доречними для планування навчальних програм для працівників судів. По-перше, дорослі особи мають низку характеристик, які впливають на те, як вони вчяться. По-друге, цілі навчання та навчальні роботи можуть стосуватися шести різних рівнів мислення дорослих. По-третє, щоб гарантувати досягнення цілей навчальної програми всіма учасниками, потрібні різнопланові навчальні методи. І по-четверте, важливими компонентами ефективного навчання дорослих є друковані та наочні матеріали.

Характеристики «дорослих учнів». Навчання працівників суддів буде максимально ефективним, якщо при його підготовці взяти до уваги такі характеристики «дорослих учнів».

- - Дорослі особи зазвичай прагнуть здобути нову інформацію і навички, якими можна негайно скористатися. Менш імовірно, що вони бажатимуть нових знань як таких.
- - Дорослі володіють значним обсягом знань та досвіду ще до того, як починають опановувати навчальну програму. Існуючі знання та досвід учасників – важливий ресурс для викладачів навчальних програм для суддів.
- - Дорослі вчаться найуспішніше, коли вони відчувають, що їх цінують і поважають. Вони побоюються відкритої конкуренції та провалу в очах публіки, і це певною мірою шкодить навчанню.
- - Дорослі краще засвоюють навчальний матеріал, коли беруть активну й творчу участь у самому процесі навчання.

Рівні мислення дорослих. Блум (Bloom) у своїй таксономії навчання стверджує, що у дорослих навички мислення можна розділити на шість категорій складності. Навчання працівників можна вибудувати таким чином, щоб допомогти учасникам досягти встановлених цілей на всіх вказаних нижче рівнях.

- *Знання.* На цьому, найфундаментальнішому, рівні розуміння учасники можуть повторювати, згадувати і характеризувати представлену інформацію.
- *Розуміння.* Цей рівень вивчення передбачає відтворення учасниками інформації власними словами. Вони можуть пояснювати, наводити приклади та

підсумовувати.

· *Застосування.* Учасники здатні застосовувати інформацію або навички в новій ситуації. Вони можуть тлумачити, модифікувати та використовувати поняття й навички.

· *Аналіз.* На цьому рівні мислення учасники здатні роз'єднати ціле на складові частини. Вони можуть виокремлювати, окреслювати й підрозділяти ідеї та навички.

· *Синтез.* Цей рівень розуміння дає учасникам змогу використовувати інформацію для створення нових ідей. Вони можуть розробляти плани й вирішувати проблеми.

· *Оцінка.* На цьому, найвищому, рівні мислення учасники можуть складати судження на основі набору критеріїв. Вони здатні до критичного осмислення речей.

Набір різнопланових навчальних методів. Жоден окремий навчальний метод не може бути ефективним для всіх учасників. Так само жоден окремий навчальний метод не підходить для досягнення всіх цілей навчання. Використання набору різнопланових навчальних методів дасть змогу всім учням зберегти зацікавленість і досягти цілей програми. Нижче дається опис різних видів навчальних робіт.

Лекція. Цей метод дозволяє інструкторові контролювати надання інформації. Лекція може бути ефективним способом передачі інформації, коли цілі програми обмежені здобуттям знань та досягненням розуміння. Однак більшість учасників не здатні зберігати увагу до лекції впродовж більш ніж 20 хвилин підряд. Лекції ефективніші, коли їх доповнює показ наочних матеріалів та коли їх поєднано з іншими навчальними методами.

Дискусія. Дискусія є двостороннім спілкуванням між ведучим та учасниками або безпосередньо між учасниками. Дискусія залучає учасників до активного навчання. Вона може бути ефективним методом поліпшення запам'ятовування учасниками понять і здатна допомогти їм здобути навички вирішення проблем та критичного мислення. Дискусія дає змогу учасникам пропонувати нові ідеї і часто стимулює їх продовжувати навчання. Дискусія може відбуватися у великій або малій групі, а також між двома учасниками.

Ситуативний аналіз. У ситуативному аналізі фігурує реальна чи уявна ситуація, що ілюструє поняття або навички. Цей метод може посприяти досягненню прикладних цілей, а також тих, що пов'язані з аналізом, синтезом та оцінкою. Ситуативний аналіз можна застосовувати при роботі у великій або малій групі, а також індивідуально. Його можна проводити усно, проте зазвичай викладачеві простіше, коли його представлено в письмовій формі. Ситуативні аналізи найефективніші, коли в їх основі лежать реальні проблеми, з якими учасники мають справу в своїй професійній діяльності.

Моделювання. Цей метод передбачає, що кожен учасник гратиме певну роль. Моделювання має відображати реальні ситуації, що мають стосунок до учасників. Переваги моделювання полягають у тому, що воно залучає учасників до активного навчання і заохочує їх до критичного мислення та оцінок. Моделювання має ретельно готуватися ведучим, з тим щоб учасники чітко розуміли свої ролі та цілі моделювання.

Письмова робота. Короткі письмові вправи можуть підсилювати ефект інших навчальних методів. Наприклад, під час лекції викладач може зробити перерву на дві хвилини, впродовж яких учасники мають підсумувати в письмовій формі головні принципи лекційного матеріалу. Або ж, запропонувавши питання чи проблему для дискусії, ведучий може попросити учасників коротко викласти на папері їхні думки; скоріш за все, в подальшій дискусії візьмуть активну участь більше учасників і прозвучить більше вдумливих відповідей. Додатковою перевагою письмових вправ є те, що вони залучають до активної роботи кожного учасника.

Вікторини. Вікторина передбачає, що учасники дадуть відповіді (мовчки, „самі собі”, або в письмовій формі) на низку питань. Вікторини – ефективний спосіб розпочати заняття, з’ясувавши настрої та визначивши знання учасників, а також завершити заняття, закріпивши основні поняття, що їх було розглянуто на ньому. Вікторини залучають учнів до активної роботи і можуть використовуватись як метод започаткування дискусії.

Матеріали та наочні засоби. Більшість дорослих осіб краще засвоюють інформацію, коли сприймають її візуально, а не на слух. Ефективність навчання зростає, коли інформація подається й усно, і візуально. Отже, друковані матеріали та наочні засоби є важливими компонентами продуктивного навчання суддів.

Друковані матеріали повинні фігурувати на кожному занятті програми навчання працівників судів. Ці матеріали можуть мати різні форми. Нижче дано опис типових видів друкованих матеріалів, використовуваних у навчанні працівників судів.

Виклад. Цей вид матеріалу представляє інформацію в текстовій формі. Він містить усю інформацію, яку викладач має намір представити усно, а іноді й додаткові відомості. Учасники можуть підготуватися до заняття, прочитавши викладений матеріал; його можна також використовувати як довідковий, коли програму буде завершено.

Конспект. Цей вид матеріалу систематизує та підсумовує, в форматі конспекту, інформацію, що представлена викладачем на занятті. Учасники можуть користуватися конспектом під час заняття, щоб було легше слідкувати за лекцією і засвоювати матеріал. Конспекти також можуть містити відповідні графи, які можуть бути заповнені учасниками під час заняття, що має посприяти ще кращому розумінню змісту.

Перевірні листи. Перевірний лист містить низку питань для учасників або вказівок, якими вони можуть користатися, щоб вирішувати проблеми, аналізувати питання чи реалізовувати навички. Викладачі можуть використовувати перевірні листи для структуризації своїх лекцій. Учасники можуть використовувати перевірні листи під час заняття для того, щоби засвоювати зміст і оволодівати навичками, а також після заняття з тим, щоби застосовувати здобуті знання й навички у своїй професійній діяльності

Форми. Цей вид матеріалу є корисним і під час програми, і після її закінчення. Під час заняття форми ефективно підходять для ілюстрації понять. Після завершення заняття учасники можуть пристосувати форми до використання у своїй повсякденній праці.

Бібліографія. Анотована бібліографія часто додається до вказаних вище видів друкованих матеріалів. Анотації містять стислий опис джерел друкованої інформації, а також вказівки учасникам щодо того, де вони зможуть дістати цю літературу, якщо захочуть дізнатися більше про ту чи ту тему, коли програму буде закінчено.

Наочні засоби мають використовуватися під час занять. Вони допомагають учасникам зрозуміти поняття, а викладачам дозволяють розширити арсенал активних навчальних методів. Існує чотири види наочних засобів: плівкові слайди, дошки для крейди, фліп-чарти та роздавальні матеріали.

Плівкові слайди – є найбільш поширеним видом електронних наочних засобів. Вони дають змогу всім учасникам бачити один і той же матеріал одночасно. Викладачі можуть підготувати слайди перед заняттям, скопіювавши матеріал на плівку або написавши текст на слайді. На відміну від матеріалу, який представлено на дошках, такі слайди є багаторазовими засобами тож викладачі можуть використовувати їх постійно. Щоб максимізувати ефективність слайдів як візуальних інструментів, на кожному з них слід давати незначний обсяг тексту, а шрифт має бути досить великим для того, щоб усі учасники могли прочитати текст.

Дошки для крейди – є вдалими наочними засобами для навчання й опанування матеріалу, якщо використовувати їх ефективно. На дошці можна написати перелік цілей заняття, ключових моментів лекції, ідеї, які висловлені учасниками в ході дискусії, і багато чого іншого. Дошки є найефективнішими, коли викладач використовує їх вибірково, подаючи на них лише найважливіші аспекти з метою закріплення головних ідей заняття.

Фліп-чарти– це великі листи паперу. Викладачі в більшості ситуацій можуть використовувати фліп-чарти замість слайдів та дошок. З огляду на свій обмежений розмір, фліп-чарти не можуть бути настільки ж ефективними при роботі з великими

групами, як слайди та дошки. З іншого боку, фліп-чарти є ефективними засобами для занять з малими групами, коли потрібно зафіксувати ідеї, які висловлені учасниками. Крім того фліп-чарти є мобільним засобом, тож їх неважко мати під рукою, коли відсутні інші наочні засоби.

Роздавальні матеріали – різноманітні візуальні засоби. До їх числа належать конспекти, перевірні листи, графіки, діаграми, задачі, приклади та інструкції. Роздавальні матеріали дають змогу економніше розпоряджатися часом, відведеним на заняття, оскільки учасникам не потрібно переписувати інформацію з дошки чи слайда. Крім того це – багаторазові матеріали, тож викладачі можуть використовувати їх у подальших заняттях, а учасники – після закінчення програми.

II Процес планування

У цій частині навчально-методичного посібника представлено модель процесу планування програми для працівників судів щодо покращення рівня навиків спілкування та роботи з особами з особливими потребами. Модель покликана служити орієнтиром. У більшості ситуацій організаторам програми буде доцільно дотримуватися цієї моделі. Проте в окремих випадках організатори пристосовують модель процесу планування до своїх конкретних потреб.

Модель процесу планування складається з п’яти елементів: (1) оцінка потреб; (2) цілі навчання; (3) створення комітету з планування; (4) викладацький склад; і (5) оцінка програми.

Оцінка потреб. Першим кроком організаторів програми для працівників судів щодо покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю має стати проведення оцінки потреб. Один із способів проведення ними такої оцінки – поставити собі низку запитань і спробувати дати на них відповідь. Наприклад:

- Чому потрібна або бажана програма для працівників судів щодо покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю?
- На яку аудиторію має бути спрямовано програму?
- Яким є нинішній рівень вміння учасників спілкуватись із людьми з інвалідністю?
- Що вони вже знають про із людей з інвалідністю?
- Який досвід мають вони у роботі із людьми з інвалідністю?
- Яке їхнє ставлення до людей з інвалідністю?
- Які існують категорії людей з інвалідністю?
- Які суттєві знання й навички потрібно здобути потенційним учасникам для того щоб працювати із людьми з інвалідністю?

Цілі навчання. Другий крок організаторів у ході планування програми для працівників судів щодо покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з

інвалідністю – намітити загальні навчальні цілі програми. Цілі навчання є відповіддю на питання: "Що зможуть робити учасники в результаті опанування програми?" При визначенні кожної навчальної цілі організаторам варто дотримуватись трьох етапів процесу. По-перше, почніть виклад навчальної цілі такими словами: „В результаті опанування цієї програми учасники зможуть..." По-друге, виберіть дієслово, що позначає активну дію, щоб описати, що саме зможуть робити учасники після закінчення програми, як-от „визначити", „вказати", „розробити", „створити", „проаналізувати", „дослідити". Уникайте таких дієслів як „знати" та „розуміти", оскільки вони не відображають спостережувану поведінку. По-третє, закінчіть виклад навчальної цілі відповідною конкретикою.

У результаті опанування цієї програми учасники зможуть:

1. Розуміти основні поняття про категорі їлюдей з інвалідністю.
2. Визначити особливості спілкування з людьми з інвалідністю.
3. Дослідити комунікативно-психологічні особливості взаємодії із людьми з інвалідністю.
4. Ознайомитись з поняттями доступності будівель і приміщень суду для людей з інвалідністю та мало мобільних груп населення.
5. Вказати на закони та норми, які регулюють питання доступності людей з інвалідністю до правосуддя.
6. Підсумувати ключові положення законів, які регулюють питання доступності людей з інвалідністю до правосуддя.
7. Проаналізувати положення відповідних міжнародних документів.
8. Навести приклади дій працівника суду, щодо спілкування із людьми з інвалідністю.
9. Оцінити сучасний стан доступності до правосуддя людей з інвалідністю.
10. Розробити основні стратегії з покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю.

Створення комітету з планування. Закінчивши оцінку потреб і намітивши навчальні цілі програми, організатори мають утворити комітет з планування. Хоча спланувати програму може й одна особа, проте саме колективне планування підвищує шанси на створення логічно вивіреного, збалансованого й репрезентативного курсу. Комітет з планування має складатися з п'яти – восьми членів, обізнаних з навчанням суддів та тематикою програми.

Комітет повинен запропонувати свої поради щодо основних елементів планування програми. Комітет має розглянути оцінку потреб та навчальні цілі і висловити свою думку щодо них. Потім комітет повинен представити висновки щодо конкретних тем, потрібних для досягнення цілей навчання. Далі комітет має визначити, скільки часу слід відвести в рамках програми на кожну окрему тему. Комітет повинен вирішити, які навчальні роботи потрібні для досягнення цілей програми. Нарешті, комітет повинен дати потенційним викладачам рекомендації щодо програми.

Викладацький склад. Ефективний склад викладачів є конче необхідним для досягнення успіху курсу. В ідеалі викладачі повинні знати теми, що їх вони висвітлюватимуть, мати чудові викладацькі навики і бути різного віку, статі та етнічного походження. Якщо це можливо, викладачам слід зустрітися до початку програми, щоб узгодити зміст своїх занять і тим самим уникнути повторів та пропусків. Інструктивний

семінар з акцентом на ефективних методиках навчання дорослих осіб, що передбачають активну участь аудиторії в заняттях, якнайкраще допоміг би викладачам зробити програму ефективною.

Стосовно будь-якого із занять за програмою викладач, який має його проводити, відповідає за розробку навчальних цілей, робіт, матеріалів та наочних засобів. В Частинах 3, 4 та 5 цього навчально-методичного посібника наведено рекомендації щодо навчальних цілей, робіт, матеріалів та наочних засобів для кожного заняття за програмою з професійної етики судді. Викладачі можуть використати ці елементи без змін або модифікувати їх згідно з потребами свого заняття.

Загальні оцінки. Організатори повинні розробити форму для письмової оцінки якості та успішності програми щодо покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю. Результати письмових оцінок міститимуть важливу, з точки зору зворотного зв'язку, інформацію для організаторів та викладачів, яка знадобиться їм при плануванні наступної реалізації програми. Остання частина навчально-методичного посібника містить шаблон оціночної форми для визначення ефективності змісту й матеріалів програми, а також роботи викладацького складу.

III Використання навчально-методичного посібника

Загальна мета цього посібника – дати змогу фахівцям у галузі навчання працівників судів або організаторам програм реалізувати курс щодо покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю. З цією метою посібник містить вказівки щодо порядку денного та цілей навчання, навчальних робіт, змістовної частини, пов'язані з програмою матеріали, наочні засоби та оціночну форму.

Хоча посібник має на меті полегшити реалізацію програми, проте в більшості випадків організатори та викладачі можуть адаптувати її з урахуванням знань, настроїв і досвіду учасників. Тож після проведення оцінки потреб організатори можуть видозмінити навчальні цілі програми, надавши більшої ваги певним темам і перерозподіливши час, відведений темам у рамках програми. Так само викладачі можуть ревізувати навчальні цілі будь-якого із занять, модифікувати матеріали, обрати інші учбові роботи та видозмінити наочні засоби з урахуванням свого викладацького стилю.

Таким чином, за певних обставин цей посібник служитиме моделлю, яку можна використати, продублювавши курс. Проте частіше фахівці в галузі навчання працівників судів витратять чимало часу й енергії, пристосовуючи посібник до потреб учасників. У таких випадках цей посібник може стати цінним джерелом інформації для організаторів програми та викладачів.

ЧАСТИНА 2

ПОРЯДОК ДЕННИЙ НАВЧАННЯ

Вступ

I. Навчання тривалістю 8 годин

Вступ

З метою успішної та оптимальної реалізації навчальної програми з покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю можуть бути відведені різні обсяги часу. Тривалість програми залежить від того, який часовий проміжок запропоновано для проведення одного заходу, обсягу практичних знань та досвіду учасників, конкретних цілей, що їх організатори сподіваються досягти, а також від широти та глибини пояснення тем. Покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю може бути одно- або кількох годинним розділом більш широкої навчальної програми для працівників суддів. Однак з метою якісного викладання даної тематики та здобуття її слухачами відповідних навиків оптимальним буде проведення навчання тривалістю у 8 годин, протягом одного робочого дня.

Даний посібник містить один розклад програми -восьмигодинний. Однак при потребі можливо його змінити з метою застосування при реалізації самостійної програми з покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю або ж при викладанні цієї теми як розділу більш ширшої програми. Восьмигодинний розклад можна скоротити, відмовившись від деяких цілей, частин змісту та окремих компонентів. З іншого боку, восьмигодинний розклад можна перетворити на більш тривалий завдяки розширенню та поглибленню пояснення матеріалу, для чого передбачені додаткові навчальні компоненти з активним залученням аудиторії.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ НАВЧАННЯ

Покращення рівня навиків спілкування та роботи працівників суду із людьми з інвалідністю

08:00 - 08:15 Привітання та загальний огляд.

08:15-08:30 Мета навчальної програми «Покращення рівня навиків спілкування та роботи працівників суду із людьми з інвалідністю».

08:30- 09:00 Загальні поняття про людей з інвалідністю та інвалідність.

09:00 - 10.00 Правовий статус людей з інвалідністю.

10:00-10:20 Перерва.

10:20 -12:00 Люди з інвалідністю – особливості спілкування.

12:00-13:00 Перерва на обід.

13:00-15:00 Комунікативно-психологічні особливості взаємодії із людьми з інвалідністю.

15:00-15:30 Перерва.

15:30 - 16:45 Фізична доступність будівель і приміщень суду для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення.

16:45 -17:00 Підведення підсумків.

ЧАСТИНА 3

КОНСПЕКТ ЗАНЯТТЯ

Вступ

I. Привітання та загальний огляд

II. Мета навчальної програми «Покращення рівня навиків спілкування та роботи працівників суду із людьми з інвалідністю»

III. Загальні поняття про людей з інвалідністю та інвалідність.

IV. Правовий статус людей з інвалідністю.

V. Люди з інвалідністю – особливості спілкування.

VI. Комунікативно-психологічні особливості взаємодії з людьми з інвалідністю.

VII. Фізична доступність будівель і приміщень суду для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення.

VIII. Висновки.

Вступ

У частині «Конспект заняття» посібника розкривається зміст і наводяться інструкції щодо методики представлення матеріалу у кожній темі восьмигодинної програми для працівників судів щодо покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю. Теми розміщено в такому ж порядку, в якому їх подано у «Порядку денному навчання» в Частині 2.

Конспекти занять розділено на два стовпчики. Стосовно кожної теми в правому стовпчику наведено змістовну частину матеріалу, що має бути представлений викладачем. Лівий стовпчик складається з інструкцій викладачеві та учасникам щодо методики роботи з матеріалом. Інструкції стосуються пов'язаних з відповідними темами матеріалів, які надані у Частині 4, та слайдами, що представлені у Частині 5.

Звичайно ж, «Конспект заняття» *не має на меті обмежити викладачів*. Представляючи будь-яку з тем, викладач може додати щось до змістовної частини, залишити поза уваги чи змінити той або інший компонент, виходячи з досвіду і знань – як власних, так і тих, що ними володіють учасники занять. Крім того, кожен викладач *може адаптувати* зазначені в інструкціях види навчальної діяльності як *до власного стилю викладання*, так і *до потреб учасників*.

I. ПРИВІТАННЯ ТА ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Вказівки	Зміст навчання
Показати Слайд І-1 „Загальний огляд програми”.	**Привітання** учасників заходу за програмою: „Покращення рівня навиків спілкування та роботи працівників суду із людьми з інвалідністю ”.
Звернути увагу учасників до титульної сторінки Розділу І Частини 4.	**Представлення** учасникам **загального огляду** програми. **А.** Огляд **цілей** програми **У результаті опанування цієї програми учасники зможуть:** 1. Розуміти основні поняття про категорії людей з інвалідністю. 2. Визначити особливості спілкування з людьми з інвалідністю. 3. Дослідити комунікативно-психологічні особливості взаємодії із людьми з інвалідністю. 4. Ознайомитись з поняттями доступності будівель і приміщень суду для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення. 5. Вказати на закони та норми, які регулюють питання доступності людей з інвалідністю до правосуддя. 6. Підсумувати ключові положення законів, які регулюють питання доступності людей з інвалідністю до правосуддя. 7. Проаналізувати положення відповідних міжнародних документів. 8. Навести приклади дій працівника суду, щодо спілкування із людьми з інвалідністю. 9. Оцінити сучасний стан доступності до правосуддя людей з інвалідністю. 10. Розробити основні стратегії з покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю. **Б. Огляд видів методів викладання/навчання,** які будуть використані в програмі: лекції, дискусії, ситуативний аналіз,

Звернути увагу учасників до **Порядку денного** в папці.	моделювання, письмові роботи. **В.Надання** учасникам детальної **інформації з питань матеріально-технічного забезпечення**: організація харчування, розташування інших приміщень для занять тощо. **Г.** Стисла характеристика **основних пунктів порядку денного**. **Д.Представлення викладачів**.
Запропонувати учасникам заповнити **Форму інтерв'ю** в **Розділі І Частини 4.** **Записати** цілі учасників на фліп-чарті або на дошці, що використовуватимуться впродовж усієї програми.	**Залучення учасників** до спільної роботи над інтерв'ю для того, щоби вони познайомилися один з одним, а також з метою задати тон їхній активності в процесі опанування програми. Розділені на пари, учасники інтерв'юють один одного впродовж п'яти хвилин. Після цього учасники коротко представляють один одного або всій групі, якщо вона не надто велика (до 20 осіб) і якщо для цього досить часу, або групі з шести інших учасників. Під час представлень викладачі можуть провести оцінку потреб, записавши досвід кожного з учасників у галузі суддівської етики, а також ту одну пов'язану з програмою ціль, що її має вказати кожен з учасників.
Лекція	**Вступна презентація** На сьогоднішній день, широкий спектр проблем людей з інвалідністю в Україні свідчить про необхідність посиленої і комплексної уваги до них з боку держави й суспільства. Сучасне життя формує відповідні вимоги до правового та соціального захисту цієї категорії населення. Основним міжнародним документом, який гарантує права інвалідів **є Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю,** яка ратифікована нашою державою і набрали чинності з 06 березня 2010р. і яка зобов'язує держави-учасниці надавати можливість людям з інвалідністю вести незалежний спосіб життя та повною мірою брати участь в усіх аспектах суспільного життя. Відповідно **до статті 13** даної **Конвенції** держави-учасниці повинні забезпечувати інвалідам нарівні з іншими ефективний доступ до правосуддя, зокрема передбачаючи процесуальні та

	відповідні вікові корективи, які полегшують виконання ними своєї ефективної ролі прямих і опосередкованих учасників, у тому числі свідків, на всіх стадіях юридичного процесу, зокрема на стадії розслідування та інших стадіях попереднього провадження. Ця навчальна програма має на меті допомогти підвищити професійний рівень працівників судів, сприяти залученню представників громадянського суспільства до участі у процесі покращення функціонування судів та доступу людей з інвалідністю до приміщень суду та судових послуг.

II. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ „ПОКРАЩЕННЯ РІВНЯ НАВИКІВ СПІЛКУВАННЯ ТА РОБОТИ ПРАЦІВНИКІВ СУДУ ІЗ ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ”

Вказівки	Зміст навчання
Перша робота за методом мозкового штурму. **Звернути увагу учасників** до **конспекту Розділу II Частини 4.** Потім провести **загальногрупову дискусію**, попросивши учасників поділитися своїми ідеями. Записати ідеї учасників.	**Проведення** першої роботи за методом **мозкового штурму.** Під час загальногрупової дискусії **прослідкувати** за тим, щоб перелічені нижче ідеї, серед інших, були висловлені або учасниками, або ведучими: 1. Працівники суду повинні розуміти особливості спілкування з людьми з інвалідністю. 2. Працівники суду повинні володіти комунікаційними навичками спілкування з різними категоріями громадян. 3. Працівник суду повинен розуміти, що його дії є під постійною увагою відвідувачів суду. 4. Якщо під час виконання професійних обов’язків у працівника суду виникає необхідність комунікації з людьми з інвалідністю, працівник суду не повинен уникати такої комунікації.
Друга робота за методом мозкового штурму. **Звернути увагу учасників** до конспекту **Розділу II Частини 4.**	**Проведення** другої роботи за методом **мозкового штурму.** Під час загальногрупової дискусії прослідкувати за тим, щоб перелічені нижче характеристики, серед інших, були названі або

Запропонувати учасникам провести **загальногрупову дискусію,** попросивши учасників поділитися своїми ідеями. Записати ідеї учасників .	учасниками, або ведучими: **1. Чіткі** **2. Високі**

III. ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ ПРО ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ІНВАЛІДНІСТЬ.

Вказівки	Зміст навчання
Звернути увагу учасників до **титульної сторінки Розділу III Частини 4.**	**Стислий огляд** цілей цього блоку навчальної програми.
Лекція **Демонструвати Слайд III-1 впродовж усього заняття.** **Звернути увагу учасників до конспекту Розділу III Частини 4.**	**Основні поняття про людину з інвалідністю.** **Мета:** Сформувати в учасників уявлення що таке інвалідність, в історичному контексті, та з точки зору конвенції ООН. Ознайомити учасників з видами, та типами інвалідності згідно чинного законодавства. Розглянути моделі інвалідності, та їх вплив на відношення до людини з проблемами здоров'я. **Вступ:** Ставлення до людей з інвалідністю протягом тисячоліть змінювалось, від повного виключення таких людей, вбивства, до бажання якоюсь мірою інтегрувати їх у суспільство. Виділяють чотири етапи: 1) Відторгнення (античні часи, Рим, Греція, таких людей в кращому випадку не помічали 2) Сегрегація: характеризується, створенням закладів з утримання та навчання, подалі від людських очей. 3) Інтеграція, наприклад вшколі створюється один клас в якому навчаються діти з інвалідністю. 4) Інклюзія - всі дітки з інвалідністю вчаться разом в одному класі разом з іншими Наша країна переймає кращий світовий досвід, щодо людей з інвалідністю, тому пріоритетними напрямком оголошено створення

	інклюзивного середовища, де всім людям буде зручно, і всі люди матимуть доступ до послуг незалежно від їх особливостей. **Основні поняття про людину з інвалідністю:** **Що таке інвалідність**, з точки зору Конвенції ООН про права людей з інвалідністю *Інвалідність – поняття яке еволюціонує і є результатом взаємодії, між людьми з інвалідністю та перешкодами у стосунках і середовищі, і яка заважає їхній повноцінній і дієвій участі у житті суспільства на рівні з іншими (Конвенція ООН про права людей з інвалідністю, преамбула)* **До людей з інвалідністю належать** *особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які під час взаємодії з різними бар'єрами, що можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.(Конвенція ООН про права людей з інвалідністю ст.1)* **Типи інвалідності:** Розрізняють такі групи: - за віком (діти, молодь, дорослі, інваліди похилого віку) - за походженням інвалідності (від народження, набута інвалідність, інваліди праці, війни, загального захворювання) - за видами захворювання та обмежень (особи з інтелектуальною недостатністю, особи з сенсорними та фізичними обмеженнями). **Види інвалідності**: - люди з порушенням слуху та мови - люди з порушенням зору - люди з порушенням інтелектуального розвитку (ментальні порушення, затримка психічного розвитку) - люди з порушенням опорно-рухового апарату - люди з комплексними порушеннями психофізичного розвитку

Загальногрупова дискусія. **Запропонувати усім висловитися щодо питань:**	- люди з хронічними соматичними захворюваннями (діабет, нефрит …) - люди з психоневрологічними захворюваннями - Яка, на Вашу думку, модель переважає в нашій країні? - Чи могли б Ви навести приклади де застосовувалась «медична модель інвалідності»? - Чи могли б навести приклади де застосовувалась «соціальна модель інвалідності»?

IV. ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Вказівки	Зміст навчання
Звернути увагу учасників до титульної сторінки **Розділу IV Частини 4.**	**Стислий огляд цілей** цих елементів навчальної програми.
Лекція Надати учасникам витяги з Конвенцій та дати можливість ознайомитися з положеннями.	**Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю.** Дата набрання чинності для України: 06.03.2010 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. 1950. Набула чинності для України 11.09.1997. Важливість судової практики Європейського суду та її вплив на правозастосування в Україні.
Лекція **Демонструвати Слайд IV-1**	**Поняття та основні засади захисту прав людей з інвалідністю.** Рівність та недискримінація. "дискримінація за ознакою інвалідності" означає будь-яке розрізнення, виключення чи обмеження з причини інвалідності, метою або результатом якого є применшення або заперечення визнання, реалізації або здійснення нарівні з іншими всіх прав людини й основоположних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, цивільній чи будь-якій іншій сфері. Вона включає всі форми дискримінації, у тому числі відмову в розумному пристосуванні.

	Стаття 5. – особи є рівними перед законом і за ним та мають право на рівний захист закону й рівне користування ним без будь-якої дискримінації.
Навести приклади що перешкоджають доступності судових приміщень та доступності суду загалом для людей з інвалідністю. **Провести загальногрупову дискусію** з приводу цих прикладів.	Доступність у загальному вимірі та доступність до суду. Стаття 9. –Щоб надати інвалідам можливість вести незалежний спосіб життя й усебічно брати участь у всіх аспектах життя, держави-учасниці вживають належних заходів для забезпечення інвалідам доступу нарівні з іншими до фізичного оточення, до транспорту, до інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, як у міських, так і в сільських районах. Стаття 13. Доступ до правосуддя. 1. Держави-учасниці забезпечують інвалідам нарівні з іншими **ефективний доступ до правосуддя**, зокрема передбачаючи процесуальні та відповідні вікові корективи, які полегшують виконання ними своєї ефективної ролі прямих і опосередкованих учасників, у тому числі свідків, на всіх стадіях юридичного процесу, зокрема на стадії розслідування та інших стадіях попереднього провадження. 2. Щоб сприяти забезпеченню інвалідам ефективного доступу до правосуддя, держави-учасниці сприяють належному навчанню осіб, які працюють у сфері здійснення правосуддя, зокрема в поліції та пенітенціарній системі.
Вказати на можливість подання «тіньового» звіту до Комітету ООН. **Демонструвати Слайд IV-2**	Процедури ООН щодо звітування згідно Конвенції та індивідуальні звернення. Надання Комітетові ООН доповідей кожні 4 роки. Кожна доповідь розглядається Комітетом, який вносить стосовно неї пропозиції та загальні рекомендації і надсилає їх відповідній державі-учасниці. Факультативний протокол до Конвенції. Право на індивідуальні звернення Звіт України щодо виконання положень Конвенції.

Лекція **Демонструвати Слайд IV-3**	**Правовий статус людей з інвалідністю згідно українського законодавства.** Конституція України, Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»
Лекція	**Соціальна захищеність інвалідів в Україні.** Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні».

V. ЛЮДИ З ІНВАЛІДНІСТЮ – ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ.

Вказівки	Зміст навчання
Звернути увагу учасників до титульної сторінки **Розділу V Частини 4.**	Дати стислий огляд цього блоку навчальної програми.
Лекція	**Особливості спілкування з особами із особливими потребами** **Мета:** В результаті проходження даного модуля учасники отримають поняття про основні особливості на які слід звертати увагу під час спілкування з людиною з інвалідністю, а також отримають практичні навички проведення деяких елементів тренінгу. **Вступ**: Люди з інвалідністю не потребують якогось специфічного спілкування, інакшого аніж з іншими людьми. Проте є деякі нюанси, які необхідно знати, і це допоможе уникнути типових помилок і почувати себе більш впевнено в спілкуванні. В результаті проходження Модуля 2 учасники зможуть більш глибше розуміти психологію людини з інвалідністю та притаманні їй особливості взаємодії з іншими людьми. Також учасники матимуть змогу провести власну п **В модулі** будуть використані наступні методи: «мозкового штурму», рольова гра, групової дискусії, лекції. **Формування єдиного понятійного апарату**

	коректні висловлювання щодо людей з інвалідністю. **Глухий, туговухий** — є медичним терміном. У соціальному житті є некоректним терміном, краще вживати: людина (дитина, дівчина тощо) з порушеннями слуху. **Глухонімий або німий** — є некоректним терміном, оскільки німота є наслідком відсутності або порушень слуху, а не відсутністю голосових зв'язок. Людину можна навчити вимовляти звуки і слова, тобто говорити **Діточки-інваліди** — пестливі слова є неприйнятними в офіційному мовленні. Жалісливе ставлення принижує і може привести до помилок у вихованні і, як наслідок, зниження якості життя дитини в майбутньому. Краще сказати: діти з інвалідністю, діти з порушеннями слуху тощо **З вадами фізичного і розумового розвитку** — слово «вади» створює стереотип невиправного дефекту. Воно зараз замінюється на більш коректне «порушення». Термін почав вживатися з початку 90-х років XX с **З обмеженими можливостями** — особа, яка не здатна виконувати певні обов'язки або функції внаслідок особливого фізичного, психічного стану чи недуги (Харді І., Будапешт, 1988). Дуже часто люди з інвалідністю говорять про себе: ми з безмежними можливостями. Вживаючи термін «обмежені можливості», ми можемо почути від людей з інвалідністю саме такий вираз і отримати професійне фіаско **Людина «з припадками»** — є некоректним терміном. Краще сказати: «людина, підвладна епілептичним нападам» **З хворобою Дауна** — синдром не є хворобою. Це синдром. Так висловлюватися не професійно. Коректно сказати: «з синдромом Дауна» чи «має синдром Дауна» **Ми — вони**: часто використовується на виступах під час різних конференцій, круглих столів, форумів. Є непрофесійним висловлюванням. Не потрібно розділяти суспільство, його потрібно об'єднувати. Краще подивіться соціальну рекламу, що

	вийшла в минулому році. Всього півхвилини. «Люди так не діляться» **Неповноцінні** — створює стереотип. У даному випадку цінність людини оцінюється залежно від виконання нею певних функцій, видів діяльності в суспільстві. Відсутність необхідних реабілітаційних засобів, реабілітаційних послуг не створює умов для реалізації потенціалу кожної особистості з інвалідністю. Стаття 3 Конституції України констатує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Не має значення, якого віку, статі, національності людина, чи має вона інвалідність, чи ні — найвища цінність людини є ВОНА САМА, ЇЇ ЖИТТЯ. Ті, хто вживає такий термін у відношенні до людей з інвалідністю, порушує головний закон України — Конституцію **Прикутий до інвалідного візка** — є неграмотним висловом. Інвалідний візок є засобом пересування. Людина пересідає за потребою з інвалідного візка в автомобіль, на ліжко, у крісло, ванну. Правильно висловлюватися: «пересувається за допомогою інвалідного візка». Люди користуються візком з різних причин. Деякі з них можуть стояти або ходити східцями, пересуватися, тримаючись за опору на невеликі відстані (у приміщенні тощо). Візок дає можливість швидко пересуватися містом. Ним користуються, якщо треба долати великі відстані або довго перебувати в громадських місцях. Візком користуються для зручності **Псих, психічний** — є недопустимим у висловлюванні. Є ознакою невихованості того, хто так висловлюється. Краще сказати: «людина з ментальними порушеннями або психічними порушеннями» **Страждає на ДЦП або жертва ДЦП (або інший діагноз)** — неприпустимі вислови, людина живе з ДЦП, має наслідки ДЦП. Вона звичайна людина: радіє подарункам на день народження, переживає через відсутність розуміння, будує плани на майбутнє тощо. Якщо створити умови, ця людина може жити повним життям. А багато людей і без умов, а силою свого характеру досягають певних вершин у

	суспільстві, маючи ДЦП (чи інший діагноз). Краще висловлюватись: має ДЦП, епілепсію, порушення зору або з наслідками ДЦП тощо **З порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату тощо** — термін коректно вказує на види інвалідності. Термін виник на початку 90-х років XX ст.
Провести вправу 1. Вправа проводиться у формі естафети між п'ятьма групами учасників, в залежності від розмірів приміщення, та кількості бажаючих. Матеріали та обладнання: Пов'язка на очі, або хусточка, мультимедійний проектор, стерео колонки	**Особливості спілкування з людьми із порушенням зору.** **Мета:** Усвідомлення особливостей комунікацій з людьми з порушенням зору. **Завдання**: Учасники об'єднуються по двоє. Один веде інший йде. Завдання дійти на інший край кімнати, та повернутись. Перший з двійки залишається на місці, іншому зав'язуються очі, він рухається наосліп, за вказівками. На шляху будуються легкі перешкоди, стільчики, інші учасники. **Інструкція**: Зараз ми спробуємо трішки зрозуміти, як сприймає світ людина з порушенням зору. Для цього необхідно розбитись на двійки. Визначтесь хто буде першим. Завдання дуже просте, необхідно дійти наосліп, дослухаючись вказівок вашого колеги, який залишається на місці, на ту сторону кімнати і повернутись, бажано принести, що вам скажуть. **Обговорення**: Що допомагало Вам виконати завдання? Що заважало виконати завдання? **Перегляд відеоролику** «особливий етикет»
Провести загальногрупову дискусію та звернути увагу учасників на кілька основних правил.	**Спілкуючись з людьми з порушенням зору слід пам'ятати:** - Люди з порушенням зорусприймають інформацію аудіально та тактильно (на слух та дотик). - Завжди називайте себе та представляйте інших присутніх, спілкуючись з групою людей з порушенням зору кожний раз називайте до кого звертаєтесь. - Якщо хочете потиснути руку людині з

	порушенням зору, попередьте її про це. - Попереджайте про перешкоди: сходи, калюжі, ями, пороги тощо. - Опишіть коротко де ви знаходитесь. Наприклад: «зліва від нас стоїть столик для кави»… - Завжди з'ясовуйте, у якій формі людина хотіла б отримати інформацію (Брайль, великий шрифт, дискета, аудіокасета). Якщо у вас немає можливості перевести інформацію в потрібний формат, віддайте її в тому вигляді, в якому вона є. - Читати людині з порушенням зору потрібно чітко, не замінюйте читання документа його переказом, особливо якщо він має бути підписаний. - Пояснюйте чітко куди і навіщо потрібно йти (не ведіть людину з проблемами зору насильно без попереджень). - Запропонуйте людині з порушенням зору сісти, якщо погодився - покладіть його руку на спинку стільця чи підлокітник (не всаджуйте насильно).
Провести вправу 2. Рольова гра «поселення в готель» Матеріали: візок, інструкції, Мультимедійний проектор, стерео колонки	**Особливості спілкування з людьми, які пересуваються за допомогою інвалідного візка.** **Мета**: Розкриття особливостей взаємодії людини на візку з зовнішнім середовищем. **Завдання**: З числа учасників викликаються три добровольці (людина на візку, її супроводжуючий та адміністратор). Запропоновані ролі вони розподіляють між собою. **Опис вправи**: людині на візку необхідно поселитись в готель. Вона під'їжджає до рецепції. Саме тут відбувається імпровізований діалог між адміністратором, супроводом та людиною на візку. **Завдання адміністратору**: ви не помічаєте людину на візку, а розмову здійснюєте повз неї через супроводжуючу особу. **Завдання супроводу**: ви перевозите людину на візку, і під час поселення саме Ви відповідаєте що та куди. **Завдання людині на візку**: Вам необхідно поселитись в готель. Супровід підвозить вас до рецепції і там відбувається діалог. **Обговорення** **Питання до тих, хто був в ролях**: Що Ви робили в цій вправі і чому?

	Як ви себе почували під час виконання завдання, і чому? **Питання до спостерігачів**: Чи можна було б покращити процес спілкування між гравцями? І яким чином? **Перегляд відео-ролика** «особливий етикет»
Провести загальногрупову дискусію та звернути увагу учасників на кілька основних правил.	**Спілкуючись з людиною на інвалідному візку слід пам'ятати:** - Пам'ятайте, що інвалідний візок – недоторканний простір людини. - Не опирайтеся, не штовхайте, не кладіть на нього ноги без дозволу. - Починати котити візок без дозволу теж не дозволяється. - Якщо ви хочете допомогти, то спочатку запитайте про це, чітко слідуйте інструкціям, які дає людина з інвалідністю. - Не потрібно плескати людину, що знаходиться в інвалідному візку по плечу чи по спині. - Якщо можливо, розташуйтеся так, щоб ваші обличчя були на одному рівні. Уникайте положення під час якого Вашому співрозмовнику необхідно піднімати голову. - Якщо ви телефонуєте людині на візку або з порушення опорно-рухового апарату, то зачекайте трішки довше ніж звичайно (щоб людина встигла дістатися до телефону). - Завжди особисто пересвідчуйтеся в доступності місць, куди запрошуєте людину на візку, завчасно попереджайте про перешкоди. - Якщо ви бачите на вулиці людину на візку то це зовсім не означає, що він вийшов туди просити милостиню.
Провести вправу 3.	**Комунікація з людьми з порушенням слуху** **Мета:** Розуміння особливостей спілкування з нечуючими чи слабочуючими людьми. **Опис вправи:** Необхідно обрати партнера для виконання наступного завдання. Кожна параотримує інструкцію з ситуацією, яку необхідно показати жестами. Одна людина показує інша відгадує.

	Обговорення: Що Вам вдавалось простіше, а що складніше? Чому? Необхідно **звернути увагу** що в певних ситуаціях, важливо виділяти головне і не зациклюватись на дрібницях. Перегляд відео-ролика «особливий етикет».
Провести загальногрупову дискусію та звернути увагу учасників на кілька основних правил.	**Спілкуючись з людьми з порушенням слуху слід пам'ятати:** - Люди з проблемами слуху сприймають інформацію візуально (наочно) - Розмовляючи з людиною, яка має проблемами зі слухом, дивіться прямо на неї. звертайтесь безпосередньо до співбесідника, а не до сурдоперекладача. - Ваше обличчя має бути відкритим та освітленим, щоб нічого не перешкоджало співбесіднику стежити за вашою мімікою. - Не жуйте гумку. - Пильнуйте, щоб джерело світла не було за Вами, тому що це заважає глухим бачити Ваше обличчя. - Не всі люди, що погано чують, можуть читати по губах. Вам краще всього перепитати про це під час зустрічі. - Щоб привернути увагу людини, яка погано чує, можна злегка торкнути її за плече або помахати рукою. - Говоріть ясно та чітко. - Не потрібно забагато підкреслювати щось, кричати, особливо на вухо - Якщо існують труднощі під час усного спілкування, запитайте чи не простіше буде переписуватись. - Не соромтесь перепитувати. - Не змінюйте тему розмови без попередження. **Спілкуючись з людьми, які мають порушення мовленні слід пам'ятати:** - Не ігноруйте людей, яким важко говорити, тому що зрозуміти їх у ваших інтересах. - Не перебивайте і не спрямовуйте людину, що відчуває ускладнення в мовленні. - Будьте готові до того, що розмова займе у вас більше часу. - Дивіться співрозмовнику прямо в очі.

	Підтримуйте візуальний контакт. - Коли ви розмовляєте з людиною, що має труднощі у спілкуванні, слухайте уважно. Не виправляйте її та не закінчуйте фразу за неї. Повторіть те, що ви зрозуміли, це допоможе людині відповісти вам, а вам – зрозуміти її. - Спробуйте у спілкуванні застосовувати прямі запитання, на які потрібно відповідати «так» чи «ні», написання SMS на мобільному тощо.
Обговорити особливості комунікації з особами у яких наявні інші захворювання	**При спілкуванні з людьми з гіперкінезом слід пам'ятати:** (Гіперкінез – несвідомі рухи тіла та кінцівок) - Люди з гіперкінезом більш чутливі до різких звуків та рухів, тому потрібно спілкуватися спокійно. - Під час розмови не відволікайтеся на несвідомі рухи. - Пропонуйте допомогу не нав'язливо, не привертаючи загальної уваги. - Сидячи за столом з людиною з гіперкінезом, поцікавтеся, може їй потрібна соломинка, глибока чи, навпаки, мілка тарілка тощо. - Якщо в магазині людина з гіперкінезом просить вас допомогти дістати гаманець і заплатити чи покласти покупку їй в сумку, не бійтеся виконати прохання. - У транспорті перш ніж запропонувати допомогу, запитайте, чи потрібно це. Деяким людям допомога лише заважає. Пропонуючи місце, не наполягайте, якщо людина відмовляється. **Люди з явними розладами нервової системи:** - При прояві галюцинацій; депресії (коли людина не може і не хоче щось робити; а також стає дуже вразлива до різких рухів та звуків); маячінні (бред) потрібно тим, хто в цей час є поряд з людиною з розладами нервової системи повідомити рідним (якщо є можливість), викликати швидку допомогу й зазначити ознаки поведінки. **З людиною з епілептичниминападами** не потрібно бути не обґрунтовано завбачливими та накладати зайві обмеження. У випадках епілептичного нападу слід покласти людину на бік, підкласти під голову м'яку підстилку та викликати швидку. **З людиною з аутизмом та інтелектуальною недостатністю** потрібно бути толерантним та уникати

	тактильних контактів. Всі ми, не зважаючи на фізичний стан, соціальний статус, вік, поведінку потребуємо уваги, розуміння, любові, доброзичливого ставлення, поваги та щирої посмішки – потребуємо особливого ставлення – «особливого етикету».
Лекція	Кожна людина на землі робить припущення щодо інших людей, через брак чи неповне знання про інших людей, культури, народів. Наші уявлення про себе мають зовнішнє вираження, переважно у легковпізнаваних речах, одяг, зачіска, телефони вираження, і внутрішнє-відношення до жінок, природи, хобі, ціннісний аспект. Як можна здогадатись більшість наших ідентичностей, (уявлень про себе) - приховані, згідно теорії айсберга, 80 під водою, двадцять на поверхні. Щоб якось компенсувати відсутність достовірних знань про іншу людину, незнайому, чи не досить знайому, ми і робимо припущення. Це-ж стосується людей з інвалідністю, оскільки наше спілкування з ними може бути недостатнім, неповним чи поверхневим, ми робимо щодо них, а вони щодо нас певні припущення. Припущення – це ні добре і ні погано, просто їх потрібно перевіряти.
Практичне завдання **Учасники пробують себе в якості тренерів** **Запропонувати учасникам розділитись на дві команди**	**Мета**: отримання навичок проведення вправ та закріплення отриманого матеріалу. **Опис вправи**: три команди по черзі проводять вправи один для одного **Завдання:** Учасники об’єднуються в дві команди, кожна команда отримує завдання і впродовж 15 хвилин готуються (кожен член команди має бути задіяний) і провести для іншої команд. **Завдання для команди №1**: впродовж 15 хв. вам потрібно підготувати та провести вправу на тему «Прийом громадянина з порушенням зору в суді». **Завдання для команди № 2**: впродовж 15 хв. вам потрібно підготувати та провести вправу на тему «прийом громадянина з порушенням опорно-рухового апарату в суді» **Обговорення:** Як думаєте що Вам вдалося найкраще? Що можна було б зробити по-іншому?

VI. КОМУНІКАТИВНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ІЗ ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ.

Вказівки	Зміст навчання
Звернути увагу учасників до титульної сторінки **Розділу VI Частини 4.**	Дати стислий огляд цього блоку навчальної програми.
Лекція **Демонструвати Слайд VI-1** **Демонструвати Слайд VI-2**	**Психологія людини з інвалідністю. Соціальна адаптація людей з інвалідністю. Критерії соціалізованості людей з інвалідністю.** **Мета:** Розширити необхідні знання щодо комунікативно-психологічних особливостей взаємодії із людьми з інвалідністю, ефективність комунікації учасників судового процесу як важливого чинника для забезпечення прав осіб з інвалідністю на правосуддя. **Завдання -** З'ясувати зміст понять: - психологічне портретуваннялюдей з інвалідністю; - соціальна адаптація; - соціалізація; - критерії соціалізованості; - ефективність комунікації; - комунікативна мета; - закони спілкування; - комунікативні стратегії й тактики; - комунікативні бар'єри у спілкуванні з людьми з особливими потребами та шляхи їх подолання; - професійна етика працівників судової системи у взаємодії з людьми з особливими потребами. **За результатами учасник лекції повинен вміти:** - вибудовувати успішну комунікативну взаємодію з людьми з особливими потребами; - прогнозувати можливі бар'єри спілкування з людьми з інвалідністю та своєчасно попереджувати такі ситуації; - успішно та етично розв'язувати конфліктні ситуації, що виникають у процесі взаємодії особи з

Практичне завдання: Слід надати можливість учасникам навчання проаналізувати, які саме бар'єри спричинили відповідну негативну реакцію особи у аналізованих ситуаціях, запропонувати власне розв'язання проблеми, що виникла	інвалідністю із судовою системою України. 1**. Психологія людей з інвалідінстю** Люди з інвалідінстю мають такий же спектр емоцій, вольових установок, прагнень, потреб, бажань, що й «нормативні» особи, а тому психологічні особливості людей з інвалідністю визначаються не стільки природою та фізіологією їхньої фізичної чи психічної неповносправності, скільки суспільним ставленням до такої неповносправності. Зазвичай люди з інвалідністю, що приходять за задоволенням своїх прав до суду, є активними особистостями, що ведуть повноцінне громадське та суспільне життя, а тому не потребують жалю або співчуття і демонстрація такого ставлення викличе у них тільки роздратування та явну або приховану агресію. Психологічні особливості людей з інвалідністю значною мірою залежать від природи інвалідності. Люди з набутою інвалідністю перший час після отриманої травми або перенесеної хвороби страждають на посттравматичний стресовий розлад. Працюючи з такими людьми, потрібно володіти основною інформацією про симптоми та наслідки такого розладу. Така людина, як правило, має підвищену тривожність, дратівливість, вона уникає повернення у спогади про ситуацію, що викликала травму. Стресовий розлад може супроводжувати також немотивована агресивність або навпаки зниженість емоційної реакції, порушення пам'яті або концентрації уваги, депресія тощо. Психологія людей з вродженою або давнонабутою інвалідністю відзначається додатковою акцентуйованістю, що виникає як наслідок подолання бар'єрів, що заважають повноцінній соціалізації особи з інвалідністю. Розгляньмо детальніше такі бар'єри: 1) фізичне обмеження, або ізоляції особи з інвалідністю. Така ізольованість викликана фізичними, сенсорними або інтелектуально-психічними недоліками, які заважають такій людині самостійно пересуватися й орієнтуватися в просторі. Подолати таку ізольованість можна через систему заходів, спрямованих на забезпечення доступності і безбар'єрного архітектурного середовища. 2) трудова сегрегація або ізоляція: особі з важкими формами інвалідності важко знайти достойно оплачуване робоче місце;

	Ця проблема може бути цілком успішно подолана за умови зняття соціальних стереотипів та запровадження особистісно орієнтованої системи навчання для таких людей. 3) малозабезпеченість як наслідок соціально-трудових обмежень. Дуже часто люди з інвалідністю не отримують доступ до важливих для них засобів забезпечення своїх потреб та вправ саме через малозабезпеченість, від сутність коштів. 4) емоційна закритість, замкнутість, комунікативна неуспішність; Найчастіше повноцінному комуні куванню з людьми з особливими потребами заважає низький рівень розвитку їхніх комунікативних навичок, що негативно позначається на ефективності спілкування. Подолання цього бар'єру можливе через активне залучення осіб з інвалідністю до громадського життя.
Демонструвати Слайд VI-3	**2. Соціальна адаптація людей з інвалідністю. Критерії соціалізованості людей з інвалідністю.** Соціальна адаптація – активне пристосування індивіда до умов середовища і результат цього процесу. Зазвичай соціальна адаптація має дві форми: активну (індивід прагне вплинути на середовище, змінити його, тобто активно входить у процес соціалізації); пасивну (не взаємодіє із середовищем, не прагне змінити його, пристосуватися до особистих норм, оцінок, засобів діяльності). Соціалізація – комплексний процес засвоєння індивідом певної системи знань, норм і цінностей, які дозволяють йому бути повноправним членом суспільства. Соціалізація виступає одним із основоположних соціальних процесів, що забезпечує існування людини в середині суспільства. Соціалізація являє собою процес входження людини в суспільство, включення її в соціальні зв'язки та інтеграції з метою встановлення її соціальності. Соціальна адаптація та соціалізація є різними аспектами того самого процесу – прийняття суспільством людини та прийняття людиною суспільства та основних його цінностей.

	Проблема низької соціалізованості та соціальної дезадаптованості осіб з інвалідністю пов'язана із проблемою ізольованості таких осіб. Причому ізольованість може бути явною: людина добровільно чи примусово опиняється в замненому просторі, позбавлена активних контактів із зовнішнім світом. Однак ізольованість може бути й прихованою: коли людина з інвалідністю має достатнє коло спілкування, однак почувається самотньою та непотрібною. Соціалізація є закономірним послідовним явищем і передбачає поступове прийняття особою суспільних цінностей. Засобами соціалізації є родинне виховання, навчання дитини у дошкільному, а згодом загальноосвітньому навчальному закладі, отримання фаху, професійна діяльність, участь у формальних та неформальних об'єднаннях тощо. Соціальна адаптація пов'язана насамперед із доступністю для людини основних суспільних благ, а також можливістю її повноцінної самореалізації. Вільний доступ до правосуддя і повноцінна реалізація своїх громадянських прав є невід'ємною умовою соціальної адаптації осіб з інвалідністю. **3. Успішна комунікація як процес ефективної взаємодії. Закони спілкування** За Ф. Бацевичем, закони спілкування – найзагальніші нежорсткі тенденції, які наявні у всіх типах групового і масового спілкування. Зупинімося на основних законах спілкування, що найчастіше регулюють процес комунікативної взаємодії з людьми з особливими потребами: 1) Закон дзеркального розвитку спілкування: у процесі спілкування співрозмовники імітують стиль один одного. Така імітація відбувається автоматично, підсвідомо. Дія закону має пряму і зворотну дію: нам подобаються люди з подібною до нашої комунікативною поведінкою і, коли нам подобається людина, ми переймаємо її мовні звички. У разі породження конфлікту дію цього закону можна нейтралізувати: якщо хтось починає кричати, а йому демонстративно відповідають тихо й повільно, то співрозмовник (за законом віддзеркалення) стане говорити тихіше. 2) Закон комунікативного самозбереження: людина у спілкуванні намагається зберегти досягнуту

	нею комунікативну рівновагу. Цей закон дає змогу людині підтримувати внутрішній спокій, рівновагу, трансформуючи дратівливу інформацію в спокійнішу. 3) Закон ритму спілкування: співвідношення говоріння і мовчання в мовленні кожної людини – постійна величина. У кількісному вияві вона становить приблизно 1:23. Отже, людина говорить менше, ніж мовчить. Звичайний ритм спілкування необхідно витримувати. В іншому випадку можлива поява психічного неспокою, стресів, погіршення настрою і загального стану здоров'я. 4) Закон мовленнєвого самовпливу: словесне втілення ідеї або емоції формує цю ідею або емоцію у мовця. Як свідчить практика, словесне втілення певної думки дає змогу людині впевнитися в ній, остаточно утвердити її для себе. На цьому законі, зокрема, ґрунтується аутогенне тренування, в основі котрого — словесні команди, які подає людина сама собі і які регулюють її психічні та фізичні стани: «Я спокійний, серце б'ється рівно, у мене хороший настрій» тощо. 5) закон довіри до зрозумілих висловлювань: чим простіше мовець висловлює свої думки, тим краще його розуміють і більше йому довіряють. 6) закон спотворення інформації («зіпсутого телефону»): будь-яка інформація, яку передають у групі спілкування, спотворюється в процесі передавання. Міра спотворення інформації прямо пропорційна кількості осіб, які її передають. Причини спотворення – дія «правила коментування», тобто особистісного ставлення до змісту інформації. 7) закон емоційного «зараження»: особи, які перебувають в однаковому емоційному стані, прагнуть об'єднатися в групу і спілкуватися один з одним. Збуджені люди створюють групи і навіть натовпи; люди в поганому настрої шукають друзів по нещастю; веселій людині хочеться спілкуватися з веселими партнерами. 8) закон мовленнєвого поглинання емоцій: у разі послідовної вдумливої розповіді про емоцію, яку переживають, вона поглинається мовленням і зникає. Висловлене у зв’язній розповіді емоційне переживання і вислухане кимось «зникає» разом зі словами, використаними для розповіді. Слова ніби всмоктують емоцію, забирають її в людини. Це явище відоме як «поскаржитись комусь на життя». 9) закон емоційного пригнічування логіки: перебуваючи в емоційному стані, людина втрачає логічність і аргументованість мовлення. Збуджену
Практичний завдання: З’ясувати, який закон спілкування було порушено у описаних ситуаціях. Запропонуйте власний варіант розв’язання проблеми.	

людину логікою не переконати, з нею слід спілкуватись спокійно, не сперечаючись, демонстративно погоджуватися, потроху знижувати рівень її збудженості, заспокоювати, щоб згодом задіяти логіку;

10) закон залежності ефективності спілкування від комунікативних зусиль. Чим більше ми докладаємо зусиль, тим вища ефективність спілкування.

11) Закон прогресивного зростання нетерпіння слухачів: чим довше говорить мовець, тим неуважнішими і нетерплячішими стають його слухачі. Ефективне мовлення повинне бути коротким і тривати не довше 10 хвилин. Для людей з особливими потребами, що часто мають нижчий рівень концентрації уваги, такий поріг є нижчим. Найбільший ефект має монологічне мовлення, що триває не більше 5 хвилин.

4. Комунікативні стратегії і тактики, комунікативні бар'єри у спілкуванні з людьми з інвалідністю, запобігання та шляхи ефективного їх усунення

Відповідно до ст. 2 Конвенції ООН про права інвалідів, «спілкування включає використання мов, текстів, абетки Брайля, тактильного спілкування, великого шрифту, доступних мультимедійних засобів, так само, як і друкованих матеріалів, аудіозасобів, звичайної мови, читців, а також підсилювальних і альтернативних методів, способів та форматів спілкування, зокрема доступної інформаційно-комунікаційної технології».

Успішність комунікації з людьми з інвалідністю напряму залежить від фізіологічної чи психологічної природи їхньої неповносправності. Особливо актуальним це є для людей з вадами слуху, зору, а також з ментальними вадами.

Так, для осіб з вадами слуху успішність комунікації залежить від таких факторів:

1) чи здатна особа з вадами слуху чути ваші слова;

2) чи повною мірою зрозумілим для неї є почуте.

Люди з вадами слуху мають різний ступінь утрати слуху, більшість з них є слабочуючими, тобто за умови використання належним чином підібраного і налаштованого слухового апарату, вони чують

	мовлення, розрізняють слова і адекватно їх розуміють. Люди з глухотою не можуть сприймати мовлення на слух, деякі з них уміють читати із губ, але більшість не мають таких навичок і використовують жестову мову. Жестова мова – це природна мова нечуючих. Існує поширений міф, що жестова мова одна для всіх народів. Це не так: кожна словесна мова має відповідну жестову мову, тобто існує українська жестова мова, російська жестова мова, англійська жестова мова і т.д. Конвенція ООН про права інвалідів гарантує серед інших прав, широке використання жестової мови у офіційних відносинах держави з людьми з особливими потребами, у тому числі право на синхронний переклад на жестову мову. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» визначають право на доступ до інформації, як одне з найважливіших. Так ст. 23 Закону передбачає, що «інвалідам по слуху забезпечується доступ до засобів масової інформації шляхом титрування та здійснення сурдоперекладу на дактильно-жестову мову глухих інформаційних і тематичних телепрограм, кіно-, відеофільмів у порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України». На практиці це означає, що для повноцінної комунікативної взаємодії із такими особами суд зобов'язаний запросити професійного перекладача-дактилолога, що здійснюватиме постійний синхронний переклад словесної мови на жестову і навпаки.
Практичне завдання: З'ясувати, який закон спілкування було порушено у описаних ситуаціях. Запропонуйте власний варіант розв'язання проблеми. **Демонструвати Слайд VI-4**	Зазвичай знайти кваліфікованого перекладача-дактилолога можна у місцевому осередку українського товариства глухих або у навчальних закладах регіону. Часто нучуючі одразу приходять з перекладачем-дактилологом. Розмовяючи за допомогою перекладача, звертайтеся безпосередньодо нечуючої людини, а не до перекладача. Для осіб з вадами слуху, що не потребують синхронного перекладу на жестову мову, дуже важливо вибудовувати спілкування таким чином: 1) варто добирати загальновідомі, зрозумілі та прості слова; 2) не використовуйте ускладених для розуміння синтаксичних конструкцій, уникайте фразеологізмів та двозначних фраз; 3) чітко артикулюйте слова, використовуйте звичну для Вас гучність голосу, не потрібно кричати

	чи говорити голосно, краще говоріть трохи повільніше й чітко; 4) розмовляючи з нечуючою людиною, дивіться їй у вічі; 5) намагайтесь стояти так, щоб Вас та Ваші уста було добре видно та щоб Вам нічого не заважало. 6) за потреби використовуйте ручку і блокнот; 7) переконайтеся, що Вас почули і правильно зрозуміли; 8) якщо потрібно звернути на себе увагу, доторкніться до плеча або руки нечуючої людини; 9) використовуйте загальновживані жести, міміку, не бійтеся бути емоційними. Розмовляючи з людиною, яка пересувається на візку, намагайтесь розташуватися так, що її та Ваші очі були на одному рівні, тоді Вам буде простіше вести розмову. Також, можливо, Вам доведеться переміститись у більш «спокійну зону» для того, щоб допомогти такій особі поспілкуватись з Вами. Розмовляючи з людиною, яка має труднощі в спілкуванні, слухайте її уважно. Майте терпіння її вислухати, чекайте доки людина закінчить фразу. Не виправляйте її та не намагайтесь пояснити щось замість неї. Якщо це потрібно, ставте короткі запитання, які потребують коротких відповідей. Максимально зосереджуйтеся на змісті сказаного. Коли Ви спілкуєтесь з особою зі складнощами в навчанні, використовуйте позитивну та просту побудову речення, як то “Ви шукаєте Ваше місце?” замість “Що Ви шукаєте?” Розмовляючи з людиною, що має параліч та неконтрольовані рухи, намагайтеся зосередитися на тому, що людина каже, а не на її міміці та жестах, не поспішайте, уважно дослухайте і тільки потім відповідайте.
Практичне завдання: Проаналізувати причини виникнення проблемних ситуацій. Запропонуйте власний варіант розв’язання проблеми.	**5. Професійна етика у роботі з людьми з інвалідністю.** Загальні правила професійної етики у спілкуванні з людьми з інвалідністю: - пам’ятайте, що потрібно звертатися безпосередньо до людини з інвалідністю, а не до особи, яка її супроводжує; - не нав’язуйте свою допомогу, пам’ятайте:

	те, що Вам може здатись «боротьбою» чи подоланням перешкод, для когось може бути гарно скерованим звичайним процесом – у власному темпі та власним шляхом. Завжди допомагайте у той спосіб, про який вас просять. - намагайтеся не торкатися людини з інвалідністю чи її допоміжних засобів пересування без дозволу. Це може викликати негативну реакцію і порушити внутрішній баланс такої людини. - якщо особа з інвалідністю потребує допомоги, а Ви не можете залишити своє службове місце, Вам потрібно покликати когось з колег для надання необхідної допомоги; - якщо Вашої допомоги потребує користувач візка, спочатку спитайте людину, куди вона хоче дістатись, а потім проінформуйте, що Ви збираєтесь довезти її; - не нахиляйтесь і не спирайтесь на інвалідний візок чи на інший допоміжний засіб людини; - спитайте людину, чи потребує вона допомоги під час переміщення, при відкриванні дверей, але пам’ятайте, що вона може виконувати ці функції сама; - залиште достатньо місця для тих, хто користується ходунками чи іншими допоміжними засобами під час ходи – не намагайтесь відібрати або схопити їх допоміжний засіб чи паличку; - не намагайтесь проявляти співчуття до особи, торкаючись до її голови чи плеча, оскільки це сприймається як патронаж/опіка; - ставтесь до людей як до особистостей, відповідальних дорослих, і не робіть висновків, що вони нічого не можуть робити; - будьте терплячими та будьте готові пояснити інформацію більш, ніж один раз; - пам’ятайте, що деякі люди з особливими потребами віддають перевагу дотриманню певних правил чи порядку, наприклад, люди з аутизмом. Тому за можливості погодьте ці певні правила чи порядок; - пам’ятайте, що слово «неповносправні» — це опис, а не група людей. Завжди вживайте термін «люди з інвалідністю» чи «особа з інвалідністю».

VII. ФІЗИЧНА ДОСТУПНІСТЬ БУДІВЕЛЬ І ПРИМІЩЕНЬ СУДУ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ.

Вказівки	Зміст навчання
Звернути увагу учасників до титульної сторінки **Розділу VII Частини 4.**	Дати стислий огляд цього блоку навчальної програми.
Лекція **Демонструвати Слайд VII-1** Необхідний матеріал для викладання і практичних занять: - Мультимедіапроектор та екран для проекцій; - фліпчарт з маркерами, папір; - рулетки для проведення вимірів; - планшетки.	**Інвалідність та питання доступності.** **Мета:** Розширити необхідні знання щодо«доступності» як важливого чинника для забезпечення прав людей з інвалідністю на правосуддя. **Завдання:** Розкрити поняття знання щодо: - інвалідності; - важливості забезпечення «доступності» будівель і приміщень суду для осіб з інвалідністю; - законодавчої та нормативної бази, що регламентують вимоги доступності; - в чому полягає доступність в розрізі різних нозологій; - забезпечення доступності до будівель і приміщень суду - забезпечення прав до правосуддя взагалі. - аудиту доступності та укладання планів створення чи покращення доступності будівель і приміщень суду для осіб з інвалідністю Поняття «інвалідність». Конвенція ООН про права інвалідів – нові підходи до питань «інвалідності». Поняття «доступність». Бар’єри на шляху участі людей з інвалідністю в житті суспільства та шляхи їх подолання. Термінологічний словник, Тлумачення поняття «інвалідність». Інвалідність - поняття, яке еволюціонує, і що інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і відносницькими та середовищними бар'єрами і яка

	заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими (Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю). Інвалідність – міра втрати здоров’я та обмеження життєдіяльності, що перешкоджає або позбавляє конкретну особу здатності чи можливості здійснювати діяльність у спосіб та в межах, що вважаються для особи з нормальними залежно від вікових, статевих, соціальних ф культурних факторів (Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні»). До осіб з інвалідністю належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які під час взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими. (Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю). Інвалід – людина, що має порушення здоров'я зі стійким розладом функцій організму, у тому числі з ураженням опорно-рухового апарату, вадами зору і дефектами слуху, що призводять до обмеження життєдіяльності і викликають необхідність його соціального захисту. (ДБН В.2.2–17: 2006 Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення) Маломобільні групи населення (МГН) – люди, що відчувають труднощі при самостійному пересуванні, одержанні послуги, необхідної інформації або при орієнтуванні в просторі. До маломобільних груп населення тут віднесені: інваліди, люди з тимчасовим порушенням здоров’я, вагітні жінки, люди старшого віку (похилого віку), люди з дитячими колясками і т.п. (ДБН В.2.2–17: 2006 Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення). Доступні для МГН будинки і споруди – будинки і споруди, у яких реалізований комплекс архітектурно-планувальних, інженерно-технічних, ергономічних, конструкційних і організаційних заходів, що відповідають нормативним вимогам щодо забезпечення доступності і безпеки МГН. (ДБН В.2.2–17: 2006 Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення). Держави - учасниці Конвенції визнають, що важливою є доступність фізичного, соціального,

	економічного та культурного оточення, охорони здоров'я та освіти, а також інформації та зв'язку, оскільки вона дає змогу особам з інвалідністю повною мірою користуватися всіма правами людини й основоположними свободами; Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (витяг). Стаття 5. Рівність і недискримінація 1. Держави-учасниці визнають, що всі особи є рівними перед законом і за ним та мають право на рівний захист закону й рівне користування ним без будь-якої дискримінації. 2. Держави-учасниці забороняють будь-яку дискримінацію за ознакою інвалідності й гарантують інвалідам рівний та ефективний правовий захист від дискримінації на будь-якому ґрунті. 3. Для заохочення рівності й усунення дискримінації держави-учасниці вживають усіх належних заходів для забезпечення розумного пристосування. 4. Конкретні заходи, необхідні для прискорення чи досягнення фактичної рівності інвалідів, не вважаються дискримінацією за змістом цієї Конвенції. Стаття 9. Доступність 1. Щоб надати можливість особам з інвалідністю вести незалежний спосіб життя й усебічно брати участь у всіх аспектах життя, держави-учасниці вживають належних заходів для забезпечення особам з інвалідністю доступу нарівні з іншими до фізичного оточення, до транспорту, до інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, як у міських, так і в сільських районах. Ці заходи, які включають виявлення й усунення перепон і бар'єрів, що перешкоджають доступності, повинні поширюватися, зокрема: a) на будинки, дороги, транспорт й інші внутрішні та зовнішні об'єкти, зокрема школи, житлові будинки, медичні установи та робочі місця; b) на інформаційні, комунікаційні та інші служби, зокрема електронні служби та екстрені служби. 2. Держави-учасниці вживають також належних заходів для того, щоб:

	a) розробляти мінімальні стандарти й керівні орієнтири, що передбачають доступність об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, уводити їх у дію та стежити за дотриманням їх; b) забезпечувати, щоб приватні підприємства, які пропонують об'єкти й послуги, відкриті або такі, що надаються населенню, ураховували всі аспекти доступності для інвалідів; c) організовувати для всіх залучених сторін інструктаж з проблем доступності, на які натрапляють інваліди; d) оснащувати будинки та інші об'єкти, відкриті для населення, знаками, виконаними абеткою Брайля у формі, що легко читається і є зрозумілою; e) надавати різні види послуг помічників і посередників, зокрема провідників, читців і професійних сурдоперекладачів, для полегшення доступності будинків та інших об'єктів, відкритих для населення; f) розвивати інші належні форми надання інвалідам допомоги та підтримки, що забезпечують їм доступ до інформації; g) заохочувати доступ інвалідів до нових інформаційно-комунікаційних технологій і систем, зокрема Інтернету; h) заохочувати проектування, розробку, виробництво й поширення первісно доступних інформаційно-комунікаційних технологій і систем, так щоб доступність цих технологій і систем досягалася за мінімальних витрат. Стаття 12. Рівність перед законом 1. Держави-учасниці підтверджують, що кожна особа з інвалідністю, де б вона не знаходилася, має право на рівний правовий захист. 2. Держави-учасниці визнають, що особи з інвалідністю мають правоздатність нарівні з іншими в усіх аспектах життя. 3. Держави-учасниці вживають належних заходів для надання особа з інвалідністю доступу до підтримки, якої вони можуть потребувати під час реалізації своєї правоздатності. 4. Держави-учасниці забезпечують, щоб усі заходи, пов'язані з реалізацією правоздатності, передбачали належні та ефективні гарантії недопущення зловживань відповідно до міжнародного права з прав людини. Такі гарантії повинні забезпечувати, щоб заходи, пов'язані з реалізацією

	правоздатності, орієнтувалися на повагу до прав, волі та переваг особи, були вільні від конфлікту інтересів і недоречного впливу, були домірні обставинам цієї особи й пристосовані до них, застосовувалися протягом якомога меншого строку й регулярно перевірялися компетентним, незалежним та безстороннім органом чи судовою інстанцією. Ці гарантії повинні бути домірні тій мірі, якою такі заходи зачіпають права та інтереси цієї особи. 5. У урахуванням положень цієї статті держави-учасниці вживають усіх належних і ефективних заходів для забезпечення рівних прав осіб з інвалідністю на володіння майном і його успадкування, на управління власними фінансовими справами, а також на рівний доступ до банківських позик, іпотечних кредитів та інших форм фінансового кредитування й забезпечують, щоб інваліди не позбавлялися довільно свого майна. Стаття 13. Доступ до правосуддя 1. Держави-учасниці забезпечують особам з інвалідністю нарівні з іншими ефективний доступ до правосуддя, зокрема передбачаючи процесуальні та відповідні вікові корективи, які полегшують виконання ними своєї ефективної ролі прямих і опосередкованих учасників, у тому числі свідків, на всіх стадіях юридичного процесу, зокрема на стадії розслідування та інших стадіях попереднього провадження. 2. Щоб сприяти забезпеченню осіб з інвалідністю ефективного доступу до правосуддя, держави-учасниці сприяють належному навчанню осіб, які працюють у сфері здійснення правосуддя, зокрема в поліції та пенітенціарній системі. Звіт Держави учасниці (Україна) до комітету ООН за ст.13 Доступ до правосуддя За інформацією Державної судової адміністрації України станом на 1 січня Будь ласка, надайте інформацію щодо того, чи Держава-учасниця вжила заходів для підготовки державних службовиць/-ців у сфері відправлення правосуддя, у тому числі співробітниць/-ків міліції та пенітенціарної служби з питань процесуальної доступності та розумного пристосування. і Питання Комітету ООН з прав осіб з інвалідністю

	стосовно першої доповіді України 1. Будь ласка, роз'ясніть, чи внесено якісь зміни до законодавства Держави-учасниці з метою забезпечення повного та рівноправного доступу людей з інвалідністю до правосуддя і, зокрема, стосовно заходів, вжитих для забезпечення доступу до будівель судів, перекладу на жестову мову, а також для надання змоги людям з інтелектуальною та/або психосоціальною інвалідністю отримати доступ до правосуддя. 2. Будь-ласка, повідомте, чи держава-учасниця вжила заходів для підготовки працівників у сфері адміністрації правосуддя, у тому числі працівників поліції та в'язниць стосовно процедурної доступності та розумного пристосування. Заключні зауваження ООН стосовно первинного звіту України (прийняті Комітетом ООН на його чотирнадцятій сесії (з 17 серпня по 4 вересня 2015р). ст. 13. Доступ до правосуддя 1. Комітет із занепокоєнням відзначає, що більшість будівель судів у країні залишаються недоступними для осіб з фізичними вадами. Він також занепокоєний тим, що особи, які працюють в сфері здійснення правосуддя, не мають підготовки з правосіб з інвалідністю, в тому числі щодо розумного пристосування та процесуальної доступності. Комітет висловлює жаль з приводу відсутності інформації про наявність правової допомоги,жестового перекладу та інших заходів забезпечення доступу осіб з розумовою та психосоціальною інвалідністю досудових та адміністративних проваджень. 2. Комітет спонукає Державу-учасницю забезпечити рівноправний доступ до судових та адміністративних проваджень усім особам з інвалідністю, в тому числі доступ до будівель суду особам з фізичними вадами, та до документів в доступних форматах. Крім того, він рекомендує здійснювати навчання суддів, працівників поліції, співробітників пенітенціарної служби та іншого персоналу в системі правосуддя щодо прав,закріплених в Конвенції про права людей з інвалідністю.
Лекція	**Доступність - як запорука прав людей з інвалідністю. Види інвалідності (нозології) та**

Демонструвати Слайд VII-2	**маломобільні групи населення (МГН).** - Ураження опорно-рухового апарату (УОРА) – особи, які мають фізичні порушення і які здебільшого користуються для пересування допоміжними засобами (інвалідними колясками чи ходунками тощо); - Вади зору – особи, які не бачать або мають обмежений зір; - Дефекти слуху – особи, які мають обмежений слух не чують взагалі і не розмовляють (глухо-німі); - Ментальні – особи, які мають вади ментального здоров'я, наслідки травм головного мозку, психологічні чи психічними ускладнення. **Поняття «маломобільні групи населення».** «Маломобільні групи населення (МГН) — це люди, що відчувають складнощі при самостійному пересуванні, при одержанні послуги, необхідної інформації або при орієнтуванні в просторі». До маломобільних груп належать особи з інвалідністю, з тимчасовими порушеннями здоров'я, вагітні, батьки з дитячими колясками, люди старшого (похилого віку) тощо. Серед загальної кількості населення МГН становлять: - особи з інвалідністю — 10–15 % ; - особи з тимчасовими порушеннями здоров'я — 1.5%; - вагітні — майже 1%; - особи похилого віку (пенсіонери) — 30–40% ; - батьки з дитячими колясками — майже 1%; - у більшості країн Європи до цієї групи належать діти дошкільного віку. В Україні їх нараховується понад 2 млн. В чому полягає доступність для кожного виду інвалідності зокрема відповідно до державних будівельних норм. Основні **державні будівельні норми, які регламентують вимоги доступності до будівель і приміщень суду:**
Демонструвати Слайд VII-3	- **ДБН В.2.2-9-2009** Громадські будинки та споруди (на заміну ДБН В.2.2-9-99, чинні від 2010-10-01) - **ДБН В.2.2-17:2006** Доступність будинків і

Демонструвати Слайд VII-4 **Демонструвати Слайд VII-5**	споруд для мало мобільних груп населення. - **ДБН В.2.2-26:2010** Будинки і споруди. Суди **Зона паркування автотранспорту.** Зазвичай люди до будівлі повинні якимось чином дістатися: або пішки, або громадським транспортом, або автомобілем. Коли йдеться про осіб з інвалідністю опорно-рухового апарату, то в більшості випадків ці люди дістаються автотранспортом чи власним, чи на таксі. Адже вулично-шляхова мережа є складною для пересування кріслом колісним, як і громадський транспорт є важкодоступним для осіб з інвалідністю. По тій причині потрібно передбачити перед будівлею суду зону для висадки/посадки осіб з інвалідністю з/в автотранспорту, а також місця для паркування. Цього також вимагає ЗУ Про основи. ДБНи визначають, що місця для паркування транспорту осіб з інвалідністю мають бути якомога ближче до головного входу, але не далі, як 50 м. такі місця мають бути ширші від звичайних принаймні на 1м для того, щоб можна було повністю відчинити двері автомобіля і вільно під'їхати кріслом колісним. **Входи в будівлю.** Якщо з тротуару до входу в будинок існує одна сходинка, то, щоб усунути цей перепад рівнів, доцільно перемостити тротуарну плитку чи асфальтове покриття плавно у вигляді «живота». Якщо при будівлі є сходи (марш сходів), то при них обов'язково мають бути поруччя з обох боків на висоті 90 см. Ребра першої і останньої сходинки повинні мати яскраве контрастне маркування, наприклад жовтого кольору. Це робить помітнішими сходи для людей з вадами зору, а також корисне для усіх, особливо сутінках. Також обов'язково сходи повинні дублюватися пандусом, ухил котрого має бути 8 %, або інакше кажучи у співвідношення 1:12. Вимоги до пандуса: - Ширина площини 1,2 м (але не менше, як 1 метр) - По обидва боки пандуса мають бути поруччя на висоті 90 см і 70 см. Поруччя мають мати подовження по горизонталі і вгорі, і внизу на 30 см.

	- По обидва боки мають бути відбійні бортики висотою до 5 см. - Покриття пандуса має бути неслизьке. - Бажано, щоб пандус мав накриття від опадів, особливо у випадках, коли він прокладений вздовж фасаду будинку і на нього може падати з даху або конденсат з кондиціонерів, які прикріплені під вікнами на фасаді будинку. **Вхідна група:** **Двері**. Ширина (пропускна) мін. 90 см. Відсутність порогу. Якщо ж він мусить бути, то його висота не може бути більшою 2,5 см. Бажано, щоб поріг мав скоси. А якщо висота порогу більше 2,5 см, то скоси мають бути обов'язково. Відсутність непотрібних (неоправданих) предметів (наприклад щітка для витирання ніг тощо). При наявності на дверях «дотягувача» - він повинен відповідати вимогам: зусилля для відчинення дверей 2,5 кГ, фіксатор дверей у відчиненому положенні. Це важливо для тих, хто при ходьбу користується допоміжними засобами (милицями, ціпками тощо). Для осіб з вадами зору необхідно встановити звуковий маячок типу «метроном». Бажано, щоб він вмикався датчиком руху. Тоді він буде вмикатися заздалегідь в тому випадку, коли людина попадає в поле його дії. Якщо будівля і приміщення всередині будівлі є малодоступні, а також щоб особам з інвалідністю облегшити доступ і супровід до будівлі і послуг, - при вході доцільно встановити кнопку виклику персоналу з переговорним пристроєм - як елемент «розумне пристосування» для налагодження контакту з адміністративним персоналом. Місце розташування кнопки переговорного пристрою має бути помітним і доступним для особи, що переміщується в кріслі колісному, а також має бути позначене Міжнародним символом доступностіБуває, що при вході в будівлю з тротуару є одна сходинка. Але всередині, до рівня 1-го поверху або ліфтового холу є ще марш сходів: від трьох і більше. В такому випадку необхідно: - Контрастне маркування ребер першої і останньої сходинок. Це важливо, бо входячи в яскравий день з вулиці в будівлю неосвітлене приміщення усі люди на якусь мить почувають себе осліпленими. - З обох боків має бути поручень. продовженням по горизонталі як вгорі, таке і внизу на

	30 см. Якщо всередині під'їзду є 1-3 сходинок, то в такому випадку, при потребі можна застосовувати переносні пандуси. Але якщо їх є більше ніж 3 содинок, то на таку висоту застосування переносного пандуса може бути небезпечним і для особи в кріслі колісному, і для супроводжуючого. Але краще, коли тут буде розміщено відкидний піднімальний пристрій, що кріпиться до однієї із стін і рухається паралельно до ухилу сходів. **Тамбур.** Ті ж самі вимоги, що описані вище до дверей. Окрім того потрібно пам'ятати, що глибина тамбура має бути такою, що в ньому вільно міг розміститися при відчинянні дверей візок, довжина котрого вважається 1,2 м. **Вестибюль. Приймальня. Канцелярія, віконечка реєстрації, тощо.** Зайшовши в будівлю суду кожна людина шукає поглядом інформацію про місця розташування приміщень суду, інформації з організаційних питань тощо. Прилавки і стійки реєстрації повинні бути розташовані так, щоб вони були легко помітні. Тому ці місця мають бути якомога ближче від головного входу. Прилавки, столи і віконечка повинні бути доступні для осіб в кріслах колісних. Віконечка повинні бути розташовані на висоті макс 110 см. щоб людина, котра сидить в кріслі колісному була мала візуальний контакт з особою по іншу сторону віконечка. Важливим є вільний простір перед столом віконечком чи стендами принаймні 1,5 х 1,5 м. Рівень прилавку повинен бути від 740 мм до 800 мм від підлоги. Для того, щоб людина в кріслі колісному могла під'їхати за стіл, під ним маю бути простір висотою 70 см. Щоб полегшити людям зорієнтуватися та отримати необхідну інформацію візуально приміщення повинно має бути добре освітлене, що також дасть змогу людям з вадами слуху читати по губах співрозмовника. По тій причині важливим, щоб на видному місці було розташовано план-схему розташування приміщень суду як на 1-му поверсі, так і на усіх інших поверхах. **Інформація** Система засобів інформації зон і приміщень, доступних для відвідування МГН (особливо в місцях

	масового відвідування), а також доступних вхідних вузлів і шляхів руху, повинна забезпечувати безперервність інформації, своєчасне орієнтування й однозначне упізнання об'єктів і місць відвідування. Вона повинна передбачати можливість одержання інформації про асортимент послуг, що надаються, розміщення і призначення функціональних елементів, розташування шляхів евакуації, попереджати про небезпеку в екстремальних ситуаціях тощо. Візуальна інформація повинна розташовуватися на контрастному фоні з розмірами знаків, що відповідають відстані огляду, і бути ув'язана з художнім рішенням інтер'єра.Також важливим є інформаційні стенди і різноманітні дошки оголошень. Вони повинні бути добре освітлені, а тексти мають бути писані великим шрифтом. В певних випадках доцільно дублювати шрифтом Брайля. Також важливо, щоб було добре освітлення в приміщеннях, куди приходять відвідувачі (наприклад канцелярія тощо). У вестибюлях громадських будинків та споруд слід передбачати встановлення звукових інформаторів за типом телефонів-автоматів, якими можуть користуватися відвідувачі з вадами зору, і текстофонів для відвідувачів з дефектами слуху. **Туалет.** На першому, або на тому поверсі, де є приймальна і канцелярія має бути туалетне приміщення для відвідувачів. Якщо існують окремі приміщення для чоловіків і окремі для жінок, то в кожному з них має бути не менше однієї універсальної кабіни, доступно для всіх категорій громадян, зокрема для осіб в кріслах-візках. Окрім таких туалетів, також може бути і окрема туалетна кабіна для осіб з інвалідністю – т.зв. універсальна кабіна, розміри котрої 1,65 х 1,8 м. Двері шириною не менше як 85 см Двері повинні відчинятися назовні Біля унітазу повинні бути поруччя на висоті 80 см Ширина такого приміщення має бути не вужче, як 90 см. Відстань від краю унітазу до дверей – також мін 90 см. Двері повинні відчинятися назовні, а ширина не менше, як 80-85 см. Також обов’язково

Демонструвати Слайд VII-2	мають бути допоміжні поруччя на висоті 80 см. **Сходи.** Повинні мати поруччя з обох боків. Щоб облегшити орієнтування особам з вадами зору, на поручнях потрібно нанести карбування - рельєфні позначення поверхів. Розміри цифр повинні бути не менше, м: ширина-0,01, висота - 0,015, висота рельєфу цифри - не менше 0,002м.. Важливим є контрастне маркування ребер першої і останньої сходинки сходової клітки. **Приміщення в середині будівлі.** Звичайно, щоб забезпечити особі з інвалідністю повну участь в будівлі та в приміщеннях суду на рівні з іншими, то усі поверхи і, відповідно, приміщення на поверхах мають бути доступними. В такому випадку будівля має мати вертикальні ліфти. Вимоги до ліфтів викладені в ДБНах. Однак, в переважаючій більшості, будівлі судів є в пристосованих приміщеннях. Якщо в кабіні ліфта відсутнє озвучення номеру поверху, доцільно на одвірках входу в ліфт розмістити рельєфне маркування. **Двері.** Важливо, щоб в дверях не було порогів. Якщо вони мусять бути, то їхня висота має бути не вище 2,5 см. Увага! Пороги вище 2,5 см є небезпечні при евакуації у надзвичайній ситуації. **ДБН В.2.2-26:2010 Будинки і споруди. Суди** (витяг) 3.5. **Визначення термінів**. МГН відповідно до ДБН В.2.2-17:2006 Доступність будинків і споруд для мало мобільних груп населення. 4.3. **Загальні положення.** При проектуванні необхідно враховувати вимоги ДБН В.2.2-17:2006 Доступність будинків і споруд для мало мобільних груп населення. **5.7 Вимоги до земельної ділянки**

	Паркування. 10 % місць для паркування а/т осіб з інвалідністю Шлях руху від автостоянки до центрального входу слід обладнати спеціальними пристроями, контрастною кольоровою та тактильною фактурою Сходи повинні дублюватися пандусами. Ширина шляху руху має бути 1,8 м Висоти бордюру по краях має бути 5 см, а в місці перетину тротуару з проїздом не 4 см. **Об'ємно планувальні рішення.** 6.1.16 … при проектуванні потрібно керуватися вимогами ДБН 9, ДБН 17, зокрема ширина коридорів 1,8, покриття тощо. На всьому шляху повинні бути відсутні пороги. 6.1.1.6 **Коридори** шириною 1,8 м. на всьому шляху повинні бути відсутні пороги 6.2.1.5 **Процесуальні підзони**. Прохід на межі перепадів повинен бути з пандусом. 6.2.1.7 Кількість місць для відвідувачів в **залах судових засідань** не менше 5 % має бути **для МГН (в . т.ч. в кріслах-візках) 5 %.** Площа на 1 таку особу 1,65 м2, місця повинні бути відведені в перших або окремих рядах забезпечуючи діаметр для розвороту на 90 і 180 градусів при радіусі розвороту 1,5 м. 6.2.2.5 **Зона очікування**. При залах судових засіданнях повинні бути приміщення-холи для очікування. 2-3 місця мають бути для МГН (в . т.ч. в кріслах-візках) 6.4.5 **Приміщення для вивчення справ** повинно мати можливість для вивчення справ особам з вадами зору, можливості допомоги зрячого Помічника чи спеціальними адаптивними програмами з мовними виводами зберігаючи конфіденційність. 8.6.1. 8.6.2. **Ліфти**. У будинках 2 і більше поверхів мають бути ліфти для МГНГ 9.10 **Санітарно-гігієнічні приміщення**. Туалети відповідно до вимог ДБН 17, в т.ч з універсальною кабіною.

VIII. ВИСНОВКИ

Вказівки	Зміст навчання
Звернути увагу учасників до цілей програми, зазначених на титульній сторінці **Розділу І Частини 4.** **Звернути увагу учасників** до фліп-чарта або дошки, на яких ведучі записали цілі, заявлені учасниками на першому занятті. **Запропонувати** кожному учасникові пригадати заявлену ним ціль. Далі за допомогою підняття рук з'ясувати, скільки учасників досягли своєї мети, а скільки – ні.	**Дати стислий огляд** цілей програми. **Дати стислий огляд** цілей учасників.
Звернути увагу учасників до форми підсумовування принципів в **Розділі VIII Частини 4.** Запропонувати учасникам заповнити цю форму. Провести **загальногрупову роботу** за методом **мозкового штурму**, в якій учасники поділяться принципами, які опановані, стосовно кожного з основних елементів цього заходу.	**Підсумувати** принципи, пов'язані з кожним із основних елементів семінару.
Лекція **В кінці лекції слід провести загальногрупову дискусію і записати список характеристик на дошці або**	**Працівники суду який готовий до спілкування з людьми з інвалідністю повинен бути:** - впевненим у собі, але не агресивним; - бути ввічливим; - не виконувати всі прохання підряд, але виконувати деякі; - зберігати спокій; - не відштовхувати людей; - уважно слухати, ставити питання; - не ображати; - бути уважним та впевненим у своїх

фліп-чарті.	силах. **Значно простіше перелічити ці критерії, ніж жити та діяти відповідно до них, проте працівникам суду слід пам'ятати:** **ЩО ЛЮДИ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТАКОЖ ЛЮДИ!!!**

ЧАСТИНА 4

МАТЕРІАЛИ

Вступ

I. Привітання та загальний огляд

II. Мета навчальної програми «Покращення рівня навиків спілкування та роботи працівників суду із людьми з інвалідністю»

III. Загальні поняття про людей з інвалідністю та інвалідність.

IV. Правовий статус людей з інвалідністю.

V. Люди з інвалідністю – особливості спілкування.

VI. Комунікативно-психологічні особливості взаємодії із людьми з інвалідністю.

VII. Фізична доступність будівель і приміщень суду для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення.

VIII. Висновки.

Вступ

Ці матеріали слід роздати учасникам, що дозволить останнім змогу повніше осягнути зміст теми, підвищить ефективність вивчення програми і забезпечить учасників довідковою інформацією, яку вони використовуватимуть згодом, після закінчення програми. Матеріали мають бути представлені у папках; кожен учасник одержить одну таку папку. Матеріали потрібно розділити й пронумерувати відповідно до номера теми, вказаного в порядку денному навчання.

Порядок розміщення матеріалів у цьому посібнику відповідає порядку представлення тем у восьмигодинному розкладі навчання в Частині 2 та в конспекті занять у Частині 3. Тут наведено різні види матеріалів, у тому числі описи змістовної частини тем, форми, перевірні листи та уривки з інших публікацій. Матеріали не мають на меті надання енциклопедичного обсягу знань. Натомість вони призначені головним чином для використання під час програми і покликані допомогти учасникам досягти цілей навчання. Крім того, деякі з матеріалів стануть учасникам у нагоді в якості довідкової інформації вже після закінчення програми.

Викладачі мають критично оцінити застосовувані при висвітленні тем матеріали задовго до початку викладання програми. Адже цілком можливо, що доведеться оновити матеріали чи захочеться модифікувати їх з урахуванням власного стилю викладання та потреб учасників.

РОЗДІЛ І
Привітання та загальний огляд

Цілі:

У результаті опанування цієї програми учасники зможуть:

1. Розуміти основні поняття про категорії людей з інвалідністю.
2. Визначити особливості спілкування з людьми з інвалідністю.
3. Дослідити комунікативно-психологічні особливості взаємодії із людьми з інвалідністю.
4. Ознайомитись з поняттями доступності будівель і приміщень суду для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення.
5. Вказати на закони та норми, які регулюють питання доступності людей з інвалідністю до правосуддя.
6. Підсумувати ключові положення законів, які регулюють питання доступності людей з інвалідністю до правосуддя.
7. Проаналізувати положення відповідних міжнародних документів.
8. Навести приклади дій працівника суду, щодо спілкування із людьми з інвалідністю.
9. Оцінити сучасний стан доступності до правосуддя людей з інвалідністю.
10. Розробити основні стратегії з покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю.

РОЗДІЛ ІІ

Мета навчальної програми «Покращення рівня навиків спілкування та роботи працівників суду із людьми з інвалідністю»

Цілі:

Після цього заняття учасники зможуть:

1. Розуміти особливості спілкування з людьми з інвалідністю.

2. Володіти комунікаційними навичками спілкування з різними категоріями громадян.

3. Розуміти, що його дії є під постійною увагою відвідувачів суду.

Мета навчальної програми „Покращення рівня навиків спілкування та роботи працівників суду із людьми з інвалідністю”[Стислий виклад]

РОЗДІЛ III

Загальні поняття про людей з інвалідністю та інвалідність

Мета: Сформувати в учасників –уявлення що таке інвалідність, в історичному контексті, та з точки зору конвенції ООН.

Ознайомити учасників з видами, та типами інвалідності згідно чинного законодавства. Розглянути моделі інвалідності, та їх вплив на відношення до людини з проблемами здоров'я.

РОЗДІЛ IV

Правовий статус людей з інвалідністю.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ПРАВА ІНВАЛІДІВ

(витяг)

Дата підписання: 13.12.2006
Дата ратифікації Україною: 16.12.2009
Дата набрання чинності для України: 06.03.2010
Офіційний переклад

Преамбула

Держави - учасниці цієї Конвенції,

a) нагадуючи про проголошені в Статуті Організації Об'єднаних Націй принципи, в яких достоїнство й цінність, притаманні всім членам людської сім'ї, і рівні та невід'ємні їхні права визнаються за основу свободи, справедливості й загального миру;

b) визнаючи, що Організація Об'єднаних Націй проголосила й закріпила в Загальній декларації прав людини та в Міжнародних пактах про права людини, що кожна людина має всі передбачені в них права й свободи без будь-якого розрізнення;

c) підтверджуючи загальність, неподільність, взаємозалежність і взаємопов'язаність усіх прав людини й основоположних свобод, а також необхідність гарантувати інвалідам повне користування ними без дискримінації;

d) посилаючись на Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенцію проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, Конвенцію про права дитини та Міжнародну конвенцію про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей ;

e) визнаючи, що інвалідність - це поняття, яке еволюціонує, і що інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і відносницькими та середовищними бар'єрами і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими;

f) визнаючи важливість, яку принципи й керівні орієнтири, що містяться у Всесвітній програмі дій стосовно інвалідів та в Стандартних правилах забезпечення

рівних можливостей для інвалідів, мають з погляду впливу на заохочення, формулювання та оцінку стратегій, планів, програм і заходів на національному, регіональному та міжнародному рівнях для подальшого забезпечення інвалідам рівних можливостей;

g) наголошуючи на важливості актуалізації проблем інвалідності як складової відповідних стратегій сталого розвитку;

h) визнаючи також, що дискримінація стосовно будь-якої особи за ознакою інвалідності є ущемленням достоїнства й цінності, притаманних людській особистості;

i) визнаючи далі багатоманітність інвалідів;

j) визнаючи необхідність заохочувати й захищати права людини всіх інвалідів, зокрема тих, хто потребує активнішої підтримки;

k) будучи занепокоєними тим, що, незважаючи на всі ці різноманітні документи й починання, інваліди продовжують натрапляти на бар'єри на шляху їхньої участі в житті суспільства як повноправних членів і з порушенням їхніх прав людини в усіх частинах світу;

l) визнаючи важливість міжнародного співробітництва для поліпшення умов життя інвалідів у кожній країні, особливо в країнах, що розвиваються;

m) визнаючи цінний нинішній і потенційний внесок інвалідів у загальний добробут і багатоманітність їхніх місцевих товариств і ту обставину, що сприяння повному здійсненню інвалідами своїх прав людини та основоположних свобод, а також повноцінній участі інвалідів дасть змогу зміцнити в них почуття причетності й досягти значних успіхів у людському, соціальному та економічному розвитку суспільства та викоріненні убогості;

n) визнаючи, що для інвалідів важливою є їхня особиста самостійність і незалежність, зокрема свобода робити власний вибір;

o) уважаючи, що інваліди повинні мати можливість активного залучення до процесів ухвалення рішень стосовно стратегій і програм, зокрема тих, які безпосередньо стосуються їх;

p) будучи занепокоєними важкими умовами, на які натрапляють інваліди, які піддаються численним або загостреним формам дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного, етнічного, аборигенного чи соціального походження, майнового стану, народження, віку або іншої обставини;

q) визнаючи, що жінки-інваліди й дівчата-інваліди як удома, так і поза ним нерідко піддаються більшому ризикові насилля, травмування або наруги, недбалого чи зневажливого ставлення, поганого поводження або експлуатації;

r) визнаючи, що діти-інваліди повинні в повному обсязі користуватися всіма правами людини й основоположними свободами нарівні з іншими дітьми, і нагадуючи у зв'язку із цим про зобов'язання, узяті на себе державами - учасницями Конвенції про права дитини ;

s) наголошуючи на необхідності врахування гендерного аспекту в усіх зусиллях зі сприяння повному здійсненню інвалідами прав людини й основоположних свобод;

t) наголошуючи на тому факті, що більшість інвалідів живе в умовах убогості, і визнаючи у зв'язку із цим гостру необхідність займатися проблемою негативного впливу убогості на інвалідів;

u) беручи до уваги, що обстановка миру та безпеки, заснована на повній повазі до цілей і принципів, викладених у Статуті Організації Об'єднаних Націй, і на дотриманні застосовних угод у галузі прав людини, є неодмінною умовою для повного захисту інвалідів, зокрема під час збройних конфліктів й іноземної окупації;

v) визнаючи, що важливою є доступність фізичного, соціального, економічного та культурного оточення, охорони здоров'я та освіти, а також інформації та зв'язку, оскільки вона дає змогу інвалідам повною мірою користуватися всіма правами людини й основоположними свободами;

w) беручи до уваги, що кожна окрема людина, маючи зобов'язання стосовно інших людей і того колективу, до якого вона належить, повинна добиватися заохочення й дотримання прав, що визнаються в Міжнародному біллі про права людини.

x) будучи переконаними в тому, що сім'я є природним і основним осередком суспільства та має право на захист з боку суспільства й держави та що інваліди й члени їхніх сімей повинні отримувати необхідний захист і допомогу, які дають змогу сім'ям робити внесок у справу повного й рівного користування правами інвалідів;

y) будучи переконаними в тому, що всеосяжна та єдина міжнародна конвенція про заохочення та захист прав і достоїнства інвалідів стане важливим внеском у подолання глибоко несприятливого соціального становища інвалідів і в розширення їхньої участі в громадському, політичному, економічному, соціальному та культурному житті за рівних можливостей - як у розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються;

домовилися про таке:

Стаття 1
Мета

Мета цієї Конвенції полягає в заохоченні, захисті й забезпеченні повного й рівного здійснення всіма інвалідами всіх прав людини й основоположних свобод, а також у заохоченні поважання притаманного їм достоїнства.

До інвалідів належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які під час взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

Стаття 2
Визначення

Для цілей цієї Конвенції:

"спілкування" включає використання мов, текстів, абетки Брайля, тактильного спілкування, великого шрифту, доступних мультимедійних засобів, так само, як і друкованих матеріалів, аудіозасобів, звичайної мови, читців, а також підсилювальних і альтернативних методів, способів та форматів спілкування, зокрема доступної інформаційно-комунікаційної технології;

"мова" включає мовленнєві й жестові мови та інші форми немовленнєвих мов;

"дискримінація за ознакою інвалідності" означає будь-яке розрізнення, виключення чи обмеження з причини інвалідності, метою або результатом якого є применшення або заперечення визнання, реалізації або здійснення нарівні з іншими всіх прав людини й основоположних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, цивільній чи будь-якій іншій сфері. Вона включає всі форми дискримінації, у тому числі відмову в розумному пристосуванні;

"розумне пристосування" означає внесення, коли це потрібно в конкретному випадку, необхідних і підхожих модифікацій і коректив, що не стають непомірним чи невиправданим тягарем, для цілей забезпечення реалізації або здійснення інвалідами нарівні з іншими всіх прав людини й основоположних свобод;

"універсальний дизайн" означає дизайн предметів, обстановок, програм та послуг, покликаний зробити їх максимально можливою мірою придатними для використання для всіх людей без необхідності адаптації чи спеціального дизайну. "Універсальний дизайн" не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп інвалідів, де це необхідно.

Стаття 3
Загальні принципи

Принципами цієї Конвенції є:

a) повага до притаманного людині достоїнства, її особистої самостійності, зокрема свободи робити власний вибір, і незалежності;

b) недискримінація;

c) повне й ефективне залучення та включення до суспільства;

d) повага до особливостей інвалідів і прийняття їх як компонента людської різноманітності й частини людства;

e) рівність можливостей;

f) доступність;

g) рівність чоловіків і жінок;

h) повага до таких здібностей дітей-інвалідів, які розвиваються, і повага до права дітей-інвалідів зберігати свою індивідуальність.

Стаття 4
Загальні зобов'язання

1. Держави-учасниці зобов'язуються забезпечувати й заохочувати повну реалізацію всіх прав людини й основоположних свобод всіма інвалідами без будь-якої дискримінації за ознакою інвалідності. Із цією метою держави-учасниці зобов'язуються:

a) вживати всіх належних законодавчих, адміністративних та інших заходів для здійснення прав, що визнаються в цій Конвенції;

b) вживати всіх належних заходів, зокрема законодавчих, для зміни чи скасування існуючих законів, постанов, звичаїв та підвалин, які є дискримінаційними стосовно інвалідів;

c) ураховувати в усіх стратегіях і програмах захисту і заохочення прав людини інвалідів;

d) утримуватися від будь-яких дій або методів, які не узгоджуються із цією Конвенцією, і забезпечувати, щоб державні органи та установи діяли відповідно до цієї Конвенції;

e) уживати всіх належних заходів для усунення дискримінації за ознакою інвалідності з боку будь-якої особи, організації або приватного підприємства;

f) проводити або заохочувати дослідну та конструкторську розробку товарів, послуг, устаткування та об'єктів універсального дизайну (який визначено в статті 2 цієї Конвенції), пристосування яких до конкретних потреб інваліда вимагало б якомога меншої адаптації й мінімальних витрат, сприяти наявності й використанню їх, а також

просувати ідею універсального дизайну під час вироблення стандартів і керівних орієнтирів;

g) проводити або заохочувати дослідну та конструкторську розробку, а також сприяти наявності й використанню нових технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій, засобів, що полегшують мобільність, обладнання та допоміжних технологій, підхожих для інвалідів, приділяючи першочергову увагу недорогим технологіям;

h) надавати інвалідам доступну інформацію про засоби, що полегшують мобільність, обладнання та допоміжні технології, зокрема нові технології, а також інші форми допомоги, допоміжні послуги та об'єкти;

i) заохочувати викладання спеціалістам і персоналу, що працюють з інвалідами, прав, які визнаються в цій Конвенції, щоб удосконалювати надання гарантованих цими правами допомоги та послуг.

2. Що стосується економічних, соціальних та культурних прав, то кожна держава-учасниця зобов'язується вживати, максимально залучаючи наявні в неї ресурси, а у випадку необхідності - удаючись до міжнародного співробітництва, заходів для поступового досягнення повної реалізації цих прав без шкоди для тих сформульованих у цій Конвенції зобов'язань, які є безпосередньо застосовними відповідно до міжнародного права.

3. Під час розробки й застосування законодавства й стратегій, спрямованих на виконання цієї Конвенції, і в рамках інших процесів ухвалення рішень з питань, що стосуються інвалідів, держави-учасниці тісно консультуються з інвалідами, зокрема дітьми-інвалідами, й активно залучають їх через організації, що їх представляють.

4. Ніщо в цій Конвенції не зачіпає будь-яких положень, які більшою мірою сприяють реалізації прав інвалідів і можуть міститися в законах держави-учасниці або нормах міжнародного права, що є чинними в цій державі. Не допускається жодне обмеження чи применшення будь-яких прав людини й основоположних свобод, що визнаються або існують у будь-якій державі - учасниці цієї Конвенції на підставі закону, конвенцій, правил або звичаїв, під приводом, що в цій Конвенції не визнаються такі права чи свободи або що в ній вони визнаються в меншому обсязі.

5. Положення цієї Конвенції поширюються на всі частини федеративних держав без жодних обмежень чи вилучень.

Стаття 5
Рівність і недискримінація

1. Держави-учасниці визнають, що всі особи є рівними перед законом і за ним та мають право на рівний захист закону й рівне користування ним без будь-якої дискримінації.

2. Держави-учасниці забороняють будь-яку дискримінацію за ознакою інвалідності й гарантують інвалідам рівний та ефективний правовий захист від дискримінації на будь-якому ґрунті.

3. Для заохочення рівності й усунення дискримінації держави-учасниці вживають усіх належних заходів для забезпечення розумного пристосування.

4. Конкретні заходи, необхідні для прискорення чи досягнення фактичної рівності інвалідів, не вважаються дискримінацією за змістом цієї Конвенції.

Стаття 9

Доступність

1. Щоб надати інвалідам можливість вести незалежний спосіб життя й усебічно брати участь у всіх аспектах життя, держави-учасниці вживають належних заходів для забезпечення інвалідам доступу нарівні з іншими до фізичного оточення, до транспорту, до інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, як у міських, так і в сільських районах. Ці заходи, які включають виявлення й усунення перепон і бар'єрів, що перешкоджають доступності, повинні поширюватися, зокрема:

a) на будинки, дороги, транспорт й інші внутрішні та зовнішні об'єкти, зокрема школи, житлові будинки, медичні установи та робочі місця;

b) на інформаційні, комунікаційні та інші служби, зокрема електронні служби та екстрені служби.

2. Держави-учасниці вживають також належних заходів для того, щоб:

a) розробляти мінімальні стандарти й керівні орієнтири, що передбачають доступність об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, уводити їх у дію та стежити за дотриманням їх;

b) забезпечувати, щоб приватні підприємства, які пропонують об'єкти й послуги, відкриті або такі, що надаються населенню, ураховували всі аспекти доступності для інвалідів;

c) організовувати для всіх залучених сторін інструктаж з проблем доступності, на які натрапляють інваліди;

d) оснащувати будинки та інші об'єкти, відкриті для населення, знаками, виконаними абеткою Брайля у формі, що легко читається і є зрозумілою;

e) надавати різні види послуг помічників і посередників, зокрема провідників, читців і професійних сурдоперекладачів, для полегшення доступності будинків та інших об'єктів, відкритих для населення;

f) розвивати інші належні форми надання інвалідам допомоги та підтримки, що забезпечують їм доступ до інформації;

g) заохочувати доступ інвалідів до нових інформаційно-комунікаційних технологій і систем, зокрема Інтернету;

h) заохочувати проектування, розробку, виробництво й поширення первісно доступних інформаційно-комунікаційних технологій і систем, так щоб доступність цих технологій і систем досягалася за мінімальних витрат.

Стаття 13
Доступ до правосуддя

1. Держави-учасниці забезпечують інвалідам нарівні з іншими ефективний доступ до правосуддя, зокрема передбачаючи процесуальні та відповідні вікові корективи, які полегшують виконання ними своєї ефективної ролі прямих і опосередкованих учасників, у тому числі свідків, на всіх стадіях юридичного процесу, зокрема на стадії розслідування та інших стадіях попереднього провадження.

2. Щоб сприяти забезпеченню інвалідам ефективного доступу до правосуддя, держави-учасниці сприяють належному навчанню осіб, які працюють у сфері здійснення правосуддя, зокрема в поліції та пенітенціарній системі.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)

(витяг)

Стаття 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 22. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними.

Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Стаття 23. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Стаття 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Стаття 57. Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні

(витяг)

(Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, N 21, ст.252)

Стаття 4. Діяльність держави щодо інвалідів виявляється у створенні правових, економічних, політичних, соціальних, психологічних та інших умов для забезпечення їхніх прав і можливостей нарівні з іншими громадянами для участі в суспільному житті та полягає у:

виявленні, усуненні перепон і бар'єрів, що перешкоджають забезпеченню прав і задоволенню потреб, у тому числі стосовно доступу до об'єктів громадського та цивільного призначення, благоустрою, транспортної інфраструктури, дорожнього сервісу (далі - об'єкти фізичного оточення), транспорту, інформації та зв'язку, а також з урахуванням індивідуальних можливостей, здібностей та інтересів - до освіти, праці, культури, фізичної культури і спорту;

охороні здоров'я;

соціальному захисті;

забезпеченні виконання індивідуальної програми реабілітації інвалідів;

наданні пристосованого житла;

сприянні громадській діяльності.

Соціальний захист інвалідів є складовою діяльності держави щодо забезпечення прав і можливостей інвалідів нарівні з іншими громадянами та полягає у наданні пенсії, державної допомоги, компенсаційних та інших виплат, пільг, соціальних послуг, здійсненні реабілітаційних заходів, встановленні опіки (піклування) або забезпеченні стороннього догляду.

Пільги інвалідам надаються на підставі посвідчення, яке підтверджує відповідний статус, пенсійного посвідчення чи посвідчення, що підтверджує призначення соціальної допомоги відповідно до законів України "Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам" , "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам" , в яких зазначено групу та причину інвалідності (для повнолітніх осіб), категорію "дитина-інвалід" (для дітей), а також у відповідних випадках вказано їх основні нозологічні форми захворювань (по зору, слуху та з ураженням опорно-рухового апарату).

З метою реалізації інвалідами прав та свобод людини і громадянина під час розроблення державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій, національних стандартів, правил усталеної практики та класифікаторів, стандартів, технічних умов, проведення дослідно-конструкторських, науково-дослідних робіт враховуються потреби інвалідів та/або застосовуються принципи розумного пристосування та універсального дизайну.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування сприяють забезпеченню прав інвалідів щодо включення до суспільного життя нарівні з іншими громадянами.

Стаття 5. Порядок та умови визначення потреб у зв'язку з інвалідністю встановлюються на підставі висновку медико-соціальної експертизи та з врахуванням здібностей до професійної і побутової діяльності інваліда. Види і обсяги необхідного соціального захисту інваліда надаються у вигляді індивідуальної програми медичної, соціально-трудової реабілітації і адаптації.

Індивідуальна програма реабілітації є обов'язковою для виконання державними органами, підприємствами (об'єднаннями), установами і організаціями.

Стаття 6. Захист прав, свобод і законних інтересів інвалідів забезпечується в судовому або іншому порядку, встановленому законом.

Громадянин має право в судовому порядку оскаржувати рішення органів медико-соціальної експертизи про визнання чи невизнання його інвалідом.

Стаття 7. Законодавство про соціальну захищеність інвалідів в Україні складається з цього Закону та інших актів законодавства, що видаються відповідно до нього.

Органи місцевого самоврядування зобов'язані інформувати інвалідів про зміни і доповнення законодавства про соціальну захищеність інвалідів.

Нормативно-правові акти, які стосуються матеріального, соціально-побутового і медичного забезпечення інвалідів, розробляються за участю громадських організацій інвалідів.

Стаття 26.Підприємства, установи та організації зобов'язані створювати умови для безперешкодного доступу інвалідів (у тому числі інвалідів, які використовують засоби пересування та собак-поводирів) до об'єктів фізичного оточення. Власники та виробники транспортних засобів, виробники та замовники інформації (друковані засоби масової інформації, телерадіоорганізації тощо), оператори та провайдери телекомунікацій повинні забезпечувати надання послуг і виробництво продукту з урахуванням потреб інвалідів.

На об'єктах фізичного оточення і транспорті загального користування розміщуються знаки, що застосовуються в міжнародній практиці для позначення їх доступності для інвалідів.

На об'єктах фізичного оточення інформація, що оприлюднюється, дублюється рельєфним літерно-цифровим або рельєфно-крапковим шрифтом (шрифтом Брайля).

Стаття 34. Місцеві органи державної влади зобов'язані забезпечувати інвалідам необхідні умови для вільного доступу і користування культурно-видовищними закладами і спортивними спорудами, для занять фізкультурою і спортом, а також забезпечувати надання спеціального спортивного інвентарю.

Інваліди користуються переліченими послугами безплатно або на пільгових умовах згідно з рішеннями органів місцевого самоврядування за участю громадських організацій інвалідів.

Стаття 35. Інваліди забезпечуються засобами спілкування, що полегшують їх взаємодію між собою та з іншими категоріями населення. Порядок і умови такого забезпечення передбачаються місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування за участю громадських організацій інвалідів.

Інваліди першої та другої груп мають право на позачергове і пільгове встановлення квартирних телефонів за рахунок видатків, що здійснюються з місцевих бюджетів і враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів. Порядок і умови встановлення телефонів інвалідам визначаються Кабінетом Міністрів України з урахуванням пропозицій всеукраїнських громадських організацій інвалідів.

Інвалідам першої, другої груп і сім'ям, у складі яких є два або більше інвалідів, оплата послуг електрозв'язку за місцеві телефонні розмови з квартирних телефонів за почасовим (похвилинним, посекундним) обліком їх тривалості встановлюється тільки за їх згодою.

Інвалідам першої, другої груп по зору надається право безплатного користування радіотрансляційною точкою.

Держава здійснює підтримку засобів масової інформації, видавництв, підприємств та організацій, які випускають спеціальну літературу, звукову та відеопродукцію для інвалідів.

При розробці, виробництві та встановленні засобів зв'язку та інформації враховуються можливості їх використання інвалідами.

Інвалідам по слуху послуги із сурдоперекладу та сурдотехніка надаються відповідно до Закону України "Про соціальні послуги" в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

БУДІВЕЛЬНІ ТА АРХІТЕКТУРНІ НОРМИ УКРАЇНИ

Громадські будинки та споруди **ДБН В.2.2-9-2009**

(витяг) **На заміну ДБН В.2.2-9-99**

(витяг)

Ці Норми встановлюють вимоги до проектування нових і тих, що реконструюються, будинків, споруд та комплексів громадського призначення (далі – громадських будинків) з умовною висотою до 73,5 м (включно), а також вбудовано-прибудованих приміщень громадського призначення.

6. ОБ'ЄМНО-ПЛАНУВАЛЬНІ РІШЕННЯ

6.1.6 У громадських будинках, що обслуговують інвалідів та інші мало мобільні групи населення, площу приміщень вестибульної групи слід збільшувати з урахуванням людей, які супроводжують інвалідів, з розрахунку 0,5 м2 на кожного інваліда згідно з ДБН В.2.2-17.

6.1.9 Приміщення, зони та місця надання послуг, що відвідуються маломобільними відвідувачами, належить, як правило, розташовувати на рівні, найближчому до поверхні землі. В інших випадках слід передбачати сходи, пандуси, ліфти та інші пристосування для переміщення маломобільних відвідувачів згідно з вимогами ДБН В.2.2-17, ДСТУ ISO9386-1, ДСТУ ISO 9386-2, ДСТУ ISO 9589.

12. ВИМОГИ ДОСТУПНОСТІ ДЛЯ МАЛОМОБІЛЬНИХ ВІДВІДУВАЧІВ

12.1 Загальні положення

12.1.1 При проектуванні громадських будинків, споруд та груп приміщень, як правило, слід створювати рівні можливості одержання послуг усіма категоріями населення, у тому числі і маломобільними. Визначення маломобільності – згідно з термінологією ДБН В.2.2-17.

Перелік об'єктів (будинків, споруд, приміщень, місць обслуговування), доступних маломобільним відвідувачам, встановлюється завданням на проектування. Визначення груп мобільності маломобільних груп населення визначається згідно з вимогами додатка А ДБН В.2.2-17.

Примітка. Будинки спеціалізованих закладів для інвалідів та громадян похилого віку проектуються згідно з ДБН В.2.2-18.

12.1.2 Вимоги цього розділу поширюються тільки на функціонально-планувальні елементи будинків, споруд і приміщень (далі – будинки), доступні для

маломобільних відвідувачів: вхідні вузли, внутрішні комунікації, приміщення (зони) обслуговування відвідувачів, а також їх інформаційне й інженерне обладнання.

При цьому необхідність і ступінь (форми) адаптації до вимог доступності будинків, що мають історичну, художню чи архітектурну цінність, узгоджуються з органом охорони пам'яток відповідного рівня. Якість проектних рішень громадських будинків, доступних для маломобільних відвідувачів, повинна досягатися при дотриманні наступних обов'язкових вимог:

- досяжності місця обслуговування, забезпечення безперешкодного переміщення відвідувачів;
- безпеки шляхів руху, місць обслуговування і відпочинку відвідувачів;
- забезпечення своєчасного одержання повноцінної і якісної інформації відвідувачами;
- комфортності середовища перебування й обслуговування відвідувачів.

Проектні рішення, проектовані пристрої і заходи, призначені для маломобільних відвідувачів, не повинні знижувати ефективності експлуатації будинків, а також зручності одержання послуги іншими категоріями відвідувачів.

12.2 Доступність

12.2.1. У проектах повинно бути передбачене згідно з містобудівними вимогами безперешкодне і зручне переміщення маломобільних відвідувачів по ділянці установи, закладу чи підприємства.

12.2.2. Дверні і відкриті прорізи в стіні повинні мати ширину в чистоті не менше 0,9 м. При глибині ніші відкритого прорізу більше 1,0 м її ширину слід приймати за шириною комунікаційного проходу, але не менше 1,2 м.

Дверні прорізи, як правило, не повинні мати порогів і перепадів висот.

12.2.3 Розміри простору для маневрування крісел-колясок при повороті на 90° та при розвороті на 180° слід приймати відповідно до вимог 6.1.7 ДБН В.2.2-17.

У тупикових коридорах необхідно забезпечити можливість повного розвороту крісла-коляски при радіусі розвороту не менше 0,75 м. Глибина простору для маневрування крісла-коляски перед дверима при відчиненні "від себе" повинна бути не менше 1,2 м, а при відчиненні "до себе" – не менше 1,5 м.

12.2.4 Площадка для повороту повинна бути однакової ширини з маршем сходів чи пандуса і мати глибину на горизонтальній ділянці не менше 1,5 м.

Поперечний уклон сходинок, пандусів і вхідних площадок не повинен перевищувати 2 %.

12.2.5 За відсутності у будинку ліфтів і неможливості влаштування пандуса слід передбачати встановлення спеціального підйомника або ліфта, пристосованого для індивідуального користування відвідувачами на кріслах-колясках з урахуванням вимог 7.6.5. Виходи з нього слід розташовувати в рівні поверхів, що мають приміщення, які відвідуються інвалідами.

Ліфти чи підйомники повинні бути обладнані поручнями, розташованими на висоті 1,1 м (110 см) від рівня підлоги. Перед виходом слід передбачати площадку для маневрування кріслом-коляскою діаметром не менше ніж 1,5 м.

12.3 Безпека

12.3.1 Шляхи руху маломобільних відвідувачів усередині будинку (габарити, уклони, виступи, прорізи) слід проектувати згідно з вимогами ДБН В.1.1-7.

12.3.2 Не допускається в розрахунку шляхів евакуації маломобільних відвідувачів враховувати сходи типу С3.

Пандус, який служить шляхом евакуації з другого і вище розташованих поверхів, повинен бути безпосередньо зв'язаний з виходом із будинку назовні.

12.3.3 Конструктивні елементи будинків, а також пристрої, що розміщуються в габаритах шляхів руху на стінах та інших вертикальних поверхнях, не повинні виступати більше ніж на 0,1 м на висоті від 0,7 м до 2,0 м від рівня підлоги всередині будинку, та від 0,7 м до 2,1 м від рівня пішохідного шляху поза будинком. При розміщенні пристроїв, покажчиків на окремо розташованій опорі вони не повинні виступати більше ніж на 0,3 м.

Під маршем відкритих сходів та іншими виступними елементами будинку, що мають висоту менше 1,9 м, слід встановлювати попереджувальні бар'єри, огорожу тощо.

12.3.4 Уздовж обох боків усіх сходів і пандусів, а також біля всіх перепадів висот більше 0,45 м повинна встановлюватися огорожа з поручнями. Поручні перил з внутрішнього боку сходів мають бути безперервними по всій їх висоті.

Діаметр поручнів для більш надійного охоплення повинен бути 32-38 мм.

12.3.5 Усі сходинки в межах маршу і сходової клітки, а також зовнішніх сходів повинні бути однакової геометрії і розмірів по ширині проступу і висоті підйому.

По повздовжніх краях маршів, пандусів, уздовж кромки перепаду висот горизонтальної поверхні більше 0,45 м повинні бути передбачені бортики заввишки не менше 0,05 м для запобігання зісковзуванню ноги, тростини, милиці чи коляски.

12.3.6 В аудиторіях з амфітеатром, залах для глядачів і лекційних залах біля місць або зон для глядачів на кріслах-колясках слід передбачати пристрої для їх безпеки (огорожу, буферну смуту тощо).

12.3.7 Замкнуті простори, де маломобільний відвідувач може опинитися один (кабіна ліфта, кабінка туалету, душова кабіна тощо), повинні бути обладнані (за наявності таких пристроїв у будинку) екстреним двостороннім зв'язком з диспетчером чи черговим, у тому числі для осіб з дефектами слуху. У таких приміщеннях повинно передбачатися аварійне освітлення.

12.4 Інформаційність

12.4.1 Інформація повинна бути доступною для всіх категорій маломобільних відвідувачів. Вона повинна бути безупинною, що забезпечує своєчасне орієнтування відвідувача, а також одно значне упізнавання ним об'єктів і місць відвідування.

Системи інформативних засобів громадського будинку повинні бути єдиними в межах будинку або комплексу будинків житлового району.

12.4.2 Вхідні вузли, комунікації, приміщення зони обслуговування, доступні для маломобільних відвідувачів, а також місця, призначені для стоянки автомашин інвалідів, повинні позначатися знаками встановленого міжнародного зразка. Там слід передбачати візуальну, звукову і тактильну системи інформації про вид і місце послуг, що надаються, і про можливу небезпеку.

12.4.3 У приміщеннях і зонах, що відвідуються маломобільними відвідувачами, слід передбачати дубльовану (звукову і візуальну) сигналізацію, підключену до системи оповіщення людей про пожежу або іншу небезпеку.

Світлові сигнали у вигляді світних знаків повинні включатися одночасно зі звуковими сигналами. Частота мерехтіння світлових сигналів повинна бути не вище 5 Гц.

Світлова і звукова інформуюча сигналізація повинна бути передбачена біля кожних дверей ліфта, призначеного для маломобільних відвідувачів.

12.4.4 Для безпомилкового орієнтування візуальна інформація повинна розташовуватися на контрастному фоні з розмірами знаків, що відповідають відстані розглядання.

Допускається обмежувати використання візуальної інформації в приміщеннях з особливими вимогами до художнього вирішення інтер'єрів, в експозиційних залах художніх об'єктів (художні музеї, виставки тощо), застосовуючи інші інформаційні засоби.

12.4.5 Ділянки підлоги на відстані 0,6 м до входу на сходи і пандуси, до повороту комунікаційних шляхів, а також перед дверними прорізами на шляхах евакуації повинні мати рифлену, не слизьку та контрастно забарвлену поверхню, допускається передбачати світлові маячки.

12.4.6 Кнопки керування ліфтом, іншими підйомними та допоміжними механізмами і приладами повинні мати рельєфні позначення. На перилах поручнів повинні передбачатися рельєфні позначення поверхів.

12.5 Комфортність

12.5.1 На кожному поверсі, доступному для маломобільних відвідувачів, слід передбачати зони відпочинку на 2-3 місця, у тому числі і для інвалідів на кріслах-колясках.

12.5.2 За наявності декількох ідентичних місць (приладів, пристроїв тощо) обслуговування відвідувачів 5 % їх загальної кількості, але не менше одного, повинні бути запроектовані так, щоб інвалід міг скористатися ними.

12.5.3 При проектуванні інтер'єрів, підборі та розміщенні технологічного й іншого обладнання, приладів і пристроїв слід керуватися вимогами розділу 12.6 цих Норм.

Для дверей, розташованих у куті коридору чи приміщення, відстань від ручки дверей до бічної стіни повинна бути не менше 0,6 м.

Керування спуском води в унітазі рекомендується розташовувати на бічний стіні кабіни.

12.5.4 В аудиторіях, залах для глядачів і лекційних залах місткістю більше 50 осіб, обладнаних фіксованими сидячими місцями, необхідно передбачати не менше 4 % крісел із вмонтованими системами індивідуального прослуховування. Допускається застосовувати в залах індукційний контур чи інші інженерні системи для індивідуальних безпроводових пристроїв. Ці місця слід розташовувати в зоні гарної видимості сцени і сурдоперекладача.

12.5.5 Норму освітленості місць, приміщень і комунікацій, доступних маломобільним відвідувачам, слід підвищувати на один ступінь.

Перепад освітленості між сусідніми приміщеннями і зонами повинен бути не більше 1:4.

12.6 Параметри зон, просторів та елементів будинків і приміщень для маломобільних груп населення

12.6.1. Зона для розміщення крісла-коляски повинна мати ширину не менше 0,9 м і довжину не менше 1,5 м.

12.6.2 Смуга руху в будинках та на ділянці при односторонньому русі повинна бути завширшки не менше 1,5 м, при двосторонньому русі – не менше 1,8 м, тому що слід передбачати розміщення на ній інваліда на колясці та іншої особи.

12.6.3 Об'єкти і пристрої (поштові скриньки, укриття таксофонів, інформаційні щити тощо), що розміщуються на стінах будинків, споруд або окремих конструкціях, а також елементи і частини будинків та споруд, що виступають, не повинні скорочувати простору, необхідного для проїзду та маневрування крісла-коляски.

12.6.4 У місцях перепаду рівнів, який перевищує 0,04 м, між горизонтальними ділянками пішохідних шляхів або підлоги в будинках та спорудах належить передбачати пандуси та сходи. Конструкції пандусів мають бути з межею вогнестійкості REI120, а їх огорожа – з негорючих матеріалів.

У виняткових випадках допускається передбачати гвинтові пандуси, величина внутрішнього радіуса яких повинна прийматися згідно з нормами (ДБН В.2.2-17), але не менше 5,5 м.

Уклон кожного маршу пандуса в залежності від його довжини необхідно приймати згідно з нормами (ДБН В.2.2-17), але він не повинен перевищувати 8 % (1:12). Якщо на шляхах руху перепад рівнів підлоги менше 0,2 м, допускається приймати уклон пандуса не більше 10 % (1:10).

12.6.5 Ширина пандуса при односторонньому русі повинна бути не менше 1,2 м, при двосторонньому русі – не менше 1,8 м.

12.6.6 На початку і в кінці кожного підйому пандуса слід влаштовувати горизонтальні площадки завширшки не менше ширини пандуса і завдовжки не менше 1,5 м. Довжина проміжних горизонтальних площадок гвинтового пандуса по внутрішньому його радіусу повинна бути не менше 2 м. При зміні напрямку руху пандуса ширина горизонтальної площадки повинна забезпечувати можливість повороту крісла-коляски.

12.6.7 Поверхня покриття пішохідних шляхів і підлог приміщень будинків та споруд, якими користуються інваліди, повинна бути твердою, міцною і не допускати ковзання.

12.6.8 Килимові покриття повинні щільно закріплюватися, особливо по краях килимів. Товщина покриття з ворсового килима не повинна бути більшою 0,013 м з урахуванням висоти ворсу.

12.6.9 Зона обслуговування маломобільних відвідувачів біля столів, прилавків і робочих місць повинна мати вільний простір розмірами у плані не менше 0,9 м х 1,5 м.

12.6.10 Робочі поверхні кіосків, прилавків для торгівлі та обслуговування населення, стійок або їх частин у гардеробах, буфетах, реєстратурах, вікна касових кабін тощо слід розташовувати на висоті не більше 0,8 м від рівня пішохідної частини шляху або підлоги приміщення.

12.6.11 При проектуванні інтер'єрів, добиранні та розміщенні технологічного та іншого об ладнання, приладів та пристроїв належить виходити з того, що зона досяжності для відвідувачів у кріслі-колясці, яка розташована збоку від нього, знаходиться у межах не вище 1,4 м і не нижче 0,3 м від підлоги.

При фронтальному підході зона досяжності має бути не вище 1,2 м і не нижче 0,4 м.

12.6.12 Ручки, важелі, крани, кнопки електричних вимикачів і різних апаратів, електричні розетки, отвори торговельних, квиткових та інших автоматів та інші пристрої, призначені для обслуговування інвалідів і літніх людей, слід розташовувати на висоті не більше 1 м від рівня підлоги і на відстані не менше 0,4 м від бокової стіни приміщення. Розміри кабін туалетів для відвідувача на кріслі-колясці повинні мати ширину не менше 1,65 м, глибину – 1,8 м. Двері мають відчинятися назовні.

У санітарно-гігієнічних приміщеннях, призначених для інвалідів, що рухаються з допомогою крісел-колясок, допоміжних засобів або пристосувань, слід передбачати встановлення поручнів, штанг, підвісних трапецій або іншого обладнання, а душові кабіни для інвалідів обладнувати стаціонарним сидінням чи таким, що відкидається.

У призначеній для інвалідів кабіні туалету загального користування слід передбачати, крім того, гачки для одягу, милиць та інших речей.

12.6.13 У раковинах рекомендується використання водопровідних кранів важільної або натискної дії, а також керованих електронними системами.

12.6.14 У кабінах для інвалідів, що знаходяться в туалетах загального користування, слід передбачати встановлення кнопки дзвінка, якою можна користуватися з унітазу або від дверей. Електричний дзвінок або сповіщувач повинні бути розташовані в кімнаті чергового при туалеті.

12.6.15 Усі елементи стаціонарного обладнання, призначені для використання інвалідами, повинні бути міцно та надійно закріплені. Кріпильні деталі обладнання, регуляторів, електричних вимикачів тощо не повинні виступати за площину стін або елемента, що закріплюється.

12.6.16 Ручки, запірні та інші пристрої на дверях, що ведуть до приміщення, де небезпечно перебувати людям з повною або частковою втратою зору, повинні мати однакову для таких приміщень розпізнавальну рельєфну або фактурну поверхню.

12.6.17 Усі доступні для інвалідів місця загального користування, будинки та споруди повинні бути помічені знаками або символами, зокрема: місця паркування особистого автотранспорту; зупинка громадського транспорту; пристосовані для інвалідів входи до будинків, споруд та пере ходи через транспортні комунікації; громадські туалети (вбиральні), лазні тощо.

Будинки і споруди ДБН В.2.2-17:2006

Доступність будинків і споруд для маломобільних груп

На заміну ВСН 62-91

(витяг)

4. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

4.1. При проектуванні та реконструкції громадських і житлових будинків слід передбачати для інвалідів і громадян інших маломобільних груп населення умови життєдіяльності, однакові з рештою категорій населення.

4.2. Перелік об'єктів, доступних для інвалідів і інших маломобільних груп населення, розрахункова кількість і категорія інвалідів, а також група мобільності МГН (додаток А, таблиця А.1)встановлюються у завданні на проектування.

4.3. При проектуванні об'єктів, доступних для МГН, повинні бути забезпечені:

- доступність місць цільового відвідування і без перешкодність переміщення всередині будинків і споруд;
- безпека шляхів руху (у тому числі евакуаційних), а також місць проживання, обслуговування і прикладення праці;
- своєчасне отримання МГН повноцінної і якісної інформації, яка дозволяє орієнтуватися в просторі, використовувати обладнання (у тому числі для самообслуговування), отримувати послуги, брати участь у трудовому і навчальному процесах;
- зручність і комфорт середовища життєдіяльності.

Проектні рішення об'єктів, доступних для інвалідів, не повинні обмежувати умови життєдіяльності інших груп населення, а також ефективність експлуатації будинків. З цією метою слід проектувати адаптовані до потреб інвалідів універсальні елементи будинків і споруд, які використовуються усіма групами населення. Необхідність застосування спеціалізованих елементів, що враховують специфічні потреби інвалідів, установлюється завданням на проектування.

6. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО БУДИНКІВ ТА СПОРУД

6.1. Входи і шляхи руху до будинків

6.1.1. У будинку повинен бути як мінімум один вхід, пристосований для МГН, з поверхні землі і з кожного доступного для МГН підземного або надземного переходу, з'єднаного з цим будинком.

6.1.2. Зовнішні сходи і пандуси повинні мати поручні з урахуванням технічних вимог до опорних стаціонарних пристроїв згідно з чинними нормативними документами.

За ширини сходів на основних підходах до будинку 2,5 м і більше слід додатково передбачати розділові поручні.

Вхідна площадка при входах, доступних МГН, повинна мати: навіс, водовідвід, а залежно від місцевих кліматичних умов - підігрів, що встановлюється завданням на проектування.

Поверхні покриття вхідних площадок і тамбурів повинні бути твердими, не допускати ковзання при намоканні і мати поперечний уклон у межах 1-2 %.

6.1.3 Глибина тамбурів і тамбур-шлюзів повинна бути не менше 1,8 м, а в житлових будинках - не менше 1,5 м за ширини не менше 2,2 м.

Дренажні і водозбірні ґрати, які встановлюють у підлозі тамбурів або вхідних площадок, повинні бути врівень з поверхнею покриття підлоги. Ширина просвітів їх чарунок не повинна перевищувати 0,015 м. Краще застосовувати ґрати з ромбоподібними або квадратними чарунками.

6.1.4. За наявності контролю на вході слід передбачати контрольні пристрої, пристосовані для пропуску тих категорій інвалідів, для яких буде доступний об'єкт, що проектується.

6.1.5. Приміщення, де можуть перебувати інваліди на кріслах-колясках, слід розміщувати на рівні входу, найближчого до поверхні землі. При іншому розміщенні приміщень по висоті будинку, крім сходів, слід передбачати пандуси, ліфти згідно з вимогами ДСТУ pr EN 81-70, піднімальні платформи, вертикальні підйомники згідно з вимогами ДСТУ ISO 9386-1, ДСТУ ISO 9386-2 або інші пристрої для переміщення інвалідів.

6.1.6. Шляхи руху МГН усередині будинку слід проектувати згідно з нормативними вимогами до шляхів евакуації людей з будинку.

Ширина шляху руху в коридорах, приміщеннях, галереях тощо у чистоті повинна бути не меншою:

- при русі крісла-коляски
- в одному напрямку ..... 1,5 м;
- при зустрічному русі..... 1,8 м.

Ширину проходу в приміщенні з обладнанням і меблями слід приймати не менше 1,2 м.

Ширина балконів і лоджій повинна бути не меншою 1,5 м у просвіті.

Ширину коридору або переходу в інший будинок слід приймати не менше 2,0 м.

Підходи до різного обладнання і меблів повинні бути не меншими 0,9 м, а за необхідності повороту крісла-коляски на 90° - не менше 1,2 м.

6.1.7 Діаметр зони для самостійного розвороту на 90-180° інваліда на кріслі-колясці слід приймати не менше 1,5 м.

Біля столів, прилавків і інших місць обслуговування, біля настінних приладів, апаратів і пристроїв для інвалідів слід передбачати вільний простір розмірами в плані не менше 0,9 м х1,5 м.

Глибина простору для маневрування крісла-коляски перед дверима при відчиненні "від себе" повинна бути не менше 1,2 м, а при відчиненні "до себе" - не менше 1,5 м за ширини не менше 1,5 м.

6.1.8 Конструктивні елементи всередині будинків і пристрої, розташовані в габаритах шляхів руху на стінах і інших вертикальних поверхнях, повинні мати заокруглені краї, а також не повинні виступати більше ніж на 0,1 м на висоті від 0,7 до 2,0 м від рівня підлоги. При розміщенні пристроїв, покажчиків на розташованій окремо опорі вони не повинні виступати більше ніж на 0,3 м.

Під маршем відкритих сходів і інших нависаючих елементів усередині будинку, що мають розмір у просвіті заввишки менше 1,9 м, слід встановлювати бар'єри, огорожі тощо.

6.1.9 Ділянки підлоги на шляхах руху МГН на відстані 0,6 м перед дверними прорізами і входами на сходи і пандуси, а також перед поворотом комунікаційних шляхів повинні мати попереджувальну рифлену і (або) контрастно забарвлену поверхню. Допускається передбачати світлові маячки.

6.1.10. У приміщеннях, доступних МГН, не допускається застосовувати ворсові килими з товщиною покриття (з урахуванням висоти ворсу) більше 0,013 м.

Килимові покриття на шляхах руху повинні бути щільно закріплені, особливо на стиках полотнин і по краях різнорідних покриттів.

6.1.11. Ширина дверних і відкритих прорізів у стіні, а також виходів із приміщень і з коридорів у сходову клітку повинна бути не менше 0,9 м. При глибині косяка відкритого прорізу більше 1,0 м ширину прорізу слід приймати по ширині комунікаційного проходу, але не менше 1,2 м.

Дверні прорізи не повинні мати порогів і перепадів висот підлоги. За необхідності влаштування порогів їх висота або перепад висот не повинні перевищувати 0,025 м.

6.11.13. В полотнинах зовнішніх дверей, доступних інвалідам, слід передбачати оглядові панелі, заповнені прозорим і ударно міцним матеріалом, нижня частина яких повинна розташовуватися в межах 0,3-0,9 м від рівня підлоги. Нижня частина дверних полотнин на висоту не менше 0,3 м від рівня підлоги повинна бути захищена протиударною смугою.

6.11.14. Прозорі двері й огорожі слід виконувати з ударно міцного матеріалу. На прозорих полотнинах дверей слід передбачати яскраве контрастне маркірування заввишки не менше 0,1 м і завширшки не менше 0,2 м, розташоване на рівні не нижче 1,2 м і не вище 1,5 м від поверхні пішохідного шляху.

6.11.15. На шляхах руху МГН у будинках та спорудах не допускається застосовувати обертові двері та турнікети завширшки менше ніж 0,85 м.

На шляхах руху МГН рекомендується застосовувати двері на завісах однобічної дії з фіксаторами у положеннях "відчинено" і "зачинено". Слід також використовувати двері, що забезпечують затримку автоматичного зачинення дверей тривалістю не менше 5 с

6.2. Сходи і пандуси

6.2.1 Ширина маршу сходів, доступних МГН, повинна бути не менше 1,35 м. При розрахунковій ширині маршу сходів 2,5 м і більше слід передбачати додаткові розділові поручні.

Усі сходинки в межах маршу повинні бути однакової геометрії і розмірів по ширині проступу і висоті підйому сходинок. Допускається змінювати малюнок проступів нижніх сходинок першого маршу відкритих сходів.

6.2.2 Ширина проступів сходів, крім внутрішньоквартирних, повинна бути не менше 0,3 м, а висота підйому сходинок - не більше 0,15 м. Уклони сходів повинні бути не більше 1:2.

Сходинки сходів на шляхах руху інвалідів і інших маломобільних груп населення повинні бути суцільними, рівними, без виступів і із шорсткуватою поверхнею. Ребро сходинок повинно мати заокруглення радіусом не більше 0,05 м. Бічні краї сходинок, що не примикають до стін, повинні мати бортики заввишки не менше 0,02 м.

6.2.3 Максимальна висота одного підйому (маршу) пандуса не повинна перевищувати 0,8 м при уклоні не більше 8 %. При перепаді висот підлоги на шляхах руху 0,2 м і менше допускається збільшувати уклон пандуса до 10 %. У виняткових випадках допускається передбачати гвинтові пандуси.

Ширина пандуса при виключно однобічному русі повинна бути не менше 1,0 м, в решті випадків її слід приймати за шириною смуги руху згідно з 6.2.1.

Площадка на горизонтальній ділянці пандуса при прямому шляху руху або на повороті повинна бути глибиною не менше 1,5 м.

6.2.4 Несучі конструкції пандусів слід виконувати з негорючих матеріалів з межею вогнестійкості не менше R60 з дотриманням вимог ДСТУ Б В. 1.1-4.

6.2.5. Слід передбачати бортики заввишки не менше 0,05 м по поздовжніх краях маршів пандусів, а також уздовж крайки горизонтальних поверхонь при перепаді висот більше 0,45 м для запобігання зісковзуванню тростини або ноги.

6.2.6. Уздовж обох боків усіх сходів і пандусів, а також біля всіх перепадів висот більше 0,45 м необхідно встановлювати огорожу з поручнями. Поручні пандусів слід розташовувати на висоті 0,7 і 0,9 м, сходів - на висоті 0,9 м, а в дошкільних закладах, парках, дитячих майданчиках - також і на висоті 0,5 м.

Поручень перил з внутрішнього боку сходів повинен бути безперервним по всій їх висоті. Завершальні частини поручня повинні бути довші маршу або похилої частини пандуса на 0,3 м.

6.2.7. На верхній або бічній, зовнішній відносно до маршу поверхні поручнів перил повинні передбачатися рельєфні позначення поверхів. Розміри цифр повинні бути не менше, м: ширина-0,01, висота - 0,015, висота рельєфу цифри - не менше 0,002м.

6.3. Ліфти і підйомники

6.3.1. Будинки та споруди слід обладнувати пасажирськими ліфтами та підйомниками (нахиленими або вертикальними піднімальними платформами тощо) у випадку розміщення приміщень, відвідуваних інвалідами на кріслах-колясках, на поверхах вище або нижче поверху основного входу до будинку (першого поверху). Вибір способу підйому інвалідів і можливість дублювання цих способів підйому встановлюються у завданні на проектування.

Будинки, в яких перебувають маломобільні групи населення, обладнуються ліфтами для транспортування пожежних підрозділів згідно з вимогами ДБН В. 1.1-7, НАПБ Б.01.007 та ДСТУ prEN81-72 і ДСТУ prEN 81-73.

6.3.2 Кабіна ліфта, призначеного для користування інвалідом на кріслі-колясці, повинна мати внутрішні розміри не менше, м: ширина- 1,1; глибина- 1,4. Для нового будівництва громадських та виробничих будинків рекомендується застосовувати ліфти із шириною дверного прорізу не менше 0,9 м. В решті випадків розмір дверного прорізу встановлюється у завданні на проектування за чинними нормативними документами.

6.3.3 У підвальному або цокольному поверхах перед дверима ліфта для інвалідів необхідне влаштування протипожежного тамбур-шлюзу 1-го типу за ДБН В. 1.1-7 з підпором повітря під час пожежі.

6.3.4 Світлова і звукова інформативна сигналізація, що відповідає вимогам чинних нормативних документів, повинна бути передбачена біля кожних дверей ліфта, призначеного для інвалідів на кріслах-колясках.

6.3.5 Кількість ліфтів, необхідних для порятунку інвалідів із зон безпеки, встановлюється відповідно до додатка Б.

Слід застосовувати ліфти, оснащені системами керування, що відповідають вимогам ДСТУ ISO 4190-6 та ДНАОП 0.00-1.02 .

6.3.6. Улаштування піднімальних платформ для інвалідів з ураженням опорно-рухового апарату, у тому числі на кріслах-колясках, слід передбачати відповідно до вимог безпеки ДСТУ ISO 9386-2.Улаштування вертикальних підйомників слід передбачати відповідно до вимог безпеки ДСТУ ISO 9386-1.

Виходи з підйомника слід передбачати лише на рівні поверхів, що мають приміщення для проживання або цільового відвідування інвалідами.

7. ОСОБЛИВІ ВИМОГИ ДО СЕРЕДОВИЩА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

7.2. Зони обслуговування відвідувачів у громадських будинках

7.2.1. При проектуванні громадських будинків та споруд слід керуватися положеннями ДБН В.2.2-3, ДБН В.2.2-4, ДБН В.2.2-9, ДБН В.2.2-10, ДБН В.2.2-11, ДБН В.2.2-13, ДБН В.2.2-16,ВБН В.2.2-ЦЗН, ВСН 54, СанПиН 1304, СанПиН 2605, СанПиН 3077, СН 4948, забезпечуючи потреби інвалідів та інших маломобільних груп населення. У зоні обслуговування відвідувачів громадських будинків і споруд різного призначення слід передбачати місця для інвалідів і інших мало мобільних груп населення із розрахунку не менше 5 % загальної місткості закладу або розрахункової кількості відвідувачів, у тому числі і при виділенні зон спеціалізованого обслуговування МГН у будинку.

7.2.2. За наявності декількох ідентичних місць (приладів, пристроїв тощо) обслуговування відвідувачів 5 % їхньої загальної кількості, але не менше одного, повинні бути запроектовані так, щоб інвалід міг ними скористатися.

7.2.3. На кожному поверсі, доступному для МГН, слід передбачати зони відпочинку на 2-3 місця, у тому числі і для інвалідів на кріслах-колясках.

7.2.4. При проектуванні інтер'єрів, підбиранні та розміщенні приладів і пристроїв, технологічного й іншого обладнання слід виходити з того, що зона досяжності для відвідувача у кріслі-колясці повинна знаходитися в межах:

- при розташуванні збоку від відвідувача - не вище 1,4 м і не нижче 0,3 м від підлоги;
- при фронтальному підході - не вище 1,2 м і не нижче 0,4 м від підлоги.

Поверхня столів індивідуального користування, прилавків і інших місць обслуговування, що використовуються відвідувачами на кріслах-колясках, повинна знаходитися на висоті не більше 0,8 м над рівнем підлоги.

7.2.5. Місця для інвалідів у зальних приміщеннях слід розташовувати в доступній для них зоні залу, що забезпечує:

- повноцінне сприйняття демонстраційних, видовищних, інформаційних, музичних програм і матеріалів;
- зручне приймання їжі (в обідніх залах або кулуарах при залах);
- оптимальні умови для роботи (у читальних залах бібліотек), відпочинку (у залі очікування). У зальних приміщеннях не менше двох розосереджених виходів повинні бути пристосовані для проходу МГН

7.2.6 Місця для інвалідів у залах для глядачів краще розташовувати в окремих рядах, що мають самостійний шлях евакуації, який не перетинається зі шляхами евакуації іншої частини глядачів. У залах для глядачів з кількістю місць 800 і більше місця для інвалідів у кріслах-колясках слід розосереджувати в різних

зонах, розміщуючи їх у безпосередній близькості від евакуаційних виходів, але в одному місці не більше трьох.

Відстань від будь-якого місця перебування інваліда в зальному приміщенні до евакуаційного виходу в коридор, фойє, назовні або до евакуаційного люка трибун спортивно-видовищних залів не повинна перевищувати 40 м. Ширина проходів повинна бути збільшена на ширину вільного проїзду крісла-коляски (0,9 м).

7.2.7. Перед естрадою або у кінці залу поблизу прорізу-виїзду слід передбачати вільні площадки завширшки у просвіті не менше 1,8 м для глядачів на кріслах-колясках.

7.2.8. Біля місць або зон для глядачів на кріслах-колясках в аудиторіях з амфітеатром, залах для глядачів і лекційних залах слід передбачати заходи безпеки (огорожу, буферну смугу, поребрик тощо).

7.2.9. В аудиторіях, залах для глядачів і лекційних залах місткістю більше 50 людей, обладнаних фіксованими сидячими місцями, необхідно передбачати не менше 4 % крісел із умонтованими системами індивідуального прослуховування.

7.2.10 Місця для осіб з дефектами слуху слід розміщувати на відстані не більше 10 м від джерела звуку.

Допускається застосовувати в залах індивідуальні слухові безпроводові пристрої або обладнувати спеціальними персональними приладами посилення звуку. Ці місця слід розташовувати в зоні гарної видимості сцени і перекладача жестової мови. Необхідність виділення додаткової зони для перекладача встановлюється завданням на проектування.

7.2.11. У разі неможливості застосувати візуальну інформацію для інвалідів у приміщеннях з особливими вимогами до художнього вирішення інтер'єрів в експозиційних залах художніх музеїв, виставок тощо допускається використовувати інші компенсуючі заходи.

7.2.12. У приміщеннях роздягалень при спортивних спорудах для інвалідів, що займаються, слід передбачати:

- місця для зберігання крісел-колясок;
- індивідуальні кабіни (площею кожна не менше 4 м) з розрахунку по одній кабіні на трьох осіб, які одночасно займаються і користуються кріслами-колясками;
- індивідуальні шафи для одягу (не менше двох) заввишки не більше 1,7 м, у тому числі для зберігання милиць і протезів;
- лави завдовжки не менше 3 м, завширшки не менше 0,7 м і заввишки не більше 0,5 м.

Навколо лави повинен бути забезпечений вільний простір для під'їзду крісла-коляски. За неможливості влаштування острівної лави слід передбачати уздовж однієї зі стін встановлення лави розміром не менше 0,6 м х 2,5 м.

7.2.13. У кімнаті відпочинку при роздягальнях слід передбачати додаткову площу із розрахунку не менше 0,4 м на кожного з інвалідів на кріслах-колясках, що одночасно займаються, а кімната відпочинку при сауні повинна бути площею не менше 20 м .

7.2.14. У залах підприємств харчування посадкові місця (столи) для інвалідів слід розташовувати поблизу від входу, але не у прохідній зоні.

Будинки і споруди. СУДИ - ДБН В.2.2-26:2010

(витяг)

1. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

1.1. Ці будівельні норми поширюються на суди загальної юрисдикції (далі – суди).

1.2. Ці будівельні норми встановлюють вимоги до проектування, будівництва нових і реконструкції існуючих будинків під суди, а також приміщень судів, вбудованих у будинки іншого призначення.

4. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

4.1. Розрахунковим показником для будинків судів є кількість суддів.

4.2. Площу та склад приміщень будинку суду слід визначати залежно від форм судочинства, установи суду, виходячи із штатної чисельності суддів, визначеної згідно з чинним розпорядчим документом.

5. ВИМОГИ ДО ЗАБУДОВИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

5.7 . Десять відсотків (10%) від загального числа місць на автостоянці (але не менше одного місця) повинно бути передбачено для транспортних засобів МГН. Ці місця повинні позначатися візуальними засобами інформації, прийнятими в міжнародній практиці. Місця для транспортних засобів слід розташовувати поблизу головного входу до будинку суду, але не далі ніж за 50 м. Ширина зони для паркування транспортного засобу повинна бути не менше ніж 3,5 м.

Шлях руху МГН від автостоянки до дверей центрального входу в будинок обладнати спеціальними пристроями (поручнями, доріжками, пандусами або підйомними пристроями), контрастними за кольором та тактильною фактурою, які полегшують пересування та орієнтацію людям з обмеженими можливостями руху та вадами зору. Тактильні засоби, що виконують попереджувальну функцію на покритті шляху руху інвалідів з вадами зору до будинку, слід розміщувати не менше ніж за 0,8 м до об’єкта інформації, початку небезпечної ділянки, зміни напрямку руху, входу тощо.

Сходи повинні дублюватися пандусами. Поздовжній ухил шляху руху, по якому можливий проїзд інвалідів на кріслах-колясках, не повинен перевищувати 5%, поперечний ухил слід приймати в межах 1-2%.

Ширина шляху руху на ділянці при можливому зустрічному русі інвалідів на кріслах-колясках повинна бути не менше ніж 1,8 м, що достатньо і для руху інвалідів зору з супроводжуючим чи з собакою-провідником.

Висоту бордюрів по краях пішохідних шляхів приймати не більше ніж 0,05 м. Висота бортового каменю в місцях перетину тротуарів із проїзною частиною, перепад висот бордюрів, бортових каменів уздовж експлуатованих газонів і озеленених майданчиків, що прилягають до шляхів пішохідного руху, не повинні перевищувати 0,04 м.

6. ОБ’ЄМНО-ПЛАНУВАЛЬНІ ВИРІШЕННЯ

6.1. Загальні вимоги до будинків та їх окремих елементів

6.1.1. Об’ємно-планувальне рішення будинку суду, склад приміщень, їх функціонально-планувальне групування та взаємозв'язок визначаються функціонально-організаційною структурою суду, яка, у свою чергу, залежить від адміністративного рівня

та спеціалізації установи, штатної чисельності суддівського корпусу, специфіки організації роботи в установах судової влади.

6.1.2 . Приміщення будинків судів, виходячи з функціональної специфіки їх діяльності, поділяють на такі функціональні групи:

– зали судових засідань із допоміжними приміщеннями;

– робочі приміщення суддів і приміщення керівництва суду;

– приміщення структурних підрозділів технічного апарату суду;

– приміщення для підсудних та конвою (у місцевих і апеляційних загальних судах);

– приміщення для персоналу охорони суду та забезпечення безпеки працівників суду;

– приміщення обслуговуючого призначення.

6.1.3. За ступенем доступності для відвідувачів і співробітників суду приміщення будинку суду класифікуються на:

– приміщення вільного доступу – вестибюльна група приміщень, зали судових засідань, приймальна суду (прийом громадян і попередній розгляд їх звернень), канцелярія, приміщення для прийому громадян керівництвом суду або іншими співробітниками суду, приміщення для ознайомлення громадян зі справами, окремий зал для відвідувачів закладу громадського харчування;

– приміщення службового призначення (зона обмеженого доступу), доступ в яку дозволяється лише співробітникам суду - робочі приміщення суддів, структурні підрозділи технічного апарату суду, приміщення допоміжного призначення, в яких відбуваються функціональні процеси, спрямовані на забезпечення організації та обслуговування судочинства, окремий зал для суддів закладу громадського харчування;

– приміщення службового призначення (зона обмеженого доступу), доступ в яку дозволяється тільки суворо обмеженому колу співробітників суду - приміщення для підсудних і конвою (у загальних судах), приміщення охорони суду, серверна, приміщення для збереження речових доказів, приміщення для зберігання та роботи з матеріалами, що містять державну таємницю.

Приміщення службового призначення повинні мати окремі сходово-ліфтові вузли та шляхи евакуації.

6.6 Приміщення обслуговуючого призначення

6.6.1. До складу приміщень обслуговуючого призначення входять: вхідна група приміщень, гардероб верхнього одягу, їдальня або кімната для вживання їжі, приміщення психологічного розвантаження та відпочинку, приміщення господарської служби, медичний пункт, санітарні вузли.

8.3. Електрообладнання та електричне освітлення

8.3.5. Кожен зал судових засідань слід обладнати не менше як п’ятьма електророзетками для підключення ноутбуків юристів, в тому числі, незрячих юристів, що

використовують спеціальне адаптивне програмне забезпечення з мовним виводом інформації.

8.3.11. Освітленість приміщень і комунікацій, доступних для МГН, рекомендується підвищувати на один ступінь порівняно з вимогами ДБН В.2.5-28. Перепад освітленості між сусідніми приміщеннями і зонами не повинен бути більший 1:4.

8.4. Інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура

8.4.1. В зоні довідково-інформаційного стенду в доконтрольній зоні вестибюлю та в приймальні суду (підрозділі з прийому громадян та попереднього розгляду їх звернень) слід передбачати установку комп'ютерів чи електронних інформаційних діалогових табло для користування відвідувачами суду з метою отримання інформаційно-довідкових даних. Забезпечення їх спеціальним адаптивним програмним забезпеченням з мовним виводом інформації дозволить незрячим людям мати вільний доступ до інформаційно-довідкових даних про дату, час і місце проведення судових засідань.

8.4.3. В залах судових засідань повинні бути передбачені заходи з акустики, обладнанню засобами мікрофонного звукопідсилення судових процесів, з метою створення умов для сприйняття мовних програм по всій зоні розташування місць, високої розбірливості; чіткості мови.

Місця для осіб з дефектами слуху слід передбачати на відстані не більше ніж 10,0 м від джерела звуку або обладнувати спеціальними персональними приладами посилення звуку.

В залах судових засідань, обладнаних фіксованими сидячими місцями, необхідно передбачати не менше ніж 4% крісел із вмонтованими системами індивідуального прослуховування. Допускається застосовувати індукційний контур чи інші інженерні системи для індивідуальних бездротових пристроїв. Ці місця слід розташовувати в зоні гарної видимості головних учасників судових засідань.

В конференц-залі, залі президії, залі Пленуму рекомендується передбачати системи звукопідсилення, синхронного перекладу, «круглий стіл» з забезпеченням можливості організації зовнішніх зв'язків і інші конференц-системи та системи для голосування, обсяг яких визначається завданням на проектування.

8.4.12. Інформація повинна бути доступною для всіх категорій маломобільних відвідувачів. Вона повинна бути безперервною, що забезпечує своєчасне орієнтування відвідувача, а також однозначне упізнавання ним об'єктів і місць відвідування.

Для безпомилкового орієнтування візуальна інформація для МГН повинна розташовуватися на контрастному фоні з розмірами знаків, що відповідають відстані огляду, і бути ув'язана з художнім рішенням інтер'єру. Інформаційні позначення приміщень всередині будівлі повинні дублюватися рельєфними знаками і розташовуватися поруч із дверима, з боку дверної ручки і кріпитися на висоті від 1,4 м до 1,75 м. Типи попереджувальної інформації на комунікаційних шляхах передбачати відповідно до вимог ДБН В.2.2-17.

8.5. Системи зв'язку та сигналізації

8.5.1. З урахуванням потреб всіх категорій МГН системи засобів зв'язку та сигналізації про небезпеку повинні бути комплексними і передбачати візуальну, звукову та тактильну інформацію. Вони повинні відповідати вимогам ДБН В.2.2-17, ДБН В.1.1-7, ДБН В.2.5-13.

8.5.13. Замкнуті простори (кабінка туалету, ліфт, тощо), а також ліфтові холи, де громадянин, у т.ч. з числа МГН, може опинитися один, повинні бути обладнані

двостороннім зв'язком (кнопка дзвоника або сповіщувач) з диспетчером або черговим охорони. В таких приміщеннях (кабінах) повинно передбачатися аварійне освітлення.

8.6. Ліфти та інші види механічного транспорту

8.6.2. У будинках судів заввишки 2 і більше поверхів слід передбачати не менше одного ліфта глибиною не менше 2,1 м, який забезпечує під час надзвичайної ситуації можливість рятування (а в звичайні дні просто перевезення) МГН, що пересуваються на інвалідних візках і не здатних до самостійного пересування по сходах і пандусах. Зазначений ліфт має відповідати вимогам до пожежних ліфтів згідно з НАПБ Б.01.007 та інших відповідних нормативних документів.

8.6.3. Основні пасажирські ліфти слід, як правило, концентрувати при головному вестибюлі будинку. Необхідність застосування інших засобів вертикального транспорту визначається завданням на проектування.

8.6.4. На перепадах позначок висот підлоги частин вестибюлів та холів і неможливості улаштування пандуса для маломобільних груп відвідувачів чи персоналу (у тому числі на кріслах-колясках) слід передбачати спеціальні індивідуальні сходові підйомники, що переміщуються вертикально або похило вздовж сходового маршу. Ширина платформи індивідуального сходового підйомника повинна бути не менше 0,9 м, а її глибина – не менше 1,2 м. При цьому не повинна скорочуватись розрахункова для евакуації людей ширина сходових маршів в місцях перепаду позначок висот підлоги. При проектуванні керуватись вимогами, викладеними в ДСТУ ISO 9386-1 і ДСТУ ISO 9386-2.

8.6.8. Відстань від дверей найбільш віддаленого приміщення до дверей пасажирського ліфта повинна бути не більше 60,0 м.

8.6.9. Ширина ліфтового холу повинна бути не менше 1,3 глибини кабіни ліфта (при однорядному розташуванні ліфтів). Перед ліфтами з кабіною, призначеною для користування МГН, що пересуваються на візках, ширина ліфтового холу повинна бути не менше 2,5 м.

9. САНІТАРНО-ГІГІЄНІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ВИМОГИ

9.1. У будинках судів повинні бути забезпечені умови перебування людей згідно з санітарно-гігієнічним.

9.2. Санітарно-гігієнічні вимоги доступності та зручності використання санітарно-гігієнічних приміщень МГН, повинні бути забезпечені згідно з ДБН В.2.2-17.

На 1-му поверсі будинку суду чи на поверсі, де передбачається найбільша кількість місць в залах судових засідань, повинна бути передбачена спеціальна універсальна кабіна для МГН.

РОЗДІЛ V

Люди з інвалідністю – особливості спілкування.

РЕКОМЕНДАЦІЙНІ ПРАВИЛА ЕТИКИ СПІЛКУВАННЯ ІЗ ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

В більшості випадків люди з інвалідністю не так часто звертаються до суду з різних причин: фізична неповносправність та ментальність, правовий нігілізм, зневіра у можливість вирішення проблеми через суд, архітектурні та інформаційні бар'єри тощо. Відповідно, працівники суду також мають або відсутній взагалі, або малий досвід у спілкуванні з такими людьми при наданні послуг, а подекуди і неготові до цього.

Також в більшості випадків приміщення судів знаходяться у непристосованих будівлях, де фактично досить складно забезпечити архітектурну доступність.

З наведених мотивів деякі поради для працівників суду щодо обслуговування осіб з інвалідністю при наданні судових послуг.

Етика спілкування з людьми з інвалідністю.

- Толерантність
- Рівноправ'я
- Розуміння
- Шанобливість
- Визнання
- Сприйнятливість

Якщо в суд звертається особа, що має інвалідність, то потрібно трактувати її в першу чергу як клієнта, який звернувся за послугою, але при цьому необхідно розуміти і володіти деякими особливостями у спілкуванні.

Вади опорно-рухового апарату.

В більшості будівлі і приміщення суду є недоступними для осіб, які мають проблеми у пересуванні і користуються допоміжними засобами, особливо для тих, які пересуваються в кріслі-візку. До багатьох приміщень людина в кріслі-візку навіть не може потрапити в двері суду при вході.

В такому випадку необхідно:

1. Забезпечити особі з інвалідністю можливість повідомити працівників суду про необхідність отримати послугу і допомогу. В такому випадку потрібно забезпечити можливість з контактувати з адміністрацією. Важливо, щоб був при цьому двосторонній зв'язок: не кнопка дзвінка виклику персоналу, а переговорний пристрій з відеокамерою (домофон). Домофон потрібно влаштувати при вході в будинок, але він мусить бути розташований в зоні досяжності людини, яка сидить в кріслі-візку. Цей пристрій необхідно позначити Міжнародним символом доступності (МСД*).

2. Після з'ясування причини звернення за посередництвом домофону до особи з інвалідністю виходить уповноважений представник адміністрації чи канцелярії суду. При потребі потрапити в будинок /приміщення суду з'ясуйте – як допомогти щоб проїхати в дверях, переїхати через поріг, піднятися по сходах тощо. При потребі перенести людину у візку запитуйтеся, за які частини візка можна брати, щоб піднімати. Не хапайтеся без попередження за крісло-візок.

3. Не поводьтеся самовільно з людиною у візку, не котіть її без дозволу. Під час спілкування ваші обличчя мають бути на одному рівні. Ви повинні або присісти, або сісти поруч на стільці.

Якщо людина в кріслі-візку є разом із супроводжуючою її особою, при спілкуванні необхідно звертатися безпосередньо до особи, якої це стосується. Якщо це стосується особи з інвалідністю, то при спілкуванні потрібно в першу чергу звертатися і розмовляти з нею, а не із супроводжуючою особою.

Часом (якщо не часто) люди з інвалідністю бояться звертатися, бо бояться, що їм відмовлять.

Основні правила:

- Зробити крок назустріч і спитатися – чим можна допомогти. Допомога має бути ненав'язливою і не надмірною. Вислухайте: що і як робити. Люди на візку також мають різну фізичну справність, відповідно і допомоги можуть очікувати різної.
- Спілкуючись з людиною, яка сидить у візку намагайтеся знайти можливість спілкуватися з нею на одному рівні, щоб людина у візку не задирала до співрозмовника голову. Бажано, знайти можливість сісти на стілець і, якщо йдеться про ознайомлення із документами, мати можливість сидіти поруч за столом.
- Майте на увазі, що у неповноправної людини мажуть бути проблеми користуватися письмовим приладдям тощо. Запитуйте, чи потрібно в цьому допомогти.

Вади слуху і мови.

Важливо, щоб в будинку і приміщеннях суду була повноцінна візуальна інформація.

Люди з вадами слуху ззовні без ознак інвалідності. Однак, при цьому вони можуть мати різний рівень втрати слуху і по різному розвинене мовлення. Є люди, які не чують, але розмовляють. Спілкуючись будьте привітними, посміхайтеся. Таким чином людина матиме до Вас довіру.

- При розмові з нечуючими необхідно дивитися безпосередньо на співрозмовника, повільно і чітко промовляти слова із виразною мімікою. Важливо, щоб джерело світла не було за вашою спиною, бо в такому випадку Ваше обличчя буде затінене.

- Необхідно мати можливість спілкуватися за допомогою переписки: мати листки паперу, блокнот, ручку/олівець тощо. Звичайно, треба писати читабельним почерком, не формулювати довгих фраз.
- Не затемнюйте обличчя, особливо уста, і не закривайте його руками, волоссям тощо.
- Щоб привернути увагу людини, яка не чує, торкніться її злегка за плече або помахайте до неї рукою. Коли Вас помітили, тоді починайте спілкування. Кричати не варто.
- Якщо нечуюча людина користується послугою сурдоперекладача, то при спілкуванні необхідно дивитися на того, хто звернувся за послугою. Тобто, на нечуючу людину, а не на перекладача.
- Підтримуйте зоровий контакт, демонструйте спокій та позитивні емоції.
- Під час розмови з людиною, яка має порушення слуху потрібно дивитися саме на неї.
- Пильнуйте, щоб джерела світла не було за вами. Не затемнюйте свого обличчя.
- Переписуйтеся, щоб уникнути труднощів при усному спілкуванні.
- Говоріть ясно та чітко, не змінюйте теми розмови.
- Якщо спілкуєтеся через сурдоперекладача, звертайтеся безпосередньо до співрозмовника.

З вадами зору.

Спілкуючись із незрячими людьми називайте себе і, залежно від ситуації, присутніх:

- Описуйте – де ви знаходитесь і попереджуйте про перешкоди, які є не шляху.
- У розмові з незрячою людиною завжди звертайтеся безпосередньо до неї Необхідно представитися хто Ви, які маєте повноваження, після чого повинні запитати – чим допомогти.
- При супроводі у приміщенні попереджуйте про перешкоди, які є на шляху, наприклад: «зараз будуть сходи, двері з порогом тощо». При можливості озвучуйте інформуючи про оточення.
- Якщо припровадили незрячу людину до якогось кабінету службової особи, то інформуйте, куди ви привели, називайте цю людину і інших присутніх. Якщо збираєтеся читати, попередьте про це.
- Не замінюйте читання будь-якого документу його переказом, особливо, якщо при цьому треба поставити підпис.
- Якщо рухайтеся, то попередьте про це.
- Не тягніть за собою. Поясніть чітко – куди потрібно іти.

РОЗДІЛ VI

Комунікативно-психологічні особливості взаємодії із людьми з інвалідністю.

Мета: Розширити необхідні знання щодо комунікативно-психологічних особливостей взаємодії з людьми з інвалідністю і підвищити ефективність комунікації учасників судового процесу як важливого чинника для забезпечення прав людей з інвалідністю на правосуддя.

Цілі:

Після цього заняття учасники зможуть:

1. Розширити необхідні знання щодо комунікативно-психологічних особливостей взаємодії з людьми з інвалідністю.

2. Підвищити ефективність комунікації із людьми з інвалідністю.

РОЗДІЛ VII

Фізична доступність будівель і приміщень суду для людей з інвалідіністю та маломобільних груп населення.

СПОСТЕРЕЖНА КАРТКА

ВИЗНАЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ (ОСІБ З ВАДАМИ ЗОРУ, СЛУХУ, РУХУ) ТА МАЛО МОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ (МГН) ДО БУДІВЕЛЬ ТА ПРИМІЩЕНЬ СУДУ.

Розроблено в рамках реалізації проекту: «Проведення моніторингу забезпечення рівного доступу осіб з особливими фізичними потребами до правосуддя», який реалізовується РГБФ «Право і Демократія» за підтримки проекту USAID «Справедливе правосуддя».

У спостережній картці використано напрацювання ВГСПО «Національна Асамблея інвалідів України».

СПОСТЕРЕЖНА КАРТКА

визначення доступності людей з інвалідністю (осіб з вадами зору, слуху) та маломобільних груп населення (МГН) до будівель та приміщень суду

Дата проведення аудиту доступності (обстеження): _____

Назва суду:_____

Адреса:_____

Телефон:_____

Факс:_____

Електрона адреса: _____

ЛЬВІВ - 2014

Доступність до будівель та приміщень суду із врахуванням потреб маломобільних груп населення

1	**Прилегла територія**		
1.1	**Прилеглий квартал довкола суду (вимоги до земельної ділянки):**	**Так**	**Ні**
1.1.1	Чи існують похилі (пандуси) або пониження бордюрів 2,5 - 4 см в усіх місцях перетину пішохідних шляхів/тротуарів з проїжджою частиною/проїздами. *(згідно до зразка)?*		
	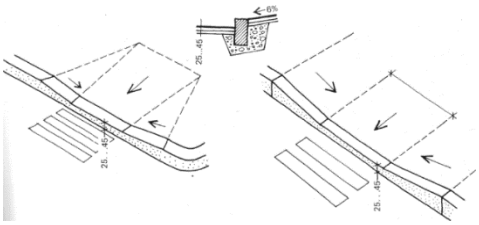 *зразок*		
1.2	**Зона паркування автомобілів:**		
1.2.1.	Кількість паркомісць для а/м біля приміщення суду:		
1.2.2.	Чи є на стоянці виділені місця для стоянки а/м для осіб з інвалідністю? (розмір площадки повинен бути 3,5 м х 5,2 м)		
1.2.3.	Чи промарковані місця для стоянки а/м для осіб з інвалідністю горизонтальною дорожньою розміткою **1.30** «Міжнародного символу доступності» (МСД)		

1.2.4.	Чи на місцях для стоянки а/м для осіб з інвалідністю встановлено дорожній знак 5.38 "Місце для стоянки": разом з МСД		
1.2.5	Кількість місць для стоянки а/м для осіб з інвалідністю?		
1.2.6	Стоянка для а/м осіб з інвалідністю знаходиться на відстані ____ м від головного входу до об’єкту;		
1.2.7.	Чи виїзд зі стоянки на тротуар обладнаний похилою площиною/пандусом 1:12 (за зразком): 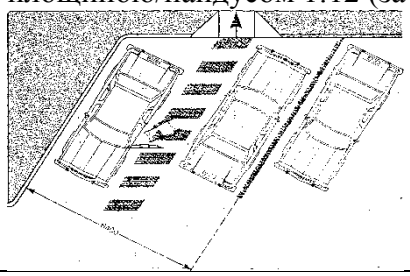		
1.2.8.	Чи прибирається територія, наприклад від снігу, льоду тощо?		

2.	**Будівля /приміщення (для МГН)**		
2.1	**Входи до будівлі/приміщення:**	**Так**	**ні**
2.1.1	При вході в будинок існує _____ сходинок;		
2.1.2	Сходинки облаштовані поручнями на висоті _____ см:		
2.1.3	Наявність розділового поруччя? (якщо ширина сходів 2,5 м і більше)		
2.1.4	Наявність пандуса, якщо до будівлі є сходи?		
2.1.5	Ухил пандуса - пандус виконаний у співвідношенні (*підкреслити*):	1:8 1:10 1:12	
2.1.6	Наявність поруччя з двох боків пандуса? *Примітка:* _____		
2.1.7	Чи наявна таблиця шрифтом Брайля (вивіска) про заклад?		
2.2	**Двері вхідні**	**Так**	**ні**
2.2.1	Двері при вході до будівлі/приміщення шириною _____ см.		
2.2.2	Якщо в дверях головного входу є поріг, чи відповідає він нормативам до 2,5 см більше 2,5 см *(підкреслити)*		
2.2.3	Чи існує будь-який бар'єр чи перешкода в дверях *(наприклад щітка для витирання ніг, тощо)*?		

3.	**Доступність до приміщень в будівлі:**	**Так**	**Ні**
3.1	**Приміщення будівлі суду одноповерхове**		
3.1.1	Наявність тамбуру		
3.1.2	Достатня ширина тамбурних дверей («Так» якщо більше 90 см)		
3.1.3	Чи відсутні бар’єри в тамбурних дверях: *(наприклад, чи є поріг)?*		
3.1.4	Підлога вестибюлю чи поверху слизька?		
3.1.5	Якщо покриття підлоги слизьке, чи є про це попередження?		
3.1.6	На сходах від вестибюлю головного входу до рівня поверху є сходи?		
3.1.6.	Якщо є вестибюльні сходи, то при них є поруччя?		
3.1.6.	Якщо є вестибюльні сходи, то при них є пандус?		
3.1.7	В приміщенні відсутні перепади рівнів та бар'єрів, або в усіх місцях перепаду рівнів вище 4 см всередині будівлі існують скоси/пандуси *(див зразок).* 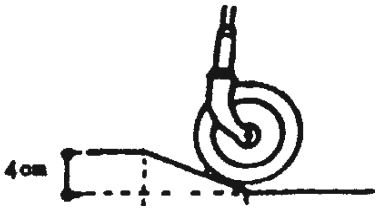		
3.2	**Приміщення будівлі суду багатоповерхове**		
3.2.1	Наявність тамбуру?		
3.2.2	Достатня ширина тамбурних дверей («Так» якщо більше 90 см)		
3.2.3	Чи відсутні бар’єри в тамбурних дверях: *(наприклад, чи є поріг)*?		
3.2.4	Підлога вестибюлю чи поверху слизька?		
3.2.5	Якщо покриття підлоги слизьке, чи є про це попередження?		
3.2.6	Кількість поверхів в будинку		
3.2.7	Чи від вестибюлю головного входу до рівня 1-го поверху або ліфтового холу існують сходи?		
3.2.8	Наявність контрастного маркування ребер цих сходинок сходового маршу?		
3.2.9	Наявність поруччя при сходах?		
3.2.10	Чи сходи дублюються пандусами або піднімальним пристроєм?		
3.2.11	В приміщенні відсутні перепади рівнів та бар'єрів, або в усіх місцях перепаду рівнів вище 4 см всередині будівлі існують скоси/пандуси *(див зразок).*		

	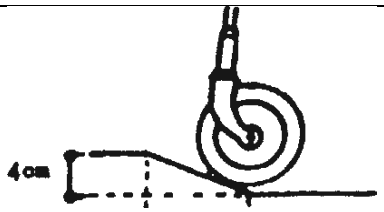		
3.2.12	Чи в приміщенні існує ліфт?		
3.2.13	Чи ліфт працює безперебійно *Примітка*: _____		
3.2.14	Чи можна інвалідним візком під'їхати до ліфта (чи вхід в ліфт в одному рівні з входом у приміщення)? *Примітка:*		
3.2.15	Чи ліфт зупиняється на усіх поверхах?		
3.2.16	Чи можна викликати ліфт з кожного поверху?		
3.2.17	Чи існує нумерація чи інша інформація про поверх навпроти виходу з ліфта		
3.2.18	Чи існує нумерація чи інша інформація про поверх на східній клітці		
3.2.19	Якщо відсутня загальна доступність, чи налагоджено обслуговування людей з інвалідністю та МГН*(наприклад, кнопка виклику персоналу з переговорним пристроєм, тощо)*		
3.3	**Громадські вбиральні**	**так**	**ні**
3.3.1	Чи є універсальна кабінка туалету для людей у візках ?		
3.3.2	Чи існує окремий туалет для жінок та окрий туалет для чоловіків?		
3.3.3	Наявність поруччя у туалеті біля унітазу?		
3.3.4	Наявність піктограми на дверях універсальної кабіни?		
3.3.5	Наявність умивальника, доступного для людини у візку?		
3.3.6	Наявність відповідних піктограм на дверях до туалетних приміщень?		
3.4	**Загальні приміщення (канцелярія, приймальня тощо) :**	**ак**	**і**
3.4.1	Наявність низької стійки для обслуговування осіб в кріслах-візках?		
3.4.2	Чи володіє персонал суду здатністю спілкуватися з людьми з інвалідністю (нечуючими, незрячими тощо)?		
3.4.3	Чи наявні у приміщенні канцелярій інформаційні стенди на яких розміщено зразки документів (заяв, клопотань тощо.)?		
3.4.4	На якій висоті від підлоги знаходяться інформаційні стенди ?		
3.4.5	Яким розміром шрифту написана інформація, яку розміщено на стенді?		

Доступність до будівель та приміщень суду із врахуванням потреб осіб з вадами зору та слуху (відповідно до ДСТУ-Н В.2.2-31-2011)

4.	**Будівля /приміщення (із врахуванням потреб осіб з вадами зору та слуху)**		
	Входи до будівлі/приміщення:	**так**	**ні**
4.1	Наявність звукового маячка (інформатора) при вході в будинок		
4.2	Наявність попереджувального маркування перед сходами при вході в будинок?		
4.3	Наявність попереджувального тактильного контрастного маркування перед вхідними дверима в будинок?		
4.4	Наявність попереджувального маркування перед сходами всередині будинку?		
4.5	Наявність контрастного та тактильного маркування ребер сходинок при вході в будинок?		
4.6	Наявність контрастного та тактильного маркування ребер сходинок на сходових маршах всередині будинку?		
4.7	Наявність контрастного маркування ребер першої та останньої сходинок сходового маршу?		
4.8	Наявність тактильних засобів інформації *(наземні підлогові покажчики - орієнтири від входу в будинок до приміщень, наприклад до канцелярії тощо)*?		
4.9	Ухил пандуса(ів) у середині будівлі - пандус виконаний у співвідношенні (підкреслити), що відповідає чи не відповідає нормам?	1:8 1:10 1:12	
4.10	Наявність інформаційного світлового табло Примітка: _____		
4.11	Чи є таблички шрифтом Брайля на дверях кабінетів/залів/тощо?		
4.12	Наявність контрастного маркування чи будь яких написів на скляних вхідних дверях до будівлі на рівні приблизно 1,5 м?		
4.13	Наявність контрастного маркування на внутрішніх скляних дверях на рівні приблизно 1,5 м?		
4.14	Наявність тактильної нумерації поверху на перилах сходового маршу		
4.15	Наявність нумерації поверху з правої сторони при виході з ліфта?		

5.	**Судові послуги**	**так**	**ні**
5.1	Чи є посадова інструкція в якій передбачено вимоги для роботи працівників суду щодо особливостей обслуговування людей з різними видами інвалідності?		
5.2	Чи обладнані та пристосовані місця для осіб з інвалідністю для ознайомлення із матеріалами справи та іншою документацією?		
5.3	Чи є у суді – працівник відповідальний за наповнення судової інформації на інформаційних стендах суду?		
5.4	Чи наявна на стендах інформація про пільги щодо сплати судового збору?		
5.5	Чи наявна на стендах інформація про можливості отримання безоплатної правової допомоги?		
5.6	Чи враховується під час призначення справ судом (стороною в яких є особи з інвалідністю) потреба розгляду справи у залах розміщених на доступному поверсі?		
5.7	Чи наявна на веб-сторінці суду інформація про розклад розгляду судових справ?		
5.8	Чи наявна у приміщенні суду кімната пристосована для потреб інвалідів для ознайомлення з матеріалами справ?		
5.9	Чи діє у суді інформаційний центр?		
5.10	Чи можливо сторонам по справі отримати судову інформацію за допомогою телефону/факсу/e-mail?		
5.11	Чи судовий розпорядник володіє вмінням спілкування з особами з інвалідністю?		
5.12	Чи встановлена у суді копіювальна техніка яка дає змогу працівникам апарату суду виготовляти якісні та чіткі копії документів?		
5.13	Чи існує співпраця у суду з громадськими організаціями які захищають права та інтереси інвалідів? Якщо так, тоді із якими і яка? _____ _____ _____		

РОЗДІЛ VIII

ВИСНОВКИ

Цілі

В результаті цього заняття учасники зможуть:

1. Дати оцінку цілям програми та своїм особистим цілям;

2. Визначити один важливий принцип, який вони вивчили, по кожному з основних елементів програми.

Підсумовування принципів [Форма]

ПІДСУМОВУВАННЯ ПРИНЦИПІВ

Будь ласка, по кожному з основних елементів даної програми вкажіть один важливий принцип, який Ви вивчили в результаті опановування цієї програми

ЧАСТИНА 5

СЛАЙДИ

Вступ

І-1. Загальний огляд навчальної програми

Вступ

З метою успішної та оптимальної реалізації навчальної програми з покращення рівня навиків спілкування та роботи з особами з особливими потребами можуть бути відведені різні обсяги часу. Тривалість програми залежатиме від того, який часовий проміжок запропоновано для проведення одного заходу, обсягу практичних знань та досвіду учасників, конкретних цілей, що їх організатори сподіваються досягти, а також від широти та глибини пояснення тем. Покращення рівня навиків спілкування та роботи з особами з особливими потребами може бути одно- або кількох годинним розділом більш широкої навчальної програми для працівників суддів. Однак з метою якісного викладання даної тематики та здобуття її слухачами відповідних навиків оптимальним буде проведення навчання тривалістю у 8 годин, протягом одного робочого дня.

Даний посібник містить один розклад програми - восьмигодинний. Однак при потребі можливо його змінити з метою застосування при реалізації самостійної програми з покращення рівня навиків спілкування та роботи з особами з особливими потребами або ж при викладанні цієї теми як розділу більш ширшої програми. Восьмигодинний розклад можна скоротити, відмовившись від деяких цілей, частин змісту та окремих компонентів. З іншого боку, восьмигодинний розклад можна перетворити на більш тривалий завдяки розширенню та поглибленню пояснення матеріалу, для чого передбачені додаткові навчальні компоненти з активним залученням аудиторії.

Слайд І-1

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

«ПОКРАЩЕННЯ РІВНЯ НАВИКІВ СПІЛКУВАННЯ ТА РОБОТИ ПРАЦІВНИКІВ СУДУ ІЗ ОСОБАМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ»

Цілі

Методи

Порядок денний

Організаційні питання

Слайд IV-1

Правовий статус особи з особливими потребами.

- Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю.

(Дата набрання чинності для України: 06.03.2010)

- Рівність та недискримінація.
- Доступність у загальному вимірі.
- Доступ до правосуддя.
- Процедури ООН щодо звітування згідно Конвенції та індивідуальні звернення

Слайд IV-2

Правовий статус особи з особливими потребами.

- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. 1950.

  (Набула чинності для України 11.09.1997)
- Вплив прецедентної практики Європейського суду з прав людини.

Слайд IV-3

Українське законодавство, що регулює правовий статус осіб з інвалідністю

- Конституція України
- Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»
- Соціальна захищеність інвалідів в Україні.

Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам»

Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні»

Слайд VI-1

Психологія особи з інвалідністю

- психологічні особливості людей з інвалідністю визначаються суспільним ставленням до них;
- люди з інвалідністю не потребують жалю або співчуття і демонстрація такого ставлення викличе у них тільки роздратування та явну або приховану агресію;
- люди з набутою інвалідністю перший час після отриманої травми або перенесеної хвороби страждають на посттравматичний стресовий розлад;
- психологія людей з вродженою або давно набутою інвалідністю відзначається додатковою акцентованістю

Слайд VI-2

Психологічні бар'єри людей з інвалідністю:

- фізичне обмеження або ізоляція;
- трудова сегрегація або ізоляція: особі з важкими формами інвалідності важко знайти достойно оплачуване робоче місце;
- малозабезпеченість як наслідок соціально-трудових обмежень.
- емоційна закритість, замкнутість, комунікативна неуспішність;
- Соціальна адаптація – активне пристосування індивіда до умов середовища і результат цього процесу.
- Соціалізація – комплексний процес засвоєння індивідом певної системи знань, норм і цінностей, які дозволяють йому бути повноправним членом суспільства.

Слайд VI-3

Закони спілкування

- закон дзеркального розвитку спілкування;
- закон комунікативного самозбереження;
- закон ритму спілкування;
- закон мовленнєвого самовпливу;
- закон довіри до зрозумілих висловлювань;
- закон спотворення інформації;
- закон емоційного «зараження»;
- закон мовленнєвого поглинання емоцій;
- закон емоційного пригнічування логіки;
- закон залежності ефективності спілкування від комунікативних зусиль;
- закон прогресивного зростання нетерпіння слухачів;

Слайд VI-4

Загальні правила професійної етики у спілкуванні з особами з інвалідністю:

- пам'ятайте, що потрібно звертатися безпосередньо до людини з інвалідністю, а не до особи, яка її супроводжує;
- не нав'язуйте свою допомогу, пам'ятайте: те, що Вам може здатись «боротьбою» чи подоланням перешкод, для когось може бути гарно скерованим звичайним процесом – у власному темпі та власним шляхом. Завжди допомагайте у той спосіб, про який вас просять.
- не торкайтеся людини з інвалідністю чи її допоміжних засобів пересування без дозволу;
- якщо Вашої допомоги потребує користувач візка, спочатку спитайте людину, куди вона хоче дістатись, а потім проінформуйте, що Ви збираєтесь довезти її;
- не нахиляйтесь і не спирайтесь на інвалідний візок чи на інший допоміжний засіб людини;
- спитайте людину, чи потребує вона допомоги під час переміщення, при відкриванні дверей, але пам'ятайте, що вона може виконувати ці функції сама;
- залиште достатньо місця для тих, хто користується ходунками чи іншими допоміжними засобами під час ходи;
- не намагайтесь проявляти співчуття до особи, торкаючись до її голови чи плеча, оскільки це сприймається як патронаж/опіка;
- ставтесь до людей як до особистостей, відповідальних дорослих, і не робіть висновків, що вони нічого не можуть робити;
- будьте терплячими та будьте готові пояснити інформацію більш, ніж один раз;
- пам'ятайте, що деякі люди з особливими потребами віддають перевагу дотриманню певних правил чи порядку, наприклад, люди з аутизмом. Тому за можливості погодьте ці певні правила чи порядок;
- пам'ятайте, що слово «неповносправні» — це опис, а не група людей. Завжди вживайте термін «люди з інвалідністю» чи «особа з інвалідністю».

Слайд VII-1

Фізична доступність будівель і приміщень суду для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення.

Серед загальної кількості населення МГН становлять:

- особи з інвалідністю — 10–15 % ;
- особи з тимчасовими порушеннями здоров'я — 1.5%;
- вагітні — майже 1%;
- особи похилого віку (пенсіонери) — 30–40% ;
- батьки з дитячими колясками — майже 1%;

У більшості країн Європи до цієї групи також належать діти дошкільного віку. В Україні їх нараховується понад 2 млн.

Слайд VII-2

Базова доступність до будівель і приміщень суду.

- **Зона паркування автотранспорту**

Місця для особистого автотранспорту інвалідів бажано розміщувати поблизу входу, доступного для інвалідів, але **не далі 50 м**, а при житлових будинках - не далі 100 м.

- **Ширина** зони для паркування автомобіля інваліда повинна бути не **менше 3,5 м.**

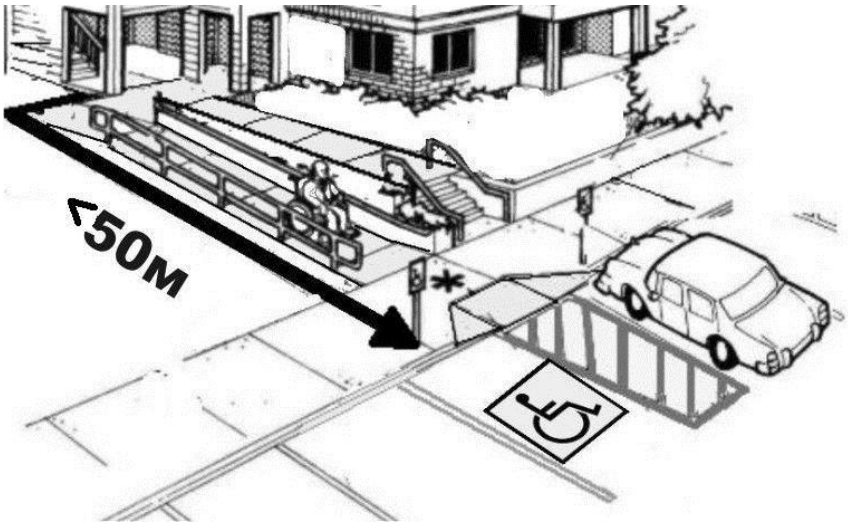

Слайд VII-3

Входи в будівлю

- сходи повинні дублюватися пандусом,

Вимоги до пандуса:

- Ширина площини 1,2 м (але не менше, як 1 метр)
- По обидва боки пандуса мають бути поруччя на висоті 90 см і 70 см. Поруччя мають мати подовження по горизонталі і вгорі, і внизу на 30 см.
- По обидва боки мають бути відбійні бортики висотою до 5 см.
- Покриття пандуса має бути неслизьке.
- Бажано, щоб пандус мав накриття від опадів, особливо у випадках, коли він прокладений вздовж фасаду будинку і на нього може падати з даху або конденсат з кондиціонерів, які прикріплені під вікнами на фасаді будинку.

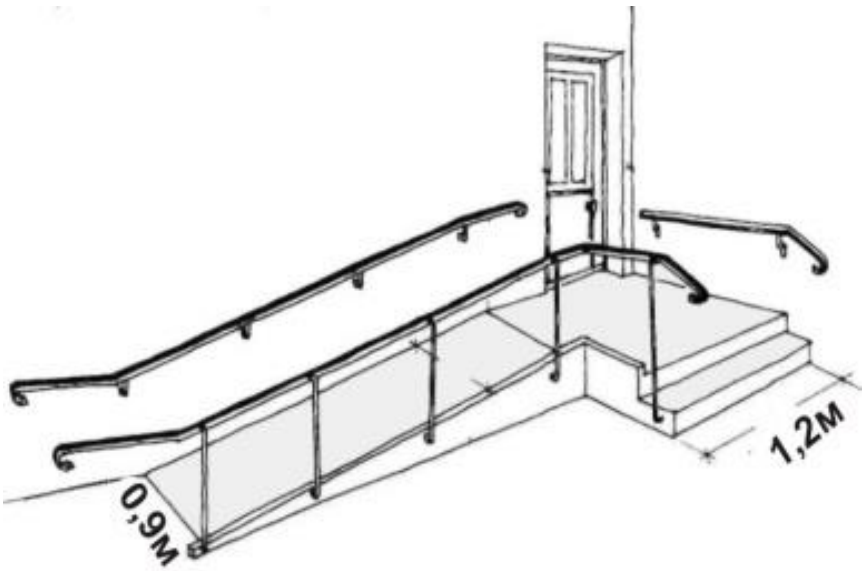

Слайд VII-4

Вхідна група

- Скляні двері мають мати будь-яке маркування на рівні очей стоячої людини. Це, для прикладу, може бути напис «вхід», стрілка напрямку руху тощо.

Слайд VII-5

Туалет

- Двері шириною не менше як 85 см
- Двері повинні відчинятися назовні
- Біля унітазу повинні бути поруччя на висоті 80 см.

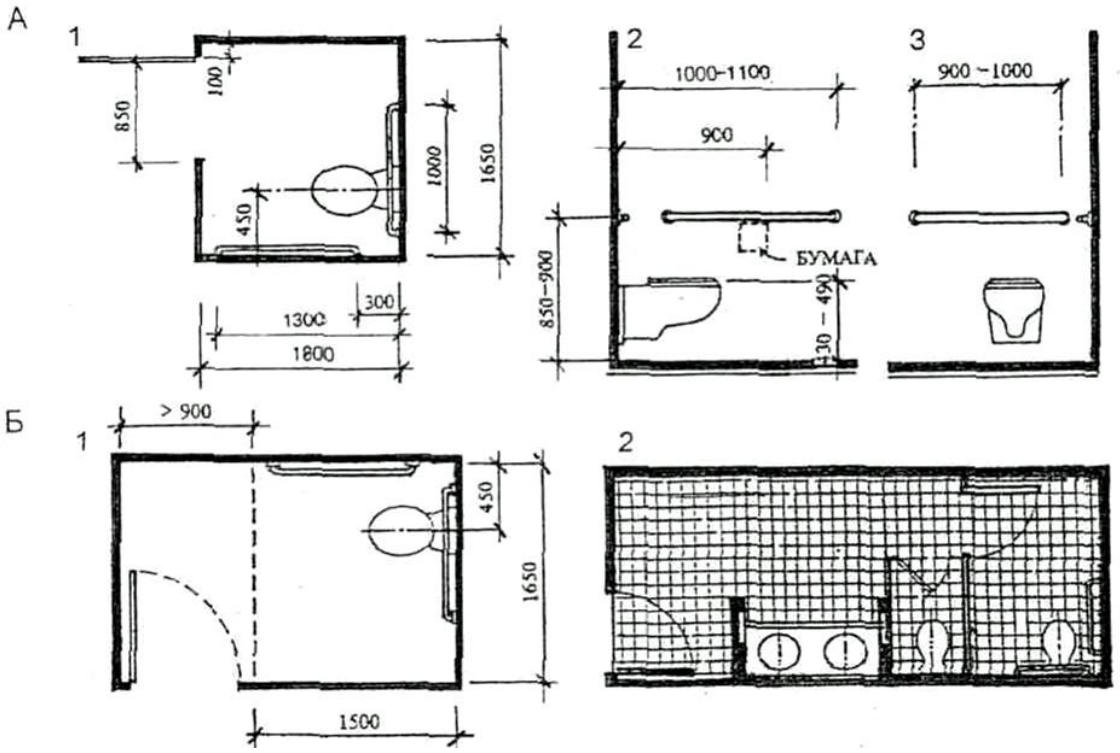

Слайд VII-6

Приміщення в середині будівлі

- **Інформуючі позначення** приміщень усередині будинку **повинні дублюватися рельєфними знаками і** розташовуватися поруч із дверима, з боку дверної ручки і кріпитися на висоті від 1,4 м до 1,75 м.

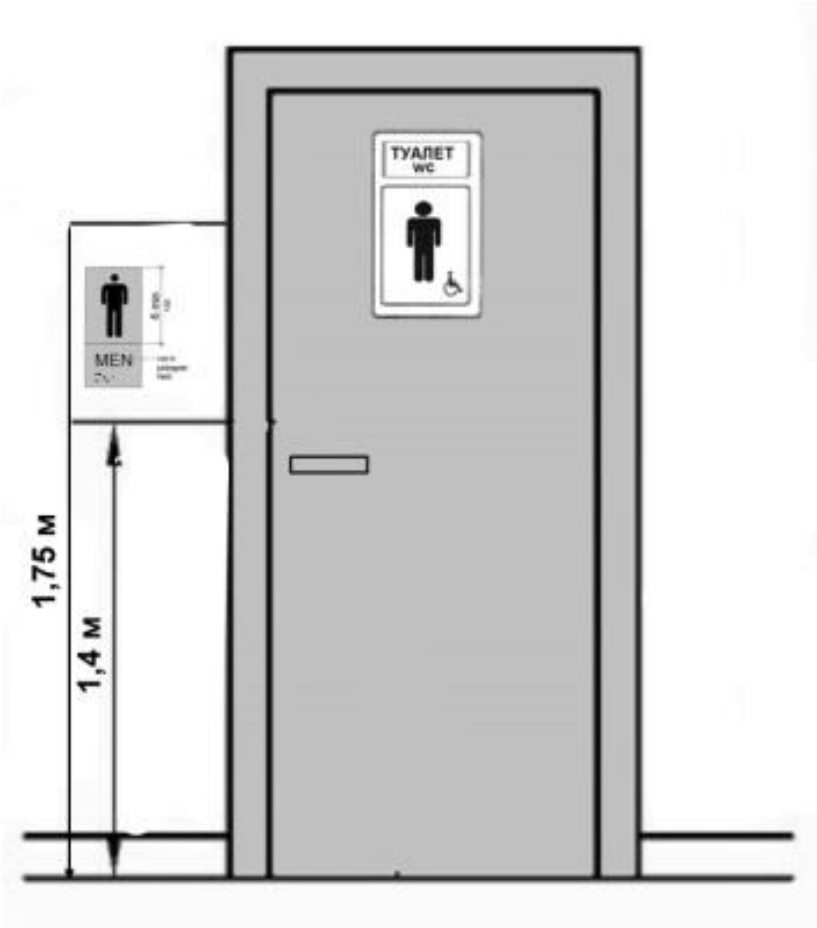

ЧАСТИНА 6

ОЦІНКА НАВЧАННЯ

Вступ

Оціночна форма

Вступ

Оцінювання навчальної програми дуже важливе для учасників, викладачів та організаторів. Під час заповнення оціночних форм учасники продовжують бути залученими до навчального процесу. При цьому вони можуть висловити свої думки щодо курсу. Заповнюючи оціночну форму, учасники аналізують кожен елемент курсу, що сприяє закріпленню набутих ними знань. Що стосується викладачів, оцінки є для них засобом зворотного зв'язку щодо того, які саме навчальні роботи виявилися найбільш ефективними з точки зору сприяння досягненню цілей програми. Результати оцінювання можуть допомогти викладачам ще більше підняти рівень їхньої викладацької майстерності. Насамкінець, організатори використовують результати оцінювання для того, щоби визначити ефективність програми і внести до неї необхідні зміни в майбутньому.

Ефективна оціночна форма може містити багато різних питань. Організатори повинні включити до неї питання щодо кожного моменту, стосовно якого вони хочуть мати зворотний зв'язок від учасників. В області навчання суддів багато оціночних форм містять розділи, де питається про таке:

Чи досягнуто цілей програми;

Цінність змістовної частини занять;

Якість матеріалів кожного окремого заняття;

Ефективність кожного викладача;

Загальна цінність курсу; і

Якість приміщень та харчування.

ОЦІНОЧНА ФОРМА

„ПОКРАЩЕННЯ РІВНЯ НАВИКІВ СПІЛКУВАННЯ ТА РОБОТИ ПРАЦІВНИКІВ СУДУ ІЗ ЛЮДЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ”

[дата програми]

Ваші погляди на програму, в якій Ви брали участь, допоможуть нам зробити майбутні програми кращими. Будь ласка, уважно прочитайте кожне з питань, що містяться у формі. Ваші відповіді залишаться конфіденційними і використовуватимуться лише для академічних цілей.

1. Оцініть перелічені нижче цілі курсу. Будь ласка, дайте оцінку тому, наскільки успішною виявилася програма з точки зору досягнення вказаних цілей. (Окремі оцінки змістовної частини, матеріалів, викладачів, приміщень та харчування дасте нижче в цій формі.)

В результаті опанування цієї програми учасники зможуть:	**Низька**						**Висока**
1. Розуміти основні поняття про категорії людей з інвалідністю.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
2. Визначити особливості спілкування з людьми з інвалідністю.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
3. Дослідити комунікативно-психологічні особливості взаємодії із людьми з інвалідністю.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
4. Ознайомитись з поняттями доступності будівель і приміщень суду для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
5. Вказати на закони та норми, які регулюють питання доступності людей з інвалідністю до правосуддя.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
6. Підсумувати ключові положення законів, які регулюють питання доступності людей з інвалідністю до правосуддя.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
7. Проаналізувати положення відповідних міжнародних документів.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
8. Навести приклади дій працівника суду, щодо спілкування із людьми з інвалідністю.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]

9. Оцінити сучасний стан доступності до правосуддя людей з інвалідністю.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
10. Розробити основні стратегії з покращення рівня навиків спілкування та роботи із людьми з інвалідністю.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]

Коментарі:

2. Оцініть змістовну частину та матеріал кожного окремого заняття. Будь ласка, дайте оцінку доречності змістовної частини та якості матеріалів, використаних під час або після заняття.

Заняття	**Низька**						**Висока**
Привітання та загальний огляд							
Змістовна частина	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Матеріали	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Мета навчальної програми							
Змістовна частина	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Матеріали	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Загальні поняття про людей з інвалідністю та інвалідність.							
Змістовна частина	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Матеріали	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Правовий статус людей з інвалідністю							
Змістовна частина	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Матеріали	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Люди з інвалідністю – особливості спілкування.							
Змістовна частина	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Матеріали	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Комунікативно-психологічні особливості взаємодії із людьми з інвалідністю.							

Змістовна частина	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Матеріали	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]

Фізична доступність будівель і приміщень суду для людей з інвалідністю **та маломобільних груп населення.**

Змістовна частина	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Матеріали	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]

Коментарі:

3. Оцініть кожного викладача. Будь ласка, дайте оцінку кожному викладачеві з точки зору його навчальних методів та ефективності.

[Ім'я викладача]	**Низька**						**Висока**
	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]

Коментарі:

[Ім'я викладача]	**Низька**						**Висока**
	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]

Коментарі:

[Ім'я викладача]	**Низька**						**Висока**
	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]

Коментарі:

[Ім'я викладача]	**Низька**						**Висока**
	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]

Коментарі:

4. Оцініть загальну цінність програми	**Низька**						**Висока**
	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]

Коментарі:

5. Оцініть якість приміщень та харчування	**Низька**						**Висока**
Приміщення	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Харчування	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]

Коментарі:

6. Будь ласка, надайте свої рекомендації щодо покращення цього курсу у майбутньому.